FUNDAȚIA
"ALBA IULIA 1918 PENTRU UNITATEA ȘI INTEGRITATEA ROMÂNIEI"

DACOROMANIA

Horea,
Cloșca și Crișan
conducătorii
răscoalei de la 1784-1785

NR. 108
ALBA IULIA – 2023

DACOROMANIA

România este patria noastră și a tuturor românilor.
E România celor de demult și-a celor de mai apoi
E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie.
Barbu Ştefănescu Delavrancea

DACOROMANIA, NR. 108/2023

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DUMINICA ORTODOXIEI DIN ANUL 2023

PREACUVIOSULUI CIN MONAHAL, PREACUCERNICULUI CLER ŞI PREAIUBIŢILOR CREDINCIOŞI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,

Har, bucurie şi pace de la Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, iar de la noi părinteşti binecuvântări!

Preacuvioşi şi Preacucernici Părinţi,
Iubiţi credincioşi şi credincioase,

După prima săptămână de post în care am participat la slujba *Canonului de pocăinţă* al Sfântului Andrei Criteanul, trăim în această duminică, *Duminica Ortodoxiei*, momente de bucurie duhovnicească, întrucât, la Sfânta Liturghie, ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele Domnului nostru Iisus Hristos. Încă din perioada apostolică, Biserica a trebuit, secole la rând, să facă faţă ereziilor şi schismelor, adică abaterilor de la adevărul de credinţă. Ereticii şi toţi cei căzuţi în diverse rătăciri au făcut dezbinare între creştini, unii din neştiinţă, iar alţii din motive personale. Pentru a opri rătăcirile, Biserica a organizat sinoade locale, iar când s-a constatat o amploare a ereziilor, au fost organizate Sinoadele Ecumenice, la care au participat ierarhi din întreaga Biserică.

Astfel, începând cu primul Sinod Ecumenic de la Niceea, din anul 325, şi până la cel de-al şaselea Sinod Ecumenic de la Constantinopol, din anii 680-681, Biserica a formulat şi statornicit adevăruri esenţiale ale învăţăturii de credinţă, precum: dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu şi a Sfântului Duh, unirea firii dumnezeieşti şi a firii omeneşti prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, existenţa a două voinţe, corespunzătoare celor două firi – omenească şi dumnezeiască – în Persoana Mântuitorului Iisus Hristos. Toate acestea nu au fost însă simple teorii sau formulări filosofice. Sfinţii Părinţi, insuflaţi de Dumnezeu, au înţeles că orice învăţătură de credinţă are legătură directă cu mântuirea sau dobândirea vieţii veşnice (cf. *Matei* 5, 19). „Dacă Hristos nu este Dumnezeu, El nu mă poate îndumnezei pe mine”, spunea Sfântul Atanasie cel Mare.

Dreptmăritori creştini,

În secolul al VIII-lea a apărut o nouă rătăcire, conform căreia cinstirea icoanelor şi a sfintelor

moaşte ar fi o idolatrie. În faţa acesteia, reprezentanţi de seamă ai Bisericii au arătat că icoanelor nu li se aduce un cult de adorare, ci, prin cinstirea lor, sunt venerate persoanele sfinte, pictate, înfăţişate pe ele. Nu se cinsteşte materia din care sunt confecţionate icoanele, ci sfinţii pe care îi reprezintă icoanele.

Împăraţi, precum Leon al III-lea Isaurul (717-741) şi fiul său Constantin al V-lea Copronimul (741775), au dus o luptă aprigă împotriva icoanelor. Aceştia au dispus înlăturarea icoanelor din Biserici şi din casele credincioşilor. Lucrări de mare valoare istorică şi artistică au fost adunate şi date pradă focului. În această perioadă, mulţi ierarhi, călugări, preoţi şi credincioşi, care mărturiseau dreapta cinstire a sfintelor icoane, au fost mutilaţi, exilaţi şi chiar ucişi.

Numeroase mănăstiri au fost incendiate, dărâmate sau transformate în cazărmi. Pictura şi mozaicurile au fost distruse sau acoperite cu tencuială. În timpul lui Leon al IV-lea Hazarul (775-780), mulţi demnitari care cinsteau icoanele au fost destituiţi, maltrataţi sau trimişi la mănăstiri şi călugăriţi forţat. De asemenea, şi împărăteasa Irina a fost exilată fiindcă cinstea icoanele şi era de partea celor care apărau cultul icoanelor. În anul 780, după moartea lui Leon al IV-lea, împărăteasa Irina a devenit regentă a fiului ei minor, Constantin al VI-lea (780-797). Prin grija ei a fost organizat, sub preşedinţia Patriarhului Tarasie al Constantinopolului, cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic, în Biserica *Sfânta Sofia* din localitatea Niceea, în anul 787, şi a fost restabilit cultul cinstirii icoanelor. Au participat 343 de episcopi, la care s-au adăugat reprezentanţi de seamă din rândul călugărilor şi al preoţilor de mir. La acest sinod a fost formulată următoarea învăţătură de credinţă: „*Păzim neschimbate toate tradiţiile bisericeşti scrise sau nescrise încredinţate nouă, în care se află şi întipărirea iconică prin zugrăvire, care este în acord cu istoria propovăduirii evanghelice, spre încredinţarea faptului că înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul a fost adevărată, şi nu închipuită, aducându-ne şi nouă un folos asemănător. [...] Astfel stând lucrurile, mergând pe calea împărătească şi urmând învă*ţăturii de Dumnezeu insuflate a Sfinţ*ilor noştri Părinţi, precum şi Tradiţiei Bisericii sobornicești, deoarece recunoaştem că aceasta este a Sfântului Duh, Care sălăşluieşte în ea, hotărâm cu toată exactitatea şi grija ca, asemenea modelului cinstitei şi de via*ţă făcătoarei Cruci, tot aş*a să fie înălţate cinstitele şi sfintele icoane, fie din culori sau din mozaic sau din orice alt material potrivit, în sfintele lui Dumnezeu biserici, pe sfintele vase şi pe veşminte, pe ziduri şi pe lemn, în case şi lângă drumuri; [şi anume] icoana Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi a Preacuratei Stăpânei noastre, Sfintei Născătoare de Dumnezeu, a cinstiţilor îngeri şi a tuturor sfinţilor şi cuvioşilor bărbaţi. Căci cu cât mai des vor fi văzuţi aceştia prin reprezentarea iconică, cu atât mai mult cei care privesc la acestea vor fi ridicaţi să-şi amintească şi să dorească prototipurile şi să le dea sărutare şi cinstita venerare. Nu însă adevărata adorare, care, după credinţa noastră, se cuvine numai dumnezeieştii firi, ci ca aceea adusă chipului cinstitei şi de via*ţă făcătoarei Cruci, Sfintelor Evanghelii *şi celorlalte obiecte de cult sfinte; pentru cinstirea lor se vor aduce tămâieri şi se vor aprinde lumini, după binecinstitorul obicei al celor de demult. Căci cinstirea [acordată] icoanei trece la prototip, iar cel care se închină icoanei se închină ipostasului zugrăvit în ea*”[1]. La scurt timp după această biruinţă, liniştea Bisericii a fost tulburată din nou. Împăratul Leon al V-lea Armeanul (813-820), deşi a depus jurământ în faţa Patriarhului că va respecta hotărârile Sinodului al VIIlea Ecumenic, s-a dovedit a fi un iconomah, adică un nou prigonitor al icoanelor. Icoanele şi sfintele cruci au fost adunate şi arse, iar sfintele moaşte distruse. Patriarhul Nichifor al Constantinopolului (806-815), autorul a două tratate împotriva iconoclaştilor, împreună cu episcopii, stareţii şi monahii apărători ai icoanelor, între care şi Sfântul Teodor Studitul, au fost înlăturaţi, unii dintre ei fiind maltrataţi şi ucişi. Sfântul Teodor Studitul, stareţul Mănăstirii Studion, precizează foarte clar că cinstirea icoanei lui Hristos se îndreaptă către Persoana lui Hristos: „*Icoana lui Hristos nu este altceva decât Hristos, evident afară de diferenţa de substan*ţă, cum s-a arătat deja de mai multe ori. De aceea *şi închinarea ei este o închinare la Hristos, întrucât nu este închinat ceva din materia icoanei, ci numai Hristos, Cel asemănat în ea. Iar cele ce au o singură asemănare au şi o singură închinare*”[2].

Iubiţi fii şi fiice duhovniceşti,

În anul 843, când împărăteasa Teodora a convocat un sinod la Constantinopol, au fost confirmate hotărârile celor şapte Sinoade Ecu-

1 Pr. Sorin ȘELARU (coord.), *Hotărârile dogmatice ale celor șapte Sinoade Ecumenice*, Ed. Basilica, București, [2]2018, pp. 567571.

2 SF. TEODOR STUDITUL, *În apărarea sfintelor icoane. Dosarul unei rezistențe teologice, Antiereticul III (14),* trad. Diac. Ioan Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2017, p. 291.

menice şi cultul icoanelor, iar Patriarhul Metodie al Constantinopolului (843-847) a mărturisit biruinţa Bisericii asupra tuturor ereziilor din primele opt veacuri. El a alcătuit un *Sinodicon*, în care a prezentat învăţătura ortodoxă, condamnând toate ereziile, şi a dispus restabilirea cultului icoanelor în sfintele biserici. În ziua de 11 martie 843, la Sfânta Liturghie arhierească, săvârşită în Catedrala *Sfânta Sofia* din Constantinopol, Patriarhul Metodie a făcut cunoscut public faptul că prima duminică din Postul Mare va fi numită *Duminica Ortodoxiei*, adică a dreptei credinţe.

La *Duminica Ortodoxiei* se serbează, an de an, biruinţa Bisericii împotriva tuturor ereziilor, fiind pomeniţi cei care au rămas fideli Bisericii în momente de grea încercare.

În Sfânta Scriptură există numeroase dovezi care reliefează îndatorirea fiecăruia dintre noi de a cinsti sfintele icoane. Deja, în capitolul întâi din Cartea *Facerea* se spune că Dumnezeu a creat pe om după chipul şi asemănarea Sa (cf. *Facerea* 1, 26-27). Prin urmare, omul a fost creat după chipul (icoana) lui Dumnezeu.

Aşa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca lumea viaţă să aibă, şi încă din belşug (cf. *Ioan* 3, 16; 10, 10). Prin urmare, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat şi S-a făcut Om, deoarece El este icoana Tatălui (cf. *Evrei* 1, 2-3). De aceea, Însuşi Iisus Hristos a spus: „*Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl*" (*Ioan* 12, 45; 14, 9). Sfântul Ioan Damaschin se referă la reprezentarea lui Dumnezeu în icoană, zicând: „*Zugrăvesc pe Dumnezeul nevăzut, nu ca nevăzut, ci ca pe Unul Care S-a făcut văzut pentru noi prin participare la trup şi sânge. Nu zugrăvesc dumnezeirea nevăzută, ci zugrăvesc Trupul văzut al lui Dumnezeu*"[3].

Sfintele icoane pictate în bisericile noastre au reprezentat *biblia neştiutorului de carte*, fiindcă ele au un rol important în sporirea evlaviei creştine. Icoana este un mijloc de a înţelege mai bine lucrarea de mântuire adusă de Mântuitorul Iisus Hristos. „*Nu greşim atunci când facem icoana Dumnezeului Care S-a întrupat, Care S-a arătat pe pământ în trup şi a locuit printre oameni, Care a luat, din pricina bunătăţii Lui nespuse, firea, materialitatea, forma şi culoarea trupului*"[4].

Creştinii evlavioşi au cinstit icoanele care reprezintă praznice împărăteşti, pe Maica Domnului şi icoanele ce înfăţişează chipurile sfinţilor. Prezenţi la Sfintele Liturghii, la slujbele şi ierurgiile ce se oficiază în bisericile noastre, credincioşii sporesc în evlavie, datorită prezenţei duhovniceşti a sfinţilor pictaţi în icoane. Catapeteasma, ca suport cu icoane deosebite, care simbolizează Împărăţia cerurilor, îl ajută pe credincios să intre în comuniune cu Dumnezeu şi cu sfinţii Lui. Cugetul fiecăruia se luminează văzând lumina prezenţei lui Hristos, iar inima se bucură. Bucuria credinciosului ortodox continuă acasă, unde, în faţa icoanelor de pe peretele dinspre răsărit, acesta săvârşeşte rugăciunea particulară.

Iubiţi fraţi şi surori în Domnul,

Icoana poate fi un frumos şi ales dar oferit apropiaţilor noştri: rude, prieteni, colegi sau cunoscuţi, cu prilejul diferitelor momente ale vieţii lor, dintre care amintim ziua de naştere sau ziua onomastică. Dăruind Sfinte Icoane, Biblii, Psaltiri sau Cărţi de Rugăciune, săvârşim fapte bineplăcute lui Dumnezeu.

De asemenea, o faptă bună de mare preţ este milostenia faţă de cei aflaţi în nevoi, suferinzi sau bolnavi, care nu mai au pe nimeni. Prin sprijinirea bisericilor de enorie sau a mănăstirilor, asemenea ctitorilor, domnitori credincioşi sau boieri din trecutul Bisericii noastre strămoşeşti, săvârşim fapte ce se înscriu în Cartea Vieţii. Aceste fapte bune reprezintă *zestrea spirituală* sau lumina sufletului nostru în viaţa veşnică.

În acest sens, Mântuitorul Iisus Hristos a poruncit: „*Fiţi milostivi, precum şi Tatăl vostru milostiv este!*" (*Luca* 6, 36). În Cartea *Faptele Apostolilor* citim că „*rugăciunile şi faptele de milostenie ale lui Corneliu s-au suit spre pomenire înaintea lui Dumnezeu*" (*Faptele Apostolilor* 10, 4). Sfântul Vasile cel Mare, făcând referire la actele de milostenie, afirmă că acestea rămân socotite înaintea Tronului Preasfintei Treimi. Cel ce dă din puţinul lui celui sărac se îmbogăţeşte duhovniceşte: „*Ai dat celui flămând; dar ce ai dat rămâne tot al tău şi ţi se întoarce cu adaos*"[5].

De aceea, Biserica Ortodoxă Română a rânduit, cu şapte decenii în urmă, ca la Duminica Ortodoxiei să

3 SF. IOAN DAMASCHIN, *Cultul sfintelor icoane. Cele trei tratate contra iconoclaştilor*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1998, p. 41.

4 SF. IOAN DAMASCHIN, *Cultul sfintelor icoane. Cele trei tratate contra iconoclaştilor*, p. 123.

5 SF. VASILE CEL MARE, *Omilii şi cuvântări*, III, în coll. *Părinţi şi Scriitori Bisericeşti*, serie nouă, vol. 1, trad., introducere, note şi indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Basilica, Bucureşti, 2009, p. 116.

se realizeze în toate bisericile din Patriarhia Română colecta numită *Fondul Central Misionar*. Sumele colectate au fost şi sunt folosite pentru derularea de proiecte şi programe de asistenţă socială şi filantropică. Este încă nevoie de sprijinirea lăcaşurilor de cult şi a aşezămintelor sociale ce aparţin Bisericii. Prin acest fond, vor fi sprijinite şi unele comunităţi româneşti aflate în afara graniţelor ţării, în special cele care nu au un lăcaş de cult.

Să ne străduim, fiecare dintre noi, a contribui după putinţă la această colectă, ţinând seama de cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: *„Orice ar cere de la Dumnezeu cei ce fac milostenie, îndată primesc darul cererii. Atâta cinste şi îndrăznire are milostenia către Dumnezeu, că nu numai păcatele celui milostiv le spală, ci încă şi moartea o alungă şi se adevereşte că milostenia le stăpâneşte pe toate şi biruieşte moartea"*[6].

Să folosim timpul Postului Sfintelor Paşti pentru a spori în rugăciune şi fapte bune, nădăjduind că ne vom bucura duhovniceşte de Marele Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

Vă îmbrăţişăm cu părintească dragoste şi ne rugăm ca *„Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toţi!"* (*2 Corinteni* 13, 13).

PREŞEDINTELE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† D A N I E L - Arhiepiscopul Bucureştilor,
Mitropolitul Munteniei şi Dobrogei,
Locţiitorul tronului Cezareei Capadociei şi
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† TEOFAN, Arhiepiscopul Iaşilor şi Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei
† LAURENŢIU, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului
† ANDREI, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului şi Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului
† IRINEU, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei
† IOAN, Arhiepiscopul Timişoarei şi Mitropolitul Banatului
† PETRU, Arhiepiscopul Chişinăului, Mitropolitul Basarabiei şi Exarhul Plaiurilor
† IOSIF, Arhiepiscopul Ortodox Român al Europei Occidentale şi Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale şi Meridionale
† SERAFIM, Arhiepiscopul Ortodox Român al Germaniei, Austriei şi Luxemburgului şi Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord
† NICOLAE, Arhiepiscopul Ortodox Român al Statelor Unite ale Americii şi Mitropolitul Ortodox Român al celor două Americi
† NIFON, Arhiepiscopul Târgovişte, Mitropolit onorific şi Exarh Patriarhal
† TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului
† CALINIC, Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor
† IRINEU, Arhiepiscopul Alba Iuliei
† VARSANUFIE, Arhiepiscopul Râmnicului
† IOACHIM, Arhiepiscopul Romanului şi Bacăului
† CALINIC, Arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului
† CIPRIAN, Arhiepiscopul Buzăului şi Vrancei
† CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos
† TIMOTEI, Arhiepiscopul Aradului
† IGNATIE, Episcopul Huşilor
† LUCIAN, Episcopul Caransebeşului
† SOFRONIE, Episcopul Ortodox Român al Oradiei
† IUSTIN, Episcopul Ortodox Român al Maramureşului şi Sătmarului
† NICODIM, Episcopul Severinului şi Strehaiei
† ANTONIE, Episcopul de Bălţi
† VENIAMIN, Episcopul Basarabiei de Sud
† VINCENŢIU, Episcopul Sloboziei şi Călăraşilor
† ANDREI, Episcopul Covasnei şi Harghitei
† GALACTION, Episcopul Alexandriei şi Teleormanului
† AMBROZIE, Episcopul Giurgiului
† SEBASTIAN, Episcopul Slatinei şi Romanaţilor
VISARION, Episcopul Tulcii
† PETRONIU, Episcopul Sălajului
† NESTOR, Episcopul Devei şi Hunedoarei
† IERONIM Episcopul Daciei Felix
† SILUAN, Episcopul Ortodox Român al Ungariei
† SILUAN, Episcopul Ortodox Român al Italiei
† TIMOTEI, Episcopul Ortodox Român al Spaniei şi Portugaliei
† MACARIE, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord
† MIHAIL, Episcopul Ortodox Român al Australiei şi Noii Zeelande
† IOAN CASIAN, Episcopul Ortodox Român al Canadei
† VARLAAM PLOIEŞTEANUL, Episcop-vicar Patriarhal
† TIMOTEI PRAHOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor
† NICHIFOR BOTOŞĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor
† ILARION FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului
† BENEDICT BISTRIŢEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului
† PAISIE LUGOJEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei
† MARC NEMŢEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale
† SOFIAN BRAŞOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei şi Luxemburgului
† DAMASCHIN DORNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor
† EMILIAN CRIŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului
† TIMOTEI SĂTMĂREANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureşului şi Sătmarului
† GHERONTIE HUNEDOREANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Devei şi Hunedoarei
† ATANASIE DE BOGDANIA, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei
† TEOFIL DE IBERIA, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei şi Portugaliei

6 Diac. Gheorghe BĂBUŢ, *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, Ed. Pelerinul român, Oradea, 1994, p. 68.

Episcopul Ioan Teculescu – cel mai longeviv preşedinte al despărţământului „Astra” Alba Iulia

Ioan Teculescu s-a născut la 1 noiembrie 1865, în comuna Covasna, judeţul Trei Scaune, din părinţii oieri, Matei Teacă şi Paraschiva, născută Popica şi a trecut la cele veşnice în ziua de 16 iulie 1932. Este primul dintre cei zece copii ai familiei Teacă. Unchiul său Arhimandritul Gherasim, fost stareţ al Mănăstirii Predeal şi unchiul Atanasie Crişan de la Episcopia Buzăului, au intuit sclipirile intelectuale şi calităţile morale ale nepotului lor, încă de mic şi l-au ajutat.

Ioan a început şcoala primară la Covasna, dar a continuat cursurile la Braşov, unde locuia unchiul lui Gherasim. Tot aici a terminat şi studiile liceale la „Andrei Şaguna”, iar în 1885 şi-a luat bacalaureatul. Tânărul Ioan Teculescu avea vocaţie de dascăl şi preot. Pentru a-şi atinge vocaţia care-l atrăgea, a frecventat cursurile Institutului Teologic-Pedagogic „Andreian” din Sibiu, între anii 1885-1888.

Pentru inteligenţa de care a dat dovadă în timpul studiilor teologice, Consistoriul Arhidiecezan i-a asigurat o bursă de studii în străinătate. Moartea unchiului său Gherasim care îl ajuta financiar, l-a determinat să renunţe la această bursă care era insuficientă şi la studiile de specializare în străinătate şi să înceapă cariera de învăţător, la vârsta de 24 de ani, în localitatea Râşnov, dar şi de capelan la Biserica Sf. Nicolae din Râşnov. După trei ani ca dascăl, a primit taina hirotonirii ca preot, în aceeaşi localitate Râşnov, unde a rămas până în anul 1901. El a fost cel care a iniţiat înfiinţarea „Societăţii Române de Cultură” din Râşnov, fiind şi preşedintele acesteia. Lui i se datorează şi înfiinţarea Coralei „Sf. Nicolae”, a înfiinţării Băncii Populare „Râşnoveana”, a uzinei electrice din localitate şi a unei societăţi cooperatiste. Ioan Teculescu a sprijinit activităţile ASTREI de la Sibiu şi Despărţământul ASTRA din Râşnov, încă din primii lui ani de activitate ca învăţător, capelan, apoi ca preot timp de 10 ani.

Sub aura Asociaţiunii ASTRA, Ioan Teculescu a propulsat multe valori, făcând astfel din Râşnov un centru al culturii din Ţara Bârsei. Prin talentul său oratoric, prin clarviziunea asupra problemelor vieţii, preotul a făcut din Anvon o adevărată tribună, în lupta pentru înfăptuirea României Mari. Simţămintele lui le-a transmis şi fiilor săi, între care s-a remarcat teologul şi profesorul Horea Teculescu, cel care a condus în calitate de director Liceul „Principele Nicolae” din Sighişoara. Vocaţia teologică, de cultură şi patriotică a lui Ioan Teculescu a fost recunoscută şi de primul patriarh al României Elie Miron Cristea, care a determinat alegerea sa pe Scaunul de Protopop de Alba Iulia, din 1901 până în 1922. Mitropolitul Ardealului Ion Meţianu apreciindu-l, i-a încredinţat acest ţinut al Munţilor Apuseni, ca să continue opera patriotică a Crăişorului moţilor Avram Iancu. Ioan Teculescu s-a dovedit a fi un opozant al legilor Treffort şi Apony, care îngrădeau învăţământul şcolar în limba română, colaborând în acest sens cu ASTRA.

Protopopul Ioan Teculescu a militat pentru ca învăţământul şcolar să fie pus la adăpostul Bisericii Ortodoxe, să fie întreţinute de Biserică şi au fost numite „Şcoli confesionale”.

La conferinţa de la Alba Iulia, din noiembrie 1907, Protopopul Ioan Teculescu le spunea preoţilor următoarele: „Problema fundamentală a conferinţelor noastre este în preoţii de aceeaşi lege şi credinţă, ce slujesc acelaşi popor român, să ajungă la o uniformitate, să se închege solidaritatea şi înaintarea în cultură. Preotul să contribuie atât la îndreptarea credinţei, precum şi asupra limbii româneşti, să cinstească şi să lumineze acel popor, că altfel, se va risipi şi va pieri.

Să ţineţi în mâna stângă cheile lui Petru, care este molitfelnicul primit la hirotonie şi în dreapta sabia lui Pavel, care este ştiinţa şi puterea cuvântului, câştigată prin studiu şi citire".

Odată cu izbucnirea primului război mondial, casa Protopop Ioan Teculescu a devenit centrul de întâlnire a preoţilor şi învăţătorilor din ţinutul Albei Iulia. Colaborând cu ASTRA Alba Iulia încă din anul 1901, datorită entuziasmului său cultural-patriotic, în anul 1902 a fost ales director (preşedintre) al Despărţământului ASTRA Alba Iulia. Ca preşedinte al ASTREI şi-a adus o contribuţie substanţială pe toate planurile şi la înfăptuirea Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, până la plecarea sa în Basarabia. Cum Autoritatea Bisericii Ortodoxe române prezenta o foarte mare credibilitate la momentul făuririi României Mari, Protopopul Ioan Teculescu a fost ales Preşedinte al Consiliului Naţional Român de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918.

La 1 ianuarie 1919, Preşedintele Consiliului Naţional Român, Protopop Ioan Teculescu l-a primit în Cetatea Unirii pe generalul francez Henri Mathias Berthelot, în data de 01/01/1919, căruia i-a adresat cuvântul de bun venit.

În decursul celor peste 23 de ani cât Ioan Teculescu a fost Protopop la Alba Iulia şi în calitate de director şi preşedinte al Despărţământului ASTRA Alba Iulia, a reparat şi zidit 28 de Biserici şi 18 şcoli, a înfiinţat biblioteci pentru popor la: Alba Iulia, Bucerdea-Vinoasă, Dumitra, Hăpria, Ighiu, Micești, Oarda de Jos, Şard, Totoi, Ţelna etc. şi a promovat limba română, cultura română, morala creştină şi patriotismul;

A organizat cursuri de alfabetizare pentru persoanele care nu ştiau să scrie şi să citească româneşte, mai întâi în cadrul Despărţământului ASTRA Alba Iulia şi apoi şi în celelalte Cercuri şi Despărţăminte arondate, dar şi în alte localităţi;

A propus şi a înfiinţat şcoli de meserii, şcoli de agricultură, şcoli pentru creşterea animalelor etc.

Timp de peste 23 de ani, cât Protopopul Ioan Teculescu a fost la conducerea ASTREI albaiuliene, Despărţământul a cunoscut o dezvoltare deosebită, din toate punctele de vedere, având cea mai mare arondare, un număr de 86 localităţi, aducându-şi astfel cea mai mare contribuţie la înfăptuirea Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia.

Ca Protopop de Alba Iulia, Ioan Teculescu s-a remarcat ca unul dintre cei mai mari luptători şi apărători ai românismului.A desfăşurat o rodnică activitate în multiple planuri ca: bisericesc, naţional, şcolar, administrativ–gospodăresc;

Ca director şi preşedinte al Despărţământului ASTRA Alba Iulia, a desfăşurat o bogată activitate culturală, fiind prezent la toate adunările şi congresele ASTREI, la care lua cuvântul şi făcea propuneri valoroase de fiecare dată;

IOAN TECULESCU născut la 1 noiembrie, 1865 şi decedat la 16 iulie, 1932, a desfăşurat o bogtă activitate organizatorică, fiind preşedinte al Consiliului Naţional Local Alba, organismul care a organizat Adunarea Naţională a românilor de la 1 decembrie 1918. Deasemenea, a colaborat cu principalele publicaţii culturale româneşti şi a făcut parte din Comitetul de redacţie al Revistei Teologice etc.

După intrarea României în război, ungurii stabiliseră felinarul de care să fie spânzurat Protopopul Ioan Teculescu, în cazul în care populaţia din Ţara Moţilor s-ar fi răsculat.

Pentru convingerile sale în apărarea credinţei strămoşeşti şi cultivarea în rândul populaţiei a simţămintelor naţionale, în septembrie 1916 a fost arestat şi dus la închisoarea din Cluj, unde a suferit rigorile închisorii până în luna decembrie 1917.

Este cunoscută lupta lui Ioan Teculescu, pentru semnarea actului Unirii Ardealului cu Patria Mamă, fiind un membru de încredere în Statul-Major Naţional, pentru făurirea României Mari. A fost cel care pentru ziua de 1 Decembrie 1918, a organizat Gărzile Naţionale, pentru ca evenimentul Unirii să se desfăşoare în bune condiţii şi în mod paşnic.

Ioan Teculescu a fost sufletul organizării festivităţilor de pe Câmpul lui Horea de la Alba Iulia, unde în mulţimea de români din toată Transilvania, a fost primită şi delegaţia de la Râşnov, condusă de generalul Lucian Hamsea directorul şcolii „Romulus Cristoloveanu", care a fost condamnat la moarte de către unguri şi preotul Ioan Truţea de la Biserica Sf. Nicolae.

Epicopul Justinian Teculescu alături de Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu şi alte personalităţi ale vremii.

După realizarea visului tuturor românilor de a avea România Mare sau România Dodoloaţă, aşa cum le plăcea înaintaşilor noştri să îi spună, Protopopul Ioan Teculescu a fost ales Senator în primul Parlament al României Mari, din partea oraşului Alba Iulia.

Datorită rezultatelor remarcabile ca preot, protopop, director al ASTREI, precum şi a personalităţii sale neclintite, în toamna anului 1922, la vârsta de 58 de ani a fost confirmat ca Episcop activ al Armatei Române, la propunerea Sfântului Sinod, prin Decretul nr. 1286. În acest scop a fost călugărit sub numele de Justinian, la Mănăstirea Hodoş-Bodrog, hirotonit arhiereu la 18 martie 1923. A fost investit de către regele Ferdinand I al României, la 31 martie 1923.

Investit în 31 martie 1923 în eparhia militară a Alba Iuliei, Episcopul Justinian Teculescu, a rostit plin de emoţie şi recunoştinţă următoarele cuvinte: ,,Primesc în acest mare şi sublim moment cârja pe care Majestatea Voastră mi-o predă, ca simbol al puterii şi datoriei de păstorire sufletească, mie, celui dintâi episcop al scumpei şi vitezei noastre armate". Răspunsul Suveranului României, Regele Ferdinand I-ul a fost prompt şi pe măsură: ,,Dacă comandanţilor militari le este încredinţată misiunea să înveţe pe fiii Ţării cum să lupte şi prin ce mijloace să biruiască, Vouă vă revine datoria să-i pregătiţi şi să le înarmaţi sufletele ca să poată îndura toate greutăţile şi rezista la toate ispitele întărindu-i în credinţa şi în frica de Dumnezeu. Ogorul este bine pregătit şi aşteaptă acum în Prea Sfinţia Ta pe bunul grădinar" .

În aprilie 1923 a fost numit în scaunul nou al Armatei Române, fiind primul episcop al Armatei Române, după 1918. Ca episcop la conducerea Episcopiei Militare a avut câteva realizări importante ca: 1) elaborarea Regulamentului pentru punerea în aplicare a Legii privitoare la organizarea clerului militar în 1924;

2) la 1 noiembrie 1924 a organizat primul concurs de recrutare a patru preoţi în cadrele active ale armatei;

3) la 1 ianuarie 1925 a organizat al doilea concurs, cu care ocazie s-au recrutat nouă preoţi;

4) la 1 aprilie 1925 a urmat al treilea concurs, cu 13 preoţi, înregimentaţi în rândul clerului militar. Episcopul Justinian s-a îngrijit şi de ridicarea de cruci, cimitire şi monumente ale eroilor neamului, în colaborare cu Despărţământul ASTRA- Alba Iulia.

Prin vizitele efectuate la garnizoanele militare şi în şcolile de ofiţeri, Justinian a reuşit să conştientizeze pe ofiţeri şi soldaţi despre rolul benefic al preotului în armată.

Ca episcop al Armatei Române, Justinian Teculescu s-a bucurat de stima ostaşilor, a Statului-Major al armatei şi al diplomaţilor. A colaborat şi a avut prieteni pe: General Berthelot, Nicolae Iorga, Vasile Goldiş etc. fiind un bun prieten al tuturor românilor.

PROCLAMAŢIE CĂTRE ROMÂNI (General Henri Mathias Berthelot)

,,Luaţi armele, români!

Trupele franceze şi engleze trec astăzi Dunărea, pentru a vă ajuta să vă eliberaţi de jugul la care inamicul voia să vă supună pentru totdeauna. De opt luni încoace, aţi putut să vă daţi seama de neomenia cu care puterile germane înţelegeau să se poarte cu cei pe care îi credeau supuşii lor. Îndeosebi voi, oameni din Oltenia şi Muntenia, care aţi îndurat ocupaţia timp de doi ani, aţi constatat neobrăzarea barbariei unui duşman care se crede civilizat!

Nemţii au răvăşit lanurile, au golit grajdurile, au jefuit casele voastre. Au stabilit în căminele voastre sclavia şi foametea, ei fiind hotărâţi, aşa cum au spus-o ei înşişi, să nu vă lase decât jalea în suflete ! Dar ceasul răzbunării, mai curând ceasul dreptăţii, a sunat. Învins pretutindeni, sau chiar zdrobit, duşmanul este peste tot în derută. A venit clipa de a arde acea zdreanţă de hârtie care v-a fost adusă la Bucureşti. Soldaţi, faceţi ca batalioanele voastre să se unească cu ale noastre! Ţărani, luaţi-vă furcile şi coasele şi ridicaţi-vă contra năvălitorilor! Luaţi armele!"

La 17 decembrie 1924, interesele bisericeşti au determinat mutarea lui în scaunul episcopal al Cetăţii Albe-Ismail, unde la 21 decembrie 1924, Justinian Teculescu a fost instalat ca episcop la Cetatea Albă– Ismail, din Basarabia. Pe acest pământ românesc, Justinian Teculescu a păstorit ultimii şapte ani şi şapte luni din viaţa sa, ducând o viaţă de slujire şi de jertfă închinată bisericii ortodoxe şi neamului românesc.

Prin cultura sa, prin sentimentele naţionale profunde, cât şi prin vocaţia sa de prelat a înfiinţat şi organizat Episcopia din Cetatea Albă – Ismail şi Cahul din Basarabia.

Ca Episcop de Cetatea Albă-Ismail, Justinian Teculescu a consolidat Eparhia Cetăţii Albe şi Ismailului în lupta cu valurile necredinţei, cum ar fi: bolşevismul, ateismul şi multe alte secte. A păstorit cu mult tact, blândeţe, înţelepciune şi bunătate, într-o comunitate presărată cu etnii, confesiuni şi mentalităţi diferite.

Episcopul Justinian Teculescu s-a afirmat ca un cărturar cunoscut, foarte bun orator, poet, publicist, iubitor de limba şi cultura românească şi vrednic slujitor al credinţei strămoşeşti. Cartea sa ,,Pentru neam şi lege" publicată în 1931, reflectă simţurile sale de ,,apostol" al românismului.

Gala Galaction l-a descris pe Ioan Teculescu astfel: ,,Un vlădică cu bun simţ, dar cu o măreţie ţărănească pe care unii au început s-o adultereze."

Nicolae Iorga scria despre Ioan (Justinian) Teculescu astfel: ,,A fost străjerul sufletului românesc, preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet."

Să nu uităm şi să transmitem generaţiilor care urmează, câte eforturi şi sacrificii au făcut posibilă Marea Unire. România trăia, înainte de Primul Război Mondial, sub ameninţarea celor trei imperii: austriac, rus si otoman. Basarabia era cotropită de ruşi, Bucovina de austrieci, iar turcii au invadat Dobrogea (la Mărăşeşti au luptat împotriva noastră.

Franţa a fost ţara care ne-a ajutat; o ajutase deja România, când, în vara anului 1916, în toiul bătăliei de la Verdun, românii au pornit ofensiva în Transilvania şi germanii au fost siliţi să trimită contra noastră mai multe divizii luate de pe acel front.

Ştiaţi că, în primele luni ale anului 1917, înainte de bătălia de la Mărăşeşti, Franţa a trimis în România 120.000 tone de armament, adică peste 100 de trenuri de 40 vagoane fiecare?

Ioan (Iustinian) Teculescu, a fost cel care l-a primit pe generalul francez Berthelot în Alba Iulia. Revenind la Alba Iulia: trei săptămâni după glorioasa Adunare, generalul Berthelot, şeful misiunii franceze sosit în România, în octombrie 1916 şi al cărui rol îl cunoaştem, a ţinut să facă o vizită în toată Transilvania. Trenul său s-a oprit la Alba Iulia pe data de 1 ianuarie 1919. Două fotografii au ,, imortalizat" acel eveniment; ele se află la Academia Română şi au fost reproduse în diverse cărţi, printre care: ,,Teculeştii din neam în neam" de L. Cornea, C. Catrina şi I. Lăcătuşu. Cealaltă fotografie, este în ,,Amintiri din Războiul cel Mare " (în franceză) ale generalului, editată în 2018 de Jean Claude Dubois, descendent al generalului, cu menţiunea: ,,Protopopul Teculescu îl binecuvântează pe Berthelot la Alba Iulia", generalul adresându-se românilor şi Teculescu dându-i răspunsul. Vedem o mulţime compactă, gara cu inscripţia ,, VIVE LA FRANCE" (făcută din crengi!) Ierarhul Ioan Teculescu l-a întâmpinat, alături de oficialităţile oraşului şi numeroşi cetăţeni, pe generalul Henri Matias Berthelot, care a sosit la Alba Iulia chiar la 1 ianuarie 1919 (Magazin Istoric, nr 1/2019). Solului Franţei i s-a făcut o primire de sărbătoare.

Episcopul Ioan Teculescu a adresat oaspetelui un cuvânt de bun venit spunând: ,, Azi, când nobila soră Franţa îşi trimite pe marele şi ilustrul lui reprezentant ca să ne viziteze în persoană, noi ne simţim oarecum derutaţi şi uimiţi de marea onoare ce ni se face".

Vizibil emoţionat, Henri Matias Berthelot şi-a exprimat mulţumirile sale ,,pentru profunda afecţiune cu care primiţi pe reprezentantul Franţei. Sunt nespus de fericit de a călca şi vorbi în acest oraş istoric " şi în acelaşi timp de a privi ,, acelaşi soare pe care l-a văzut strălucind Mihai Viteazul". Marea invitaţie a fost programată să dureze mai mult: ,,pe durata celor doi ani, eu am fost camaradul, prietenul poporului român care are un nume sfânt de dreaptă justiţie, care a luptat vitejeşte împotriva injustiţiei aristocratice şi confiscatoare. Eu am trecut aproape de doi ani prin mijlocul poporului român şi am văzut cum au luptat cu încăpăţânare la Mărăşeşti, vărsându-şi propriul sânge pentru un viitor mai luminos, care este aşteptat de acum încolo, în trenul vieţii"

În marea bătălie, apelând la francezi, în ,,micul Verdun românesc", în 1917: jumătate din teritoriul românesc era ocupat de trupele germane, austriece, turceşti şi bulgare, care au atacat cu dorinţa de a

distruge România aliată cu Franţa la est atunci când ruşii voiau să instaleze bolşevismul; acesta a fost un eşec pentru germani şi linia frontului stabilită în 1916, rămasă aceeaşi până la 11.11.1918. Aliaţii au recunoscut noile frontiere numai în anul 1921, prin Tratatul de la Trianon. Ierarhul Ioan Teculescu a folosit foarte rar cuvinte ruseşti: preot responsabil de alţi preoţi (cazul de la Alba Iulia, 40 mici parohii).

Protopopul Ioan (Justinian)Teculescu, împreună cu oficialităţile locale şi mai mulţi cetăţeni, în gara din Alba Iulia, la data de 1 ianuarie 1919, făcându-i primirea reprezentantului Franţei General Henri Matias Berthelot care este însoţit de mareşalul francez Ferdinand Foch şi generalul Maxime Weigand.

Ar fi foarte multe de spus despre activitatea marelui român Ioan Teculescu, dar consider că este suficient, pentru ca bustul său să-şi găsească locul binemeritat, în apropiere de Monumentul Unirii din Municipiul Alba Iulia.

La iniţiativa şi propunerea Despărţământului ASTRA ,,Eugen Hulea" Alba Iulia, de realizare a BUSTULUI celui mai longeviv preşedinte al ASTREI albaiuliene, Protopop Ioan Teculescu, prima instituţie care a percutat la această propunere, a fost Arhiepiscopia Ortodoxă Alba Iulia, respectiv Arhiepiscop Î.P.S. Dr. Irineu, care a acceptat parteneriatul. După Arhiepiscopie, a fost receptiv şi viceprimarul Gabriel Pleşa, cel care a demarat acest proiect, alături de ASTRA.

ASTRA albaiuliană le mulţumeşte tuturor pentru spijinul acordat.

Bustul este ridicat în amintirea şi cinstirea vrednicului nostru înaintaş Ioan Teculescu, bun român, cel mai longeviv preşedinte al Despărţământului ASTRA din Alba Iu lia, protopop de Alba Iulia, preşedinte al Consiliului Naţional Român din Alba Iulia din 1918, senator în Parlamentul României Mari, primul Episcop al Armatei Române după 1918, când a primit numele de Justinian Teculescu, Episcop de Cetatea Albă-Ismail şi Cahul.

Tot în amintirea şi cinstirea vrednicului ierarh, ASTRA albaiuliană va înfiinţa un MUZEU Etnografic şi o BIBLIOTECĂ a ASTREI albaiuliene. Obiceiurile şi tradiţiile româneşti, reprezintă zidul de rezistenţă împotriva globalizării şi omogenizării culturale europene şi implicit păstrarea noastră ca NAŢIUNE ROMÂNĂ. În acest scop, dorim să amenajăm Muzeul Etnografic al ASTREI, în CAPITALA DE SUFLET A TUTUROR ROMÂNILOR şi MECCA NOASTRĂ.

Menţionez că, pentru amenajarea muzeului şi bibliotecii, donez 30 cărţi a căror autoare sunt, plus altele- coautoare, documente, o mare parte din biblioteca familiei, dar şi substanţiala colecţie de obiecte etnografice a familiei, pe lângă cele existente din 2007, la Muzeului Etnografic din Bărăbanţ (Miceşti). Pentru realizarea şi implementarea proiectului propus, pe lângă ASTRA albaiuliană şi-au adus contribuţia: Arhiepiscopia Ortodoxă Alba Iulia- Arhiepiscop Î.P.S. Dr. Irineu şi Consilier cultural preot Dr. Oliviu Botoi, Protopopiatul Ortodox,Primăria Municipiului Alba Iulia- viceprimar Gabriel Pleşa, consilier Claudia Cânţea, director investiţii Silvia Moldovan, arhitect Alexandru Romaniţan, Magdalena Oargă. dar şi urmaşii acestui brav român, Ioan Teculescu, respectiv nepoţii: Şerban Nicolas Teculescu şi familia, Dan Teculescu şi familia, Tudor Teculescu şi familia, Gheorghe Iannescu şi familia. Toţi vor fi prezenţi la aceste manifestări.

Gala Galaction l-a descris pe Ioan Teculescu astfel: ,,Un vlădică cu bun simţ, dar cu o măreţie ţărănească pe care unii au început s-o adultereze" , iar Nicolae Iorga scria despre Ioan Teculescu astfel: „A fost străjerul sufletului românesc, preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet." Dezvelirea bustului IOAN TECULESCU va avea loc în ziua de 29 noiembrie 2019, ora 15, în apropierea Monumentului Unirii din Alba Iulia- Cetate, cu ocazia Congresului Spiritualităţii Româneşti, când se va lansa şi cartea „IOAN TECULESCU ŞI ROMÂNIA ÎN VIZIUNEA ROMÂNILOR ŞI FRANCEZILOR".

La aceste manifestări vor participa şi personalităţi de seamă prezente la congres.

ASTRA aduce mulţumiri şi felicitări pentru reuşita operei sale, sculptorului albaiulian Romi Adam, „tatăl" majorităţii busturilor din Alba Iulia, ţară şi nu numai. Dumnezeu l-a ajutat, şi de această dată, să-i reuşească această operă de artă, respectiv bustul renumitului Episcop Ioan Teculescu, devenit Justinian odată cu înscăunarea ca episop, care am propus-o pentru anul

2019, tot atât de bine, sau chiar mai bine decât toate celelalte de până acum, Oricum, dânsul rămâne un sculptor mare şi valoros al României. L-aş cita în acest sens pe marele regizor, actor, scriitor şi poet japonez Zeami, care spunea: „Viaţa unui om se poate sfârşi, dar viaţa artei sale nu."

Astriştii au datoria de a face ca numele ASTREI să urce „ pe căi anevoioase spre stele"-„Per aspera ad ASTRA", ceea ce protopopul IOAN TECULESCU n. 1865 - d. 1932, a reuşit.

Având în vedere contribuţia ASTREI în lupta pentru binele poporului român, la înfăptuirea Marii Uniri, la păstrarea şi promovarea culturii poporului român, pentru întreaga sa activitate, ASTRA trebuie să fie respectată de către toţi românii. Acest lucru este valabil şi pentru Despărţământul ASTRA „Eugen Hulea" Alba Iulia, cu atât mai mult, când se ştie şi se afirmă că, în ultimii ani ASTRA albaiuliană a cunoscut o revigorare semnificativă, crescând vertiginos şi activităţile, multe dintre ele fiind tangibile, ca: bustul, biblioteca, muzeul etc. drept mărturie şi de folos urmaşilor.

La 130 de ani de la înfiinţarea ASTREI, academicianul Ştefan Pascu afirma: „După cum Academia Română nu şi-a pierdut rostul, renăscând asemenea păsării Fenix, tot astfel nici Astra, renăscută şi ea, nu şi-a pierdut rosturile, deoarece idealurile solidarităţii naţionale şi duhul Albei Iulii, împreună cu idealurile lui Avram Iancu sunt tot atât de necesare astăzi şi vor fi şi mâine, totdeauna. De aceea asemenea nestemate se cuvin cultivate cu toată cinstea şi dreapta cumpănire, deoarece acestea n-au soroc de încheiere". ASTRA are obligaţia ca, jertfa înaintaşilor plină de iubire faţă de neam şi ţară, să fie completată cu jertfa celor de azi şi cu jertfa urmaşilor, aşa după cum spun versurile testament din imnul Astrei:

„Mărire înaltă, v-a urzit/ În lume Domnul Sfânt/ Datori sânteţi să vă-mpliniţi/ Menirea pe pământ"

„Am purtat o luptă nu cu străinii de fiinţă şi de legea noastră strămoşească, ci durere, cu fraţii noştri uniţi cu Roma, care se pare că văd primejdie nu atât în lăţirea diferitelor secte, ci mai ales în propăşirea şi întărirea bisericii ortodoxe naţionale". (Ioan Teculescu, articol din „Telegraful Român")

„Să sădim în inimile tinerimii sentimentul datoriei către ţară şi mai întâi de toate iubirea de patrie"

(Carol I, rege al României) „Istoria îşi bate joc de cei care nu o cunosc, repetându-se." (Nicolae Iorga)

„Lumea de mâine nu poate exista fără morală, fără credinţă şi fără memorie" (Regele Mihai I)

„Sângele eroilor căzuţi în luptele Marelui Război să fie pentru tine, o, frumoasă Românie, sămânţa de noi virtuţi, în aşa fel încât copiii tăi să fie mereu demni de părinţii lor şi gata să-ţi apere pământul sacru, atât de des invadat, dar în cele din urmă întregit prin efortul ultimelor generaţii" (Gen. Henri Mathias Berthelot)

„Protopopul Bălgradului devine „unul din acei preoţi cu crucea-n frunte" cântaţi de Andrei Mureşanu în poezia sa „Un răsunet", devenit imn naţional" (Luminiţa Cornea)

Impresionează şi răspunsul P. S. Episcop Justinian Teculescu, când „unii buni prieteni" l-au atenţionat că e mare depărtare până la Ismail, din Ardealul lui de baştină. Acestora le-a răspuns fără ezitare: „cum depărtare, când rămân în ţara mea şi cum înstrăinare când mă duc la fraţii de acelaşi sânge şi de aceeaşi lege cu mine?". Mărturisea că pleacă de pe malul Mureşului mulcom, pe malul Nistrului falnic, din Alba-Iulia lui Mihai Viteazul, în Cetatea Albă a lui Ştefan cel Mare şi ca un bun creştin şi român, imploră pe bunul Dumnezeu să-i îndrepte cu bine paşii, ca să se apropie cu toată căldura sufletului său de sufletul bun al poporului din Basarabia. Cunoştea „cât de adâncă şi sănătoasă e rădăcina credinţei strămoşeşti în inima fraţilor din Basarabia, cât de falnic şi viguros e arborele legii străbune în latura ţării de peste Prut", deoarece a fost semănată şi crescută de veacuri legea, simultan cu fiinţa însăşi a neamului nostru, pe aceste plaiuri; cultivată cu ardoare de către voievozi pioşi, ca Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare". Ştiind toate acestea P.S.Episcop merge „nu a semăna, ci mai ales a plivi buruienile şi bozii streini, nu a planta, ci a curăţi de omidă lanul şi arborele credinţei" – acesta fiind un prim punct din programul activităţii sale arhipăstoreşti. Emoţionantă este şi telegrama către condamnaţii Memorandişti.

Telegramă adresată celor condamnaţi în procesul Memorandumului: MĂRTURIE în favoarea condamnaţilor în PROCESUL MEMORANDUMULUI (Paris, 30 mai 1894) Trimit Românilor care, din cauză că în mod îndreptăţit au revendicat drepturile naţiunii române, au fost injust acuzaţi şi condamnaţi, omagiul respectuoasei mele admiraţii, a profundei mele simpatii şi urările mele arzătoare pentru o revanşă a justiţiei şi a drepturilor care au fost brutal încălcate în cazul lor. Această revanşă, sper că va veni în curând, ştiu că va veni în mod sigur. Trăiască România! (Ernest Lavisse) Impresionantă este şi Proclamaţia către români,

ale Gen. Henri Mathias Berthelot PROCLAMAŢIE CĂTRE ROMÂNI

„Luaţi armele, români!

Trupele franceze şi engleze trec astăzi Dunărea, pentru a vă ajuta să vă eliberaţi de jugul la care inamicul voia să vă supună pentru totdeauna. De opt luni încoace, aţi putut să vă daţi seama de neomenia cu care puterile germane înţelegeau să se poarte cu cei pe care îi credeau supuşii lor. Îndeosebi voi, oameni din Oltenia şi Muntenia, care aţi îndurat ocupaţia timp de doi ani, aţi constatat neobrăzarea barbariei unui duşman care se crede civilizat!

Nemţii au răvăşit lanurile, au golit grajdurile, au jefuit casele voastre. Au stabilit în căminele voastre sclavia şi foametea, ei fiind hotărâţi, aşa cum au spus-o ei înşişi, să nu vă lase decât jalea în suflete ! Dar ceasul răzbunării, mai curând ceasul dreptăţii, a sunat. Învins pretutindeni, sau chiar zdrobit, duşmanul este peste tot în derută. A venit clipa de a arde acea zdreanţă de hârtie care v-a fost adusă la Bucureşti. Soldaţi, faceţi ca batalioanele voastre să se unească cu ale noastre! Ţărani, luaţi-vă furcile şi coasele şi ridicaţi-vă contra năvălitorilor! Luaţi armele!” (General Henri Mathias Berthelot)

„Nu avem voie să fim spectatori la ceea ce ni se întâmplă” (Dan Puric)

Episcopul Teculescu, în drum spre hramul unei biserici din Basarabia

Fotografia episcopului, cu dedicaţie pentru credincioşii din Alba Iulia

Episcopul Justinian Teculescu, în mijlocul unui grup de enoriaşi din Ismail

Despărţământul ASTRA „Eugen Hulea” Alba Iulia,
Preşedinte: Maria CIOICA

Episcopul Policarp Moruşcă

În luna martie 2023, omagierea la 140 de ani de la naștere și 88 de ani de la hirotonia ca Episcop misionar pentru românii ortodocși din America (24 martie 1935)

Pompei Moruşcă (viitorul episcop Policarp), s-a născut la 20 martie 1883, în Dealul Geoagiului, comuna Întregalde, jud. Alba și a trecut la Domnul la 26 octombrie 1958 la vârsta de 75 de ani, în Alba Iulia. A fost cleric ortodox român, care a îndeplinit demnitatea de episcop ortodox al românilor din SUA și Canada în perioada 1935-1939. Referitor la pregătirea școlară, a fost elev la gimnaziul din Alba Iulia și Blaj, apoi la Institutul Teologic Ortodox din Sibiu în perioada 1902-1905. După absolvirea institutului, lucrează învățător la școlile confesionale din Sebeș-Alba, Ludoș-Sibiu și Pâclișa-Alba, în perioada 1905-1908. apoi preot paroh în comuna Șeica Mare, jud. Sibiu, în perioada 1908-1919, confesor (duhovnic) militar (1917-1918), consilier referent economic la noul Consistoriu (instanță judecătorească ecleziastică) eparhial din Cluj (1919-1920), secretar general al Asociației clerului „Andrei Șaguna” din Transilvania (1920), duhovnic la Institutul Teologic din Sibiu (1920-1921), director al Oficiului de Statistică al Mitropoliei Ardealului (1921), redactor al Revistei Teologice din Sibiu (1921-1922), director al internatului fiilor de preoți din Sibiu (1921-1925).

În anul 1925 a fost tuns în monahism sub numele Policarp, fiindu-i încredințată stăreția Mănăstirii Hodoș-Bodrog (1925-1935), cea mai veche mănăstire ortodoxă din România, situată în comuna Zădăreni, jud. Arad. În 1925 a fost hirotonit protosinghel, iar în 1926 arhimandrit.

După vasta experiență acumulată în decursul anilor, la 24 ianuarie 1935, a fost ales Episcop misionar pentru românii ortodocși din America, hirotonit ca arhiereu în data de 24 martie 1935 și înscăunat în Detroit, statul Michigan, SUA la 4 iulie 1935, unde a păstorit efectiv până în august 1939.

În această calitate a organizat eparhia care deținea 6 protopopiate cu 44 parohii, 62 filiale cu 43 biserici și 5 paraclise, toate acestea deservite de 34 preoți.

A inițiat apariția foii „Solia” și a calendarului eparhial „Solia”, care apar și în prezent. A pus bazele reședinței eparhiale „Vatra Românească”, cu fermă, cămin pentru bătrâni și un început de mănăstire.

După întoarcerea din America, a fost locțiitor de episcop al Cetății Albe-Ismail în perioada 1941-1945, iar în 1945-1946, locțiitor de episcop al Maramureșului cu reședința la Sighetul Marmației.

În anul 1948, forțat de autoritățile comuniste s-a pensionat, sau altfel spus „pus în retragere” (la fel ca alți mulți ierarhi care devenise incomozi prin felul lor de a se manifesta) și închinoviat (a se stabili într-o mănăstire cu viață de obște) la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia. În perioada 1955-1958, a fost stareț al Mănăstirii „Sf. Ioan Botezătorul din Alba Iulia.

Trece la Domnul la 26 octombrie 1958 și este îngropat la Schitul „Sf. Ioan Botezătorul” din Alba Iulia.

În decursul vieții, a publicat o serie de lucrări cu conținut moralizator sau istoric.

Dragomir VLONGA

Religia, ştiinţele, artele, învăţământul etc., între anul încheierii războaielor decebalo-traianice (106 d. H.) şi anul independenţei Daciei lui Regalian (258 d. H.)

Imediat după moartea regelui-erou, Decebal, şi după căderea Sarmizegetusei, din vara anului 106, împăratul Traian îşi pune în practică diabolicul program de distrugere – atât în planul fizic-material cât şi în cel spiritual –, de „radiere“ / şteregere de pe faţa pământului a eroicului Popor Pelasgo (> Valaho)-Dac, a faimosului său stat antic, Dacia, şi a religiei sale monoteiste, unice, Zalmoxianismul, veritabilă „ştiinţă“ de a produce nemuritori-eroi, pentru că el, marele împărat al lumii, Traian, pentru că el, Imperiul Roman, cel mai întins – „în spaţiu şi timp“ – din istoria umanităţii, pentru că ea, Roma, cea mai strălucită capitală a lumii antice, cunoscuseră înfrângerile şi umilirile de la Dunăre şi din nordul sacrului fluviu dacic, aproape un deceniu de la întronarea tiranic-traianic-imperială, din anul 98 d. H.:

Fig. 1. Vedere parţială a ruinelor din Sarmizegetusa Mare, capitala administrativ-militară a Daciei, rebotezată în vremea dominaţiei imperial-romane „Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa“.

1) împăratul Traian, Imperiul Roman, vestita Romă, patru ani – între anii 98 şi 101 – **au dat** un incontestabil / indiscutabil **tribut lui Decebal** (cel mai mare rege-strateg al Daciei şi al antichităţii), **Regatului Daciei** (a cărei parte sud-dunăreană, paradoxal, fusese deja integrată între cele mai importante provincii imperial-romane), **Sarmizegetusei** (capitala Zalmoxianismului şi a celui mai de temut popor de războinici din lumea antică) ;

2) **cinci ani**, din anul 101 d. H. şi până în anul 106, împăratul Traian, uriaşa Romă, faimosul Imperiu Roman şi armatele lor **s-au războinicit cu armatele Daciei Nord-Dunăreno-Pontice aflate sub comanda regelui-erou**, **Decebal**, Romanii fiind respinşi de neasemuiţii / nemuritorii Pelasgo- > Valaho-Daci – până în vara „înaltelor trădări de tip mancurt“ ale anului 106.

Fig. 2. Sarmizegetusa Mare / „Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa“ : ruinele de la „Amfiteatru“.

Motivele, cauzele **imensei furii anti-Dacia a împăratului Traian** („mânie imperială“ întinsă pe două decenii, mai exact spus, din anul urcării în scaunul imperial al Romei, 98, şi până în anul 117 d. H., anul morţii lui Traian), fapt fără precedent în istoria Imperiului Roman (despre care propaganda acelor vremuri spunea că-i „tolerant-religios“, că are respect pentru „neamurile“ / popoarele cucerite, pentru civilizaţiile / culturile acestora etc.), sunt aduse într-o antică instanţă a istoriei, de către unul dintre urmaşii săi, împăratul **Flaviu Claudiu Iulian** (331 – 363), în vestita-i lucrare, ***Împăraţii*** (unde-şi judecă ***sine ira et studio*** înaintaşii, inclusiv pe împăratul Traian, angajându-i într-un „dialog diacronic“, un „dialog al conştiinţelor istoriei“ ; lui Traian îi atribuie – „în apărare“ – următoarele aserţiuni) : «[...] Mâniat de

zeflemisire (căci nu era străin de retorică, dar faptul că-i plăcea să cam bea îi slăbea uneori puterea de a înţelege), zise : „Eu, Jupiter şi zeii, după ce am luat conducerea Imperiului [Roman] amorţit şi descompus din cauza tiraniei care dăinuise mult la noi în ţară, şi din cauza silniciei Dacilor, singur am cutezat să merg împotriva neamurilor care locuiesc dincolo de Dunăre şi am nimicit poporul **Dacilor ce au fost mai războinici decât oricare dintre oamenii care au trăit cândva – şi aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor**, **dar şi pentru că îi convinsese să fie astfel slăvitul lor** [**rege-mare-pontif-medic**] **Zalmoxis**. **Crezând că nu mor**, **ci că doar îşi schimbă locuinţa**, **ei sunt mai porniţi pe lupte, decât ar fi înclinaţi să întreprindă o călătorie**. **Am făcut această războinicire în cinci ani...**“» (s. n. ; Fontes, II, 31 ; precizăm că şi în cartea ***Împăraţii***, autorul trilogiei ***Contra creştinilor***, cunoscător al realităţilor pelasgo- > valaho-dacice – „de la faţa locului“ – din întreaga-i Patrie strămoşească, nu face confuzia religioasă între Pelasgo- > Valaho-Dacii adepţi ai Zalmoxianismului de la Reforma din orizontului anului 1600 î. H. încoace şi Pelasgo- > Valaho-Thracii rămaşi închinători la vechiul politeism al Cogaionului de dinaintea Reformei, pe de o parte ; împăratul Flaviu Claudiu Iulian face o admirabilă distincţie, pe de altă parte, numind **Geţi** – după „ţările de râuri / munţi“ subordonate religios şi militar Sarmizegetusei / Cogaionului – pe toţi locuitorii de la Dunărea de Jos, din partea Daciei Nord-Dunăreano-Pontice a lui Decebal, parţial devenită după anul 106 „Dacia Traiană“ –, firește, în sinonimia : **Dacii** = **Geţii** din Dynogaetia / Dobrogea, din Alutuania / Oltenia, din Arutela / Ardeal, Banat etc.).

Fig. 3. Capitala religioasă a Daciei, Sarmizegetusa Mică, descoperită la Grădiştea de Munte, cu „macheta“ dispunerii templelor / sanctuarelor-calendar pe cele zece terase muntos-cogaionice.

Cu începere din vara anului 106 d. H., la ordinul împăratului Traian, legiunile / cohortele romane au distrus din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică a lui Decebal, mai întâi, capitala Zalmoxianismului, Sarmizegetusa Mică (***supra***, fig. 3), toate templele / calendarele-sanctuare ale acesteia de pe cele zece terase cogaionice special-amenajate, prin incendiere şi, apoi, cu târnăcoapele, până la nivelul de călcare.

Fig. 4. „Mâna sclavului-incendiator îndreptă făclia spre clădirea rotundă, cu etaj“, destinată medicilor Zalmoxianismului din Sarmizegetusa, aşa cum a fost surprinsă de memoria pietrei din ***Columna Decebalo-Traiană de la Roma****, inaugurată în orizontul anului 113 d. H.*

După ce sclavii şi-au făcut „barbar-ordonata datorie distrugătoare“ de civilizaţie / cultură (sclavi luaţi din Dacia, firește, şi folosiţi pentru incendieri – ***supra***, fig. 4 –, demolări, jaf etc., din teama „de a nu se răzbuna pe Romani zeii / spiritele, larii / penaţii caselor / templelor“, dar nescăpaţi vreo clipă de sub supravegherea cohortelor interesate, ahtiate de tezaurele ascunse ale nobililor pelasgo- > valaho-daci), Romanii au apelat şi la „arma biologică“ a burdufurilor cu scorpioni (aduşi din deşerturile afro-asiatice), împrăştiindu-i, în primul rând, printre ruinele capitalei religioase, Sarmizegetusa „Mică“ / „Mare“, apoi, jur-împrejurul acesteia, pe o rază acoperind peste 200 de kilometri pătraţi (după cum

ne încredinţează specialiştii „pe domeniu“), spre a nu se mai apropia vreun adept fidel al Zalmoxianismului. Scorpionii de astăzi, de la Sarmizegetusa Mică, Sarmisegetusa Mare etc., „degeneraţi“, aproape „inofensivi“, rareori mai produc victime (dar nu „mortale“).

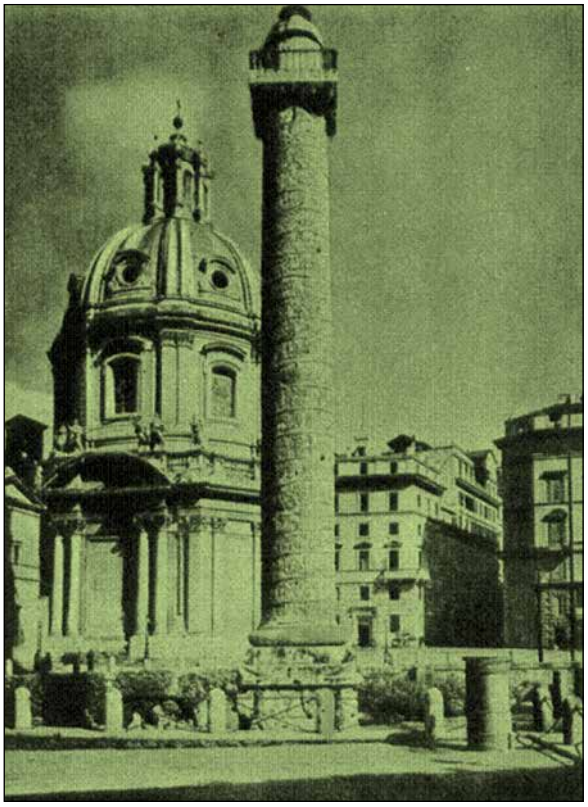

Fig. 5. Columna Decebalo-Traiană din Roma (113 d. H.).

Distrugerea capitalei Zalmoxianismului, Sarmizegetusa Mică, efectele / presiunile tragic-psihologice exercitate de aceasta asupra Poporului Pelasgo- > Valaho-Dac, ori de repetatele barbar-devastatoare acţiuni ordonate legiunilor / cohortelor imperiale, după cum certifică veritabila cronică în piatră a ***Columnei Decebalo-Traiane din Roma*** (fig. 5), firește, respectând proporţiile, pot fi asemănate cu cele provocate în timpurile noastre moderne de tsunami-ul ce s-a abătut în martie 2011 asupra Poporului Nipon / Japoniei, cu observaţia deosebitoare că „rana cancerigenă“ produsă de Imperiul Roman în Sarmizegetusa-Cogaion / Dacia, mereu adâncită la Dunăre / Carpaţi de imperiile urmaşe celui antic-roman, fie ele evmezice, ori contemporane, a devenit în zilele noastre un condamnabil soi istoric de „cancer generalizat“. În ultimă instanţă, spre a se pune capăt oricărui tip de „confuzie dirijată“ (de cei ce şi-au aflat ogor de întemeiere statală în spaţiul Daciei noastre strămoşeşti), spre a se stopa orice tip de campanie barbară anti-Dacia / anti-România, imperioasă se arată revenirea numelui ţării noastre, atâta cât mai este, la cel antic, de **Dacia**.

Aşadar, Zalmoxianismul a fost interzis în părţile Daciei cucerite de Imperiul Roman (pentru că producea nemuritorii „eroi anti-Roma“, ori „anti-barbari“), dar a continuat să se exercite ca religie „monoteist-supremă“ la Pelasgo- > Valaho-Dacii liberi, mai ales la cei din „Uniunea Maramarisiano-Moldavă a Carpodacilor“. Prigonirea preoţilor / epopţilor Zalmoxianismului ar fi trebuit „să înceteze“ după anul morţii lui Traian, 117 d. H., dar aceasta nu s-a întâmplat niciodată „definitiv“, nici măcar după răscoala autohtonilor din „Dacia Traiană“, ce a determinat pe împăratul Hadrianus să facă o „vizită de lucru“ în capitala Daciei, Sarmizegetusa Mare / „Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa“ (fig. 1 / 2), aducând părelnicia unor „mai blânde legi“ şi „reforme“.

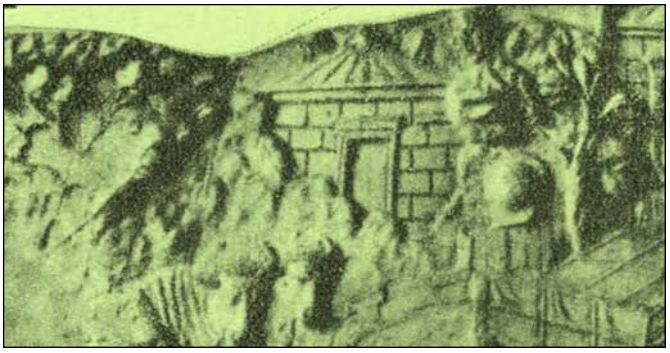

Fig. 6. Columna Decebalo-Traiană din Roma (113 d.H.) surprinde doi zimbri din Dacia (ai căror „urmaşi“ mai pot fi văzuți în provincia / Țara Hațegului, din România contemporană) şi încă două clădiri „rotunde ca So-Are[s]“ de Sarmizegetusa, unde epopții Zalmoxianismului făceau trepanații, complexe intervenții chirurgicale etc.

De altfel, în „creierul munţilor“, în „peşterile Zalmoxianismului“ (considerate sacre „guri de rai“) ale Carpaţilor din aria „Daciei Traiane“, o „veghere permanentă“ a legionarilor romani şi „o prigonire“ în adevăratul sens al cuvântului erau imposibil de efectuat, dar nu şi imposibil de raportat pe placul imperialilor de la Roma.

În ciuda exercitării diabolice a primului regim de tip inchizitorial-romanic în provinciile anexate de împăratul Traian din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică a lui Decebal, cu începere din vara anului 106 d. H., chiar dacă au fost frustrate de cadrul oficial, de pecetea de suflet / spirit a Zalmoxianismului (după cum s-a mai spus, pentru că era ***o ştiinţă a Pelasgo->Valaho-Dacilor de a se face nemuritori***

eroi-războinici, luptând până la ultima picătură de sânge pentru apărarea sacrelor pământuri ale Patriei lor spre a nu fi înrobite de romani), ori de exercitarea şcolilor oralităţii culte a Zalmoxianismului, totuşi, câteva „irepresibile corole“ – mai bogate, ori mai sărace – ale artelor / ştiinţelor, ale tehnicii, ale meseriilor / învăţământului etc. au continuat să existe, ori să cunoască peste o vreme resurecţia şi noi etape evolutive, între anii 106 şi 260, cu inerentele „vectorizări“ între „pecetea“ tetradic-monoteistă a Zalmoxianismului şi între „pecetea“ politeistă a religiei „de stat“ din Imperiul Roman.

Zalmoxianismul a continuat să supravieţuiască în forme irepresibile, în Dacia Nord-Dunăreano-Pontică (îndeosebi, în partea-i imperial-romană şi indiscutabil, „aproape ca în partea Dacilor Magni şi Liberi“) şi în Dacia Dunărean-Balcanico-Anatoliană (până la Cappadochia / Kapadokia, „cap-capătul Daciei > Dochiei“), mai ales prin Cultul Cavalerului Zalmoxian / Dunărean (sau Thrac, ori Cabir etc.). În Dacia Nord-Dunăreano-Pontică Liberă, Zalmoxianismul şi-a arătat puterea în nenumărate războaie religioase cu Creştinismul multor împăraţi de Roma, Constantinopol > Istanbul etc.

Dacă împăraţi ca Traian (97 – 117), ori Hadrian (117 – 138) nu aveau nevoie de Dumnezeul Sarmizegetusei / Cogaionului, cererea de înnăscuţi războinici „cu ştiinţa de a se face nemuritori“ din Dacia, pentru sporirea puterii armate a Imperiului Roman, era cu mult mai mare decât înainte de anul 138 d. H., permiţând Cavalerilor Zalmoxieni / Dunăreni să îşi arate virtuţile reale şi nu prea departe de cele din „aura“ legendelor ce îi menţionau ca protagonişti. Şi nu puţini au fost Cavalerii Zalmoxianismului / Cogaionului ce şi-au pus purpura şi coroana imperială la Roma, sau la Constantinopol. Ajungând împăraţi pelasgo- > valaho-daci (dacoromâni) de Roma, în primul rând, ei au declarat că se închină unicului Dumnezeu (reprezentat de discul senin al cerului) şi „fiului“ acestuia, Soarele-Tânăr / Războinic, Pelasgo- > Valaho-Dacul punându-se astfel şi sub protecţia Sorei-Soarelui / Spuma-Laptelui (Luna), începând cu Maximian Thrax („Drăculea“ ce acorda atenţie deosebită cultului imperial, **Victoria Augusti / Sol Invictus** – care nu era altceva decât Zalmoxianism, sau Soare-Moş / Soare-Tânăr şi Războinic, în „manta imperial-romană“) şi continuând cu „divinul Aurelian“, cu Marcus Aurelius Probus ş. a.

Documentele arheologice – mai ales inscripţiile din această perioadă – evidenţiază „dominanta romanică politeistă“, aparentă dominantă a religiilor în Dacia (căci a Dacilor majoritate / masă de credincioşi era zalmoxiană), de la „caracterele religiozităţii romane“, la „cultul casnic : Penaţii, Larii, Manii“, sau la „triada capitolină“ – Jupiter, Marte, Quirinus. În Dacia, erau reprezentaţi „toţi zeii pantheonului roman ; poetul roman epic Ennius i-a consemnat concis şi cu apreciabilă virtuozitate în doi hexametri uşor de reţinut: «Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars / Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apolo»...“.

Alături de zeităţile romane, şi-au făcut apariţia în Dacia şi divinităţi din diferite alte arii religioase ale Imperiului Roman : din Asia Mică – Attis şi Cybele, „ca pelasgo- > valaho-dacă mumă frigiană a pământului“ (străvechi zeităţi din Panteonul Pelasgimii > Valahimii de dinaintea Reformei Zalmoxianismului, din orizontul anului 1600 î. H., arhicunoscut fiind faptul că Pelasgo- > Valaho-Thracii Frigiei, Bithiniei, Pontului, Galatiei, Capadochiei etc., ca şi ai Peninsulei Balcanice, rămăseseră credincioşi vechilor zei / idoli din Cogaion) ; din Persia – Mithras ; din Siria – Atargatis şi Astarte ; din Egipt – Serapis, Isis ş. a. ; dinspre Hellada / Grecia şi de la „sora Thracia“ (politeistă) au revenit în Dacia puternicul cult al zeiţei Bendis, cultul lui Asclepios, cultul lui Dyonis ş. a.

În „ţinută“ aproape pelasgo- > valaho-dacică, Jupiter ne este înfăţişat „cu platoşă, sabie şi topor cu două tăişuri, în picioare, pe un taur“ – într-un fragment de placă de bronz din castrul roman de la Tatomireşti-Răcari (secolele al II-lea – al IV-lea), ale cărui ruine se află la 27 de kilometri de la Pelendava / Craiova, în stânga drumului european ce duce către Drobeta Turnu Severin.

O serie de reliefuri funerare relevă o bogată viaţă religioasă – pe măsura bogăţiei vieţii economice – în întreaga Dacie, grânarul Imperiului Roman şi al întregii Europe, centrul aurului, argintului, aramei, fierului, sării, cărnii etc.

Relieful funerar de gresie descoperit la Căşeiu (Ardeal / Transilvania), datat în secolul al III-lea d. H., ne prezintă un răposat veteran „într-o piele de oaie“, «întins în poziţia caracteristică romanilor în timpul banchetului», ce «îi oferă o cunună soţiei sale, aşezată într-un jilţ ; în faţa lor se găseşte o masă cu trei picioare, având tăblia întoarsă spre privitori, pentru a arăta serviciul de argint ; deasupra lor, trei servitori ţin cupoane de stofă plisată, semn că veteranul nostru se ocupase probabil cu negoţul de postavuri ; în registrul superior al reliefului, o pereche de păuni ciuguleşte boabe de struguri, flancată de spirite protectoare (genii), strămoşii îngerilor păzitori creştini ; alături

de spiritul din stânga se zăreşte capul de taur» (MKP, 160).

Cimitirul de la Apulum (Alba Iulia), descoperit pe colina cetăţii, „sub catedrala ortodoxă“, cu 30 de morminte datate (după monedele conţinute) între anii 110 şi 175 d. H., atestă practicarea deopotrivă a incinerării – la Pelasgii > Valahii Zalmoxianismului, adică la Dacii văzuți de Eurasia Antică drept „sfinți cu aură de neştirbit“ – şi a înhumării – la cei ce ţineau de religiozitatea Romei ; «în centrul cimitirului, înhumările sunt făcute în sarcofage de cărămidă, pentru oamenii bogaţi, iar spre margini, în sicrie de lemn, pentru săraci» ; cele «douăsprezece morminte de incineraţie» sunt «fără urne de cenuşă» (MKP, 97).

La Romula, important oraş (municipium / colonie) din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică (România de azi), al cărui pentagon de 80 ha era împărţit de un zid, în «cartierul Pelasgilor > Valahilor Zalmoxianismului», de la poarta nordică, şi în «cartierul cosmopolit», necropola şi-a lăsat dezvăluite până în prezent 150 de morminte de incineraţie ; aşadar necropola de la sud era destinată celor din «cartierul cosmopoliţilor / bogaţilor», având morminte de înhumaţie. Mormântul lui **Eliu Iulian Iulianu** (Aelius Julius Julianus), «primarul» coloniei («decurion, questor şi edil», pe la anii 193 – 211, sub Septimius Severus), descoperit în cimitirul de la sud, surprinde prin opulenţă / lux (în prezent este expus la Muzeul din Caracal). În 1836, pe când săpa un şanţ, un ţăran a dat de „încăperea boltită“, care conţinea sarcofagul lui Iulian ; «capacul era fixat cu patru piroane de fier sigilate cu plumb ; la deschidere, s-a văzut că în sarcofag se afla un trup îmbălsămat, de bărbat, aşezat pe un pat din frunze de laur ; bărbatul avea dinţi buni şi păr castaniu, ondulat ; pe cap i se pusese o cunună de aur, cu frunze de laur şi de stejar ; la gât purta un medalion de bronz, iar încălţările sale de piele erau împodobite cu ţinte de sticlă» ; «prosperitatea care permitea luxul unui sarcofag provenea din agricultură şi mai ales din viticultură, aşa cum lasă să se înţeleagă epitaful» (MKP, 93).

Istoricul A. D. Xenopol, cercetând textele inscripţiilor din Dacia, a remarcat şi «urme de poezie», forma nemaifiind „curat epigrafică“, deoarece „îmbracă un caracter literar“.

Literatura marmurei din Dacia anilor 106 – 260 este extrem de concisă, textul conceput spre a fi încrustat în suprafaţa eternă a marmurei / pietrei trebuind să se supună (atunci când ieşirea din banalitatea formulelor funerare) unor rigori estetice ca de micropoem-haiku. Latina „sacrelor texte“ descoperite în Dacia dintre anii 106 şi 250 are deja culoare de indiscutabilă autenticitate carpato-dunărean-balcanică.

Văduva lui Iulian de Romula. Deosebit de mişcătoare de suflet este inscripţia-poem «***Roagă-te***, ***Peregrine***...», creată şi pusă de **Văduva lui Iulian de la Romula** (din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică / România – ***infra***, fig. 7) pe sarcofagul soţului decedat, pe la anul 210 d. H. :

«Fără prihană, trăit-a el patru decenii ;
de-acum, eu şi copiii lui i-am aşternut de veci,
în ăst sălaş de verde şi de umbră,-ntre podgorii...
Roagă-te, Peregrine, să-i fie ţărâna mai uşoară...!»
(***apud*** MKP, 93).

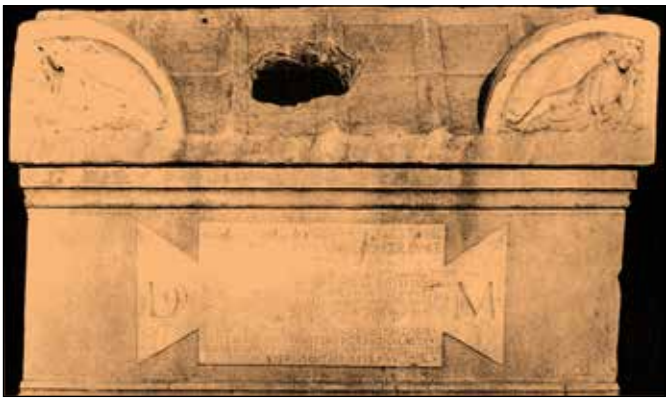

Fig. 7. Văduva lui Iulian de Romula : inscripţia-poem «Roagă-te, Peregrine...», creată şi pusă pe sarcofagul soţului decedat, pe la anul 210 d. H.

Eliu Valentin : «***Mi-a răpit-o asprul Timp***». Un decurion al coloniei Apulum / Alba-Iulia, **Aeliu Valentin** (Aelius Valentinus), impresionează receptorul prin sfâşierea lui de suflet la moartea tinerei soţii (de numai 18 ani), îngropată la Micia (azi, Veţel-Deva). El nu pregetă să acuze Timpul-zeu – în „respiraţia“ lui cosmică – de „asprime“ :

«Zei Mani,
trăit-a Aelia Hyigia
doar optsprezece primăveri ;
eu, Eliu Valentin,
decurion în colonia de-Apulum şi flamen,
[omagiu-aduc] libertei şi soţiei mele dorul,
căci mi-a răpit-o asprul Timp,
familia-mi sfărâmând-o ;
Dacia mi te-a dorit
şi-acum ţărâna ei în Micia te are ;
bunădimineţită fii de multe ori, domniţă,
în Valea Anilor,
adio...!»

(IDR, III / 3, 162).

Bazu de la Germisara. Un veritabil poet este daco-romanul **Bazu de la Germisara** ; el este autorul unui catren – „Odă zânei de la Germisara“ – încrustat într-o placă de marmură descoperită în localitatea Germisara, vestită staţiune balneoclimaterică din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică, pe Marisia / Mureş (azi, Ghelmariu / Geoagiu-Băi). Catrenul-odă pare a avea sunetul clopotelor ante-zalmoxiene :

«Un codru de litere din muntele marmurei ţi-aduc drept omagiu,

Ţie, a unduirii regină, zână, aburariu-al pădurii –

că-n dorul lui Bazu, spre-ntărirea-i, grăit-ai făpturii

să-i dea iarăşi putere la Germisara...!» (XIRD, I, 273, / IDR, III / 3, 237 sq.) ; etc.

Medicina era practicată mai ales în perimetrele militare. Poporul Pelasgo- > Valaho-Dac încă stătea în grija celor transmise din învăţăturile Zalmoxianismului, în puterea plantelor medicinale intrate în memoria bătrânilor / înţelepţilor din plaiuri (cf. PTZpl, I, II).

La Apulum / Alba-Iulia (Dacia de România) a fost descoperită o trusă de chirurg militar cu 34 de piese («sonde, ace, un scalpel, o lingură, o spatulă şi pensete» – MKP, 95), databilă pe la anul 168 d. H.

La începutul secolului al III-lea, exista la Apulum / Alba-Iulia şi un vestit medic oculist, **Titu Eţiu Divixtu** (Titus Aettius Divixtus) ; pe cele patru feţe ale parafei lui era menţionat :

(1) «Medicament de întrebuinţat după criza curgerii ochilor – al lui Titu Eţiu Divixtu» («Titi Aetti Divixsti diazmyrnes post impetum lippitudinis»),

(2) «Vin parfumat pentru criza bolii de ochi – al lui Titu Eţiu Divixtu» («Titi Aetti Divixsti nardinum ad impetum lippitudinis»),

(3) «Colir pentru cicatricele vechi – al lui Titu Eţiu Divixtu» («Titi Aetti Divixsti diamisus ad vetera cicatrices»),

(4) «Medicament pentru tăierea curgerii chiar de la început – al lui Titu Eţiu Divixtu» («Titi Aetti Divixsti dialibanum ad impetum ex ovo»). Istoricul A. D. Xenopol evidenţiază că parafa medicală a lui Titu Eţiu Divixtu descoperită la Alba Iulia «ne arată nu numai că arta medicală era cultivată în Dacia, dar că era şi specializată după diferite boli» (XIRD, I, 274).

Despre dezvoltarea arhitecturii în Dacia, de la imensele castre şi cetăţi-oraşe, la amfiteatre şi bazilici, există nenumărate dovezi arheologice.

Două sunt capodoperele arhitecturii din Dacia Dunăreană : ***Podul Decebalo-Traianic*** (din piatră, de la Drobeta Turnu Severin, 103 – 105 d. H., fig. 8 / 9) şi ***Tropaeum Traiani*** („Trofeul Împăratului Traian“, 109 d. H., fig. 10).

Podul Decebalo-Traianic, din piatră, de la Drobeta (Drobeta Turnu Severin) a fost construit între anii 103 şi 105, în baza tratatului dintre cei doi mari strategi ai vremurilor antice, Decebal, regele Daciei, şi Traian, împăratul Romei.

Fig. 8. ***Podul Decebalo-Traianic****, din piatră, de la Drobeta Turnu Severin.*

La capetele podului erau două arcuri-porţi monumentale, deasupra cărora se aflau grupuri statuare (în 1850, la poarta sudică, a fost pescuit «un excelent cap de bronz» căzut din grupul statuar – azi, conservat la Muzeul din Belgrad).

Fig. 9. ***Podul Decebalo-Traianic de la Drobeta-Dacia*** *(103 – 105 d. H.) în cronica de piatră a* ***Columnei Decebalo-Traiane din Roma*** *(113 d. H.).*

Cei 20 de piloni (cf. VColT, 185, sq.), din blocuri paralelipipedice, de piatră, «suprapuse fără mortar», «au fost construiţi în chesoane ; de la soclurile fixate pe fundul nămolos al fluviului până la suprastructură, pilonii măsurau cca 46 m ; lăţimea lor era de 17,6 m ; [...] în ultimele blocuri ale pilonilor erau săpate lăcaşuri pentru instalarea suprastructurii de lemn ; Hadrian, succesorul lui Traian, a îndepărtat suprastructura pentru ca podul să nu înlesnească

incursiunile barbarilor ; dar în vremea lui Dio Cassius (aprox. 230 d. H.), pilonii de piatră erau încă neclintiţi de parcă „fuseseră înălţaţi doar pentru a demonstra că nu există lucru pe care forţa creatoare a omului să nu-l poată înfăptui“...» (MKP, 73).

Cealaltă capodoperă a primilor ani ai daco-romanităţii este ***Trofeul Traianic*** (***Tropaeum Traiani***) din Dynogaetia (Dobrogea), sau Dacia „Dunăreano-Pontică“ (azi, în localitatea Adamclissi, din jud. Constanţa / România), un uriaş monument ridicat în anul 109 d. H. (fig. 10 ; cf. RDGIR, 88 sqq.; MKP, 77 sqq.).

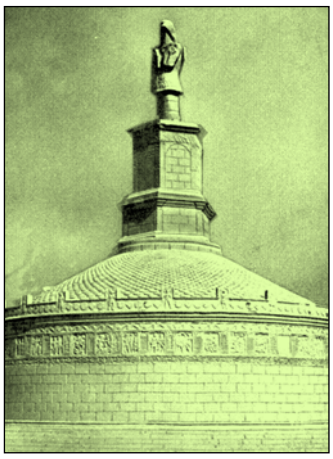

Fig. 10. ***Trofeul Traianic / Tropaeum Traiani*** *din Dacia Dunăreano-Pontică (109 d. H.).*

Grandioasa construcţie din piatră (fig. 10) «este absolut unitară, omogenă, făcută deodată (într-o singură etapă)». Inscripţia comemorativă (păstrată fragmentar) arată că monumentul era dedicat lui Mars Răzbunătorul, „luându-şi revanşa“ prin împăratul Ulpius Traianus. Dacă avem în vedere şi altarul descoperit în preajma ***Trofeului Traianic*** (la câteva zeci de metri, spre răsărit de monument), altar ce înregistrează 3800 de nume de eroi „jertfindu-se pentru Patrie“, ansamblul arhitectonic / sculptural din Dacia Dunăreano-Pontică (Dynogaetia / Dobrogea) se constituie într-un omagiu tuturor eroilor căzuţi în încrâncenatele războaie dintre Daci şi Romani, de la Domiţian, la Traian / Decebal, fie de o parte, fie de cealaltă.

Fig. 11. „Berbeci-merinos“ şi „ţapi-războinici în atac“ – metopa XLIV de pe ***Tropaeum Traiani*** *(România).*

Elementele arhitectonice / sculpturale, de la cercul / rotundul bazei – diametrul cilindrului la ***Tropaeum Traiani*** este de 30,5 m (cf. MKP, 75) / 30,72 m (cf. RDGIR, 89 sqq.), aproape cât diametrul „sanctuarului mare rotund“ de la Sarmizegetusa Mică, de 29,40 m; i se adaugă „două inele-bordură“ din blocuri de andezit, depăşind «cota de nivel a sanctuarului cu cca 20 / 25 cm» (CS, 202), până la pătratul (cu latura de 9 m) de la turnul «destinat a susţine trofeul din culme» (RDGIR, 89) ; toate acestea au convergenţă semantic-sincretică şi în arhitectura zalmoxiană a complexului de la Sarmizegetusa. Sacrul edificiu din Dacia Ponto-Dunăreană / Dynogaetia pare-se că se dorea şi „o împăcare a zeilor“, a Dumnezeului din Cogaion / Sarmizegetusa („Soaree-Moş“) şi a fiului său, Soare-Tânăr / Războinic, cu zeităţile din sfera lui Marte, în primul rând.

De altfel, elemente zalmoxiene de arhitectură se arată şi în alte construcţii ale Daco-Romanilor : la Sucidava, clădirea absidată – bazilică / biserică de 22 / 10 m (cf. MKP, 133) ; cele «patrusprezece turnuri în formă de copită de cal» din cetatea Dynogaetia, ori cele din Capidava, Ulmetum etc.

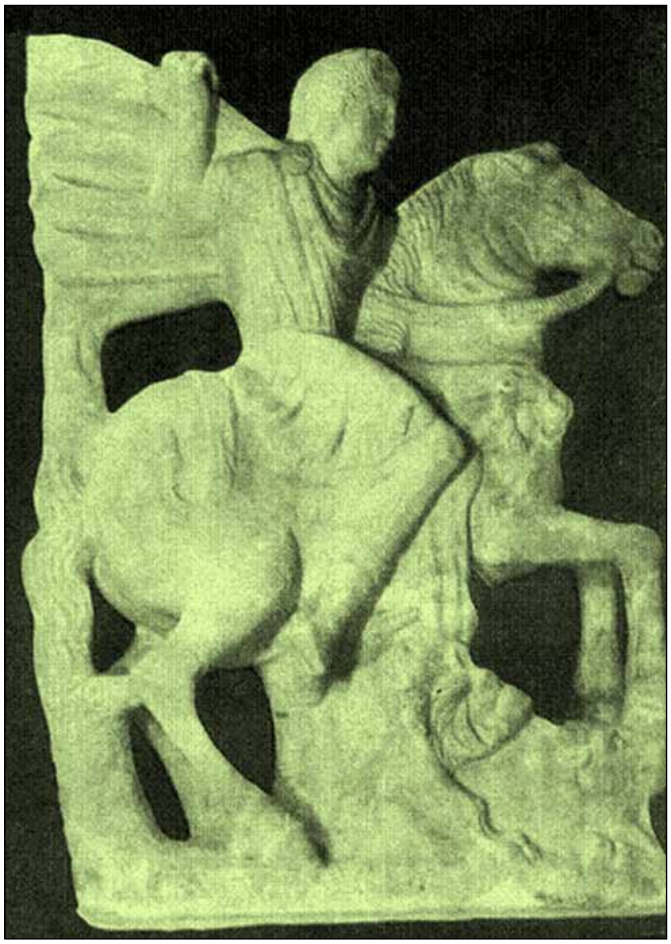

Fig. 12. ***Cavaler Zalmoxian şi leoaică de la Pulpudava*** *(marmură, Dacia Sud-Dunăreană, sculptură din orizontul anului 130 d. H.).*

„Se împacă“ şi credinţa Zalmoxianismului privitoare la „clădirile rotunde ale Soarelui-Moş / Tânăr“ (fig. 4 / 6) cu credinţa din temeiul-cerc / circumferinţă de la ***Trofeul Traianic*** de este de 94,53 m, cu un brâu în bază, din şase trepte – „promenoar“; «nucleul este din beton cu var gras şi adausuri silicioase, turnat în cofrajul format de cele 6 rânduri de blocuri-parament şi piesele ornamentale : friza interioară, metope (54 bucăţi) cu scenice reliefuri, intercalate de triglifi, friză superioară, cornişă, brâu de parapeţi cu creneluri ; în centrul blocului cilindric se află un turn patrulater, construit în prealabil, cu latura de 9 m, destinat în primul rând a susţine trofeul din culme, care era format dintr-un turn hexagonal cu două niveluri, pe a cărui faţă era inscripţia comemorativă ; [...] pe platforma turnului hexagonal erau figurile de prizonieri şi trofeul cu arme ; înălţimea totală a monumentului era de 38 m, din care acoperişul avea 6 m, iar suprastructura 22 m» (RDGIR, 89).

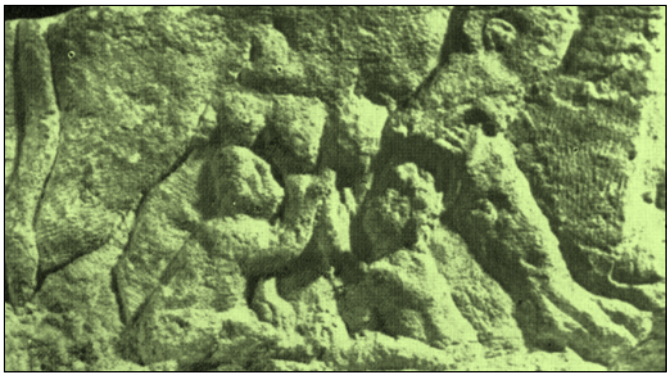

Fig. 13. ***Lupoaica şi gemenii*** **de la Apulum / Alba Iulia**, *basorelief în calcar.*

Deşi ***Tropaeum Traiani*** este considerat „inferior“ ***Columnei Decebalo-Traiane*** **din Roma**, concepţia artistică dovedindu-se «mult mai modestă şi execuţia mai grosolană» (MKP, 78), se cuvinte să atragem atenţia asupra câtorva chestiuni fundamentale :

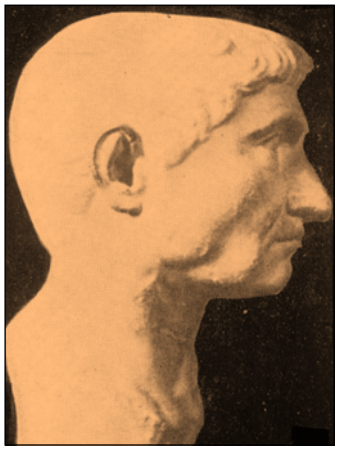

Fig. 14. ***Împăratul Traian în anul 117, bolnav*** *(marmură).*

1) monumentul din Dacia şi monumentul din capitala Imperiului Roman conţin basoreliefuri similare – «una sau mai multe lupte în care apare şi un convoi de căruţe», «prezenţa lui Traian şi a statului său major», scene cu prizonieri daci, cu femei / copii etc., ceea ce înseamnă că „executantul-sculptor“ al basoreliefului / metopei este acelaşi, iar „izvorul de inspiraţie“ este „comun“ / „unic“ ;

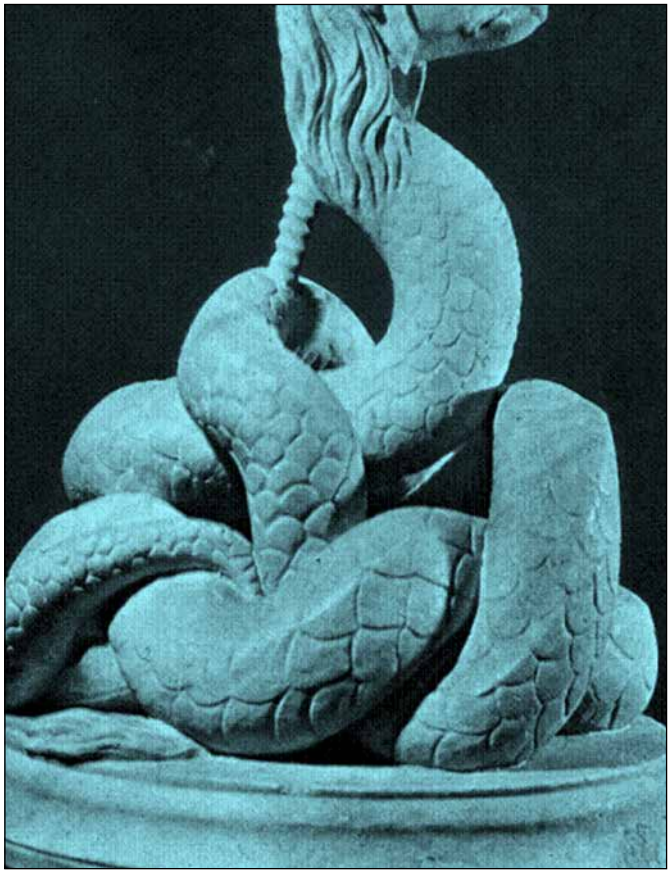

Fig. 15. ***Zeul-balaur al statornicirii apelor Mării Negre*** *(marmură).*

2) ***Tropaeum Traiani*** a fost terminat în anul 109 şi ***Columna Decebalo-Traiană*** a fost inaugurată mai târziu, în 12 mai 113 ;

3) arhitecţii / sculptorii daci / daco-romani de la Dunăre, executanţii ***Trofeului Traianic***, au fost duşi la Roma (poate şi în urma unei „selecţii“) prin anul 110, pentru a înălţa ***Columna Decebalo-Traiană*** ; astfel, vigoarea, „realismul brut“, ori „unele naivităţi“ s-au rafinat între timp, pe drumul lung dintre „provincie“ şi „capitala imperială“ ;

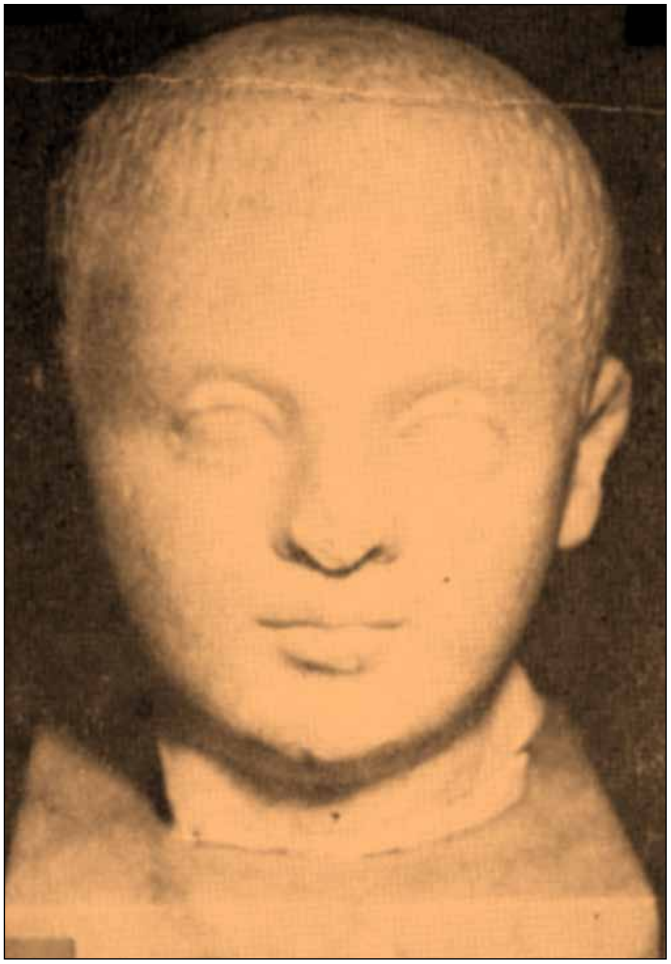

Fig. 16. ***Cap de copil*** **de la Drobeta** *(Drobeta-Turnu-Severin / România, marmură).*

4) există metope / „scene“ de pe ***Trofeul Traianic***, unde arta sculptorului, măiestria surprinderii subiecţilor „în mişcare“, în „dinamica interioară / exterioară“, nu îşi află egal pe ***Columna Decebalo-Traiană***. Această modalitate estetică de îşi are obârşiile în orizonturile „realismului“ rupestru-animalier (în desenul în ocru roşu, „Gaie în atac“), din Peştera Chindiei (aflată în Dacia, pe defileul carpato-dunărean, în amonte de Dierna > Tzierna / Orşova), mai mult ca sigur, reverberează şi în piatra „metopei XLIV“ (***supra***, fig. 11) de pe ***Trofeul Traianic***, din Dacia anului 109 d. H., unde – după cum zice şi Paul MacKendrick – «splendidul ei trio de oi şi perechea de capre frenetice simbolizează, fără îndoială, bogatele turme ale Dacilor, care au căzut în mâinile Romanilor victorioşi» (MKP, 78), chiar dacă „ochiul specialistului“ descoperă că oile respective sunt „berbeci merinos“ şi „freneticele capre“ sunt doi „viguroşi ţapi-războinici în atac“.

Fig. 17 ***Nudul Dochiana-mireasă de la Potaisa / Turidava*** *(bronz).*

Existenţa unor veritabile şcoli de sculptură în Dacia – cum cele de la Porolissum, Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, Apulum, Tomis, Histria, Pulpudava etc. – este certificată şi de admirabile, monumentale, statui, basoreliefuri etc. : ***Lupoaica şi gemenii*** **de la Apulum** (***supra***), ***Cavaler Zalmoxian şi leoaică*** **de la Pulpudava** (din orizontul cultural / civilizatoriu al Daciei anului 150 d. H.; ***supra***, fig. 12) etc.

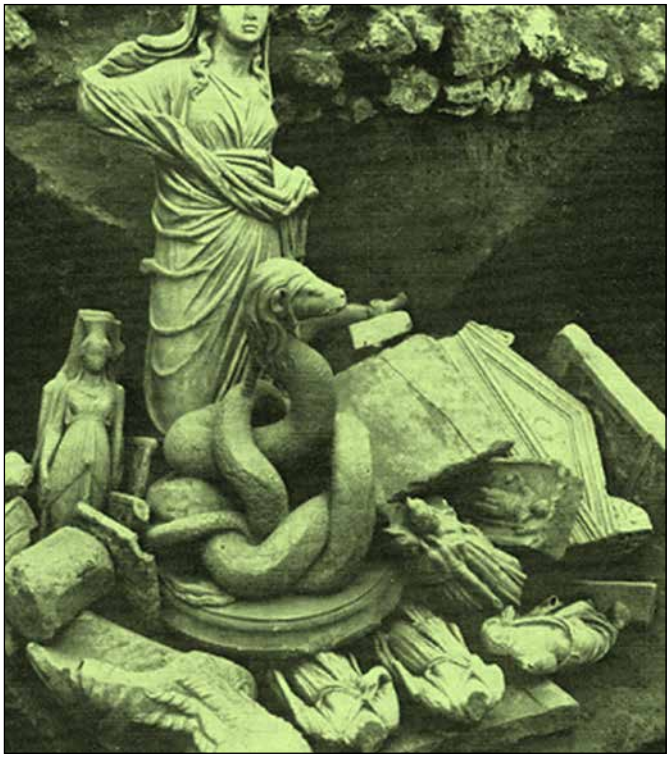

Fig. 18. Groapa-ascunzătoare de statui a Şcolii de Sculptură de la Tomis.

Şi în sculptura Daciei din orizonturile secolelor al II-lea şi al III-lea d. H., „formula ***mimesis***“ se înnobilează, se înrăzăreşte destul de apolinic, dinspre „realismul **mitic / mitosofic**“ către un notabil şi pelasgo- > valaho-dacic „realism **psyché**“ : ***Împăratul Traian* în anul 117, bolnav** (fig. 14), ***Zeul-balaur al statornicirii apelor Mării Negre*** (fig. 15, marmură – Şcoala de la Tomis / Constanţa), ***Cap de copil*** (fig. 16, marmură – Şcoala de la Drobeta), ***Nudul Dochianei-mireasă de la Potaisa / Turidava*** (fig. 17, bronz din orizontul anului 250 d. H.) etc.

Şcolile de arte / meserii – în general, ieşite de sub rigorile Zalmoxianismului şi intrate în sferele politeismului imperial-romanic – s-au diversificat în corelaţie cu noile aspecte ale diviziunii sociale a muncii din Imperiul Roman. În legătură cu această diversificare a şcolilor de arte / meserii din Dacia, de la nevoia de aurari, la necesitatea de coregrafi şi gladiatori, se pronunţă şi complexitatea **colegiilor** atestate în epoca respectivă, în Dacia Traiană şi în afara acesteia : **Colegiul Aurarilor** (sau „al lucrătorilor în minele de aur“), **Colegiul Fabrilor** (sau al „deosebiţilor meşteri / maiştri“ – cf. XIRD, I, 235, sqq.), **Colegiul Centonariilor** (sau „al negustorilor de lână“), **Colegiul Dentroforilor** (sau „al plutaşilor“), **Colegiul Corăbierilor** („nautae“), **Colegiul Negustorilor** („negotiatores“), **Colegiul Utricularilor** (sau „colegiul luntraşilor pe burdufuri de piele“), **Colegiul Lecticarilor** („palancari, purtători de litiere“) etc.

Colegiile erau organizaţii socio-profesional-religioase, mai îndepărtate de „modelul“ lor zalmoxian-războinic decât de ceea ce se înţelege prin „viaţa“ şi „structura“ sindicatelor din vremurile noastre. În fruntea unui astfel de „colegiu“ se aflau : un „magister“, un „comagister“, doi sau mai mulţi „questores“ şi „mater collegii“ (pentru probleme culturale). Membrii colegiului – de la câteva zeci până la câteva sute – depuneau lunar o parte din câştiguri pentru „Cassa Comună“ (a respectivului colegiu), venituri administrate de questor ; se acordau (din „Casa Comună“) ajutoare de boală, de înmormântare ; tot din fondurile băneşti ale „Casei Comune“ se organizau sărbătorile religioase, specifice fiecărei organizaţii (cu „zeu“ / „geniu tutelar“) ; pentru famiile sărace, cu mulţi copii, ale unor membri, ori în vremuri mai vitrege (cu cataclisme – secete, inundaţii / potoape, cutremure, invazii etc.), colegiul asigura proviziile periodice (carne, haine etc.) ; o evidenţă deosebită a bunurilor de la „Cassa Comună“ se dovedea imperioasă pentru întrunirile lunare / trimestriale de „dare de seamă“ ; cel ales în funcţia de magister de colegiu trebuia să dovedească – pe lângă alte calităţi – şi o veritabilă garanţie*.

Prof. dr.
Ion PACHIA-TATOMIRESCU

Bibliografia „siglată“:

- **CS** = Ion Horaţiu Crişan, ***Spiritualitatea Geto-Dacilor***, Bucureşti, Editura Albatros, 1986.
- **IDR**, **III** = ***Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiqvae – Inscriptiones Daciae Romanae***, volumen III, ***Dacia Superior***, 3 (colecţie îngrijită de D. M. Pippidi şi I. I. Russu), Bucureşti, Editura Academiei R. S. România, 1984.
- **Fontes**, **II** = ***Fontes Historiae Dacoromanae***, **II** (ab anno CCC usque ad annum M) / ***Izvoarele istoriei României***, **II** (de la anul 300 până la anul 1000 – publicate de : Haralambie Mihăescu, Gheorghe Ştefan, Radu Hâncu, Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu), Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.
- **MKP** = Paul MacKendrick, ***The Dacian Stones Speak*** (The University of North Carolina Press, 1975) / ***Pietrele Dacilor vorbesc***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.
- **PTZpl**, **I**, **II** = Ion Pachia Tatomirescu, ***Zalmoxianismul şi plantele medicinale***, vol. I, II, Timişoara, Editura Aethicus, 1997.
- **RDGIR** = I. I. Russu, ***Daco-geţii în Imperiul Roman***, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1980.
- **VColT** = Radu Vulpe, ***Columna lui Traian – monument al etnogenezei Românilor***, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1988.
- **XIRD**, **I** = A. D. Xenopol, ***Istoria Românilor din Dacia Traiană***, vol. I (***Dacia ante-romană şi Dacia romană – 513 înainte de Hristos – 270 după Hr.***), Bucureşti, Editura Librăriei Şcoalelor C. Sfetea, 1913.

* Variante ale studiului de faţă, dar cu titlul ***Religia, ştiinţele, artele, învăţământul etc., între anul încheierii războaielor decebalo-traianice (106 d. H.) şi anul declarării independenţei regatului Daciei (258 d. H.), sub Regalian***, de Ion Pachia-Tatomirescu, au fost publicate în ***Anuarul de martie*** (Timişoara, ISSN 1842-0974, anul VI, nr. 6 / 2011, pp. 397 – 418), în revista ***Oglinda literară*** (Focşani ; ISSN 1583-1647, anul XI, nr. 122 / 123, februarie / martie, 2012, p. 7678 / 7814), în revista online ***Agero*** (Stuttgart, ISSN 2069-3397, săptămâna 20 iunie – 3 iulie, 2011) etc.

Oraşul Metsovo, al aromânilor din Pind: „Chini vini, oaspe!”

Colți de românime, ca și colții de lup dacic, așa aș numi aceste oaze de românitate, de vlahi și aromâni, care au rezistat pe spațiul peninsulei balcanice de mii de ani, chiar împotriva dorințelor populațiilor ce au venit din zări albastre și au dorit să le asimileaze, să le subjuge. Chiar dacă nu le place celor din țările unde se găsesc aceste „insule de Românime”, ei sunt acasă aici, în întreaga Europă și nu numai. Așa se întâmplă și cu frații noștri din Metsovo (Aminciu), ce trăiesc de mii de ani în capitala neoficială a vlahilor din Grecia. Dacă cineva ar avea curiozitatea de a căuta numele *Metsovo* pe Wikipedia, ar găsi următoarele informații: Meţovo (în aromână: Aminciu; în neogreacă: Μέτσοβο, Metsovo) este un oraş din nord-vestul Greciei (Munţii Pindului) cu o populaţie majoritară aromână (vlahă). Este un centru pastoral şi fructifer prosper. Mai multe mânăstiri, ca centre spiritiuale, se ridică în împrejurimi. Este şi unul din centrele culturale principale ale aromânilor. În anii 1941-1944, Aminciul a fost centrul „*Principatului de la Pind şi Meglen, Voivodie a Machedoniei*”, un aşa-zis „stat” auto-proclamat de Alcibiade Diamandis sub ocupaţia italiană şi „moştenit” de baronul ungur de origine aromână Gyula Cseszneky, când italienii au lăsat locul ocupanţilor germani. Populaţia locală nu a susţinut această iniţiativă, cum nu a susţinut nici proiectul liderului comunist Dimitri Vlahov de a întemeia aici o „*regiune autonomă aromânească*” după modelul sovietic, în cazul unei biruinţe a comuniştilor în războiul civil grec (1945-1949). Autorităţile locale au proclamat loialitatea lor faţă de statul grec, pentru a evita acuzaţiile de „separatism” şi a păstra, pe cale paşnică şi pe lungă durată, patrimoniul cultural şi lingvistic aromân, conform articolelor despre limbile regionale şi minoritare (ETS 148) din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului. În ghidul de țară editat de *National Geographic* (ediția în limba română din anul 2004), se precizează că vlahii sunt ultimii nomazi a Greciei. Interesant, nu? Poate cei de la *National Geographic* confundă transhumanța cu modul de viață nomad, specific altor etnii, dar în niciun caz nu poate fi „aplicat” acest nume vlahilor, fie că sunt de la nord de Dunăre sau de la sud de Dunăre, fie că sunt de pe coasta dalmată (Croația), sau din Albania, Ucraina, Slovacia sau Polonia. Numai aceste informații dacă le-ai avea ai fi foarte interesat ca român să vezi probabil ultima comunitate importantă de aromani din Grecia, la ea acasă. Așa că, la întoarcerea din Corfu și în drum spre Meteora (Grecia) puteți să faceți un popas la Metsovo. Din Egnația Odos se iese spre Metsovo pe un drum care șerpuiește pe versanții Munților Pindului și de unde se deschis priveliști amețitoare. Orașul se află la 1200 m altitudine, iar străzile din oraș sunt în pantă și foarte înguste. Metsovo este însă ca o bijuterie și se distinge clar prin stilul arhitectural de celelalte orașe grecești de munte. Casele care stau agățate pe versanți și care îmbină într-un mod ce vine din vechime piatra cu lemnul, amintesc oarecum de construcțiile din satele noastre de munte și chiar de unele construcții din zona montană a Bulgariei. Locul cel mai animat al orașului este o superbă piață centrală, de jur împrejurul căreia sunt restaurante, locuri de cazare și magazine care vând artizanat local, vinuri, dar și faimoasele brânzeturi vlahești. Despre aceste brânzeturi numite azi „metsovone” și „metsovela”, au scris și cronicarii bizantini începând de pe vremea dinastiei Comnenilor, ele fiind foarte apreciate, inclusiv la curtea impe-

riala de la Constantinopol. Dacă cereți brânză, s-ar putea să primiți un răspuns în limba aromână, de genul: „*Avemu caş di căşărie, oaie, capră...*" Este un adevărat miracol modul în care au supraviețuit acești oameni ai muntelui, cu limba lor străveche, cu obiceiurile lor milenare, cu modul lor de viaţă şi meşteşugurile lor aproape nealterate în ciuda tuturor nenorocirilor prin care au trecut (deşi au fost cetățeni loiali sub toate stăpânirile). Şi tot un miracol este că deşi am evoluat istoriceşte în contexte foarte diferite, ne putem înțelege fără a recurge la o altă limbă de circulație internațională. Getul tot be – get rămâne. Urmași ai *Geților de Aur primordiali*, cei ce au salvat omenirea după ultimul mare potop planetar (rezidirea lumii), acești vlahi au acceptat modul de trai auster de pe vârful munților din întreaga Europă și au acceptat ca principala lor ocupație să fie creșterea animalelor, pentru că știau că aceasta ne va fi salvarea în cazul următorului cataclism care va veni. Animalele domestice vor supraviețui mâncând și iarba uscată și sărăturată după schimbarea ce va avea lor, iar din produsele lor, vom putea și noi, oamenii, trece peste acest impas periodic. Se pare însă că tinerii vor rupe încet-încet legătura cu această moştenire milenară. Dintr-un reportaj al ziarului „Gândul" din anul 2006 aflăm următoarele: „*Moş Zisu, un bătrân impunător, îmbrăcat în tradiționalul veşmânt de culoare neagră al vârstnicilor (*legătura cu legenda lui Negru Vodă, adevăratul creator și distrugător al Lumilor în materie - Vechea Biserică Pământeană Valaho – Egipteană a Geților de Aur primordiali - n.a.*), vorbeşte cu regret despre timpurile în care el şi mulți alți localnici aveau câte 50.000 de oi, răspândite în toți munții din jurul Metsovoului. Acum toate turmele vlahilor de aici, la un loc, mai numără 5.000 de oi, cât să aibă din ce face faimoasa brânză „metsovone", vestită în toată Grecia. Cu acel simț al afacerilor specific vlahilor, locuitorii din Metsovo (Aminciu, în vlahă) s-au apucat, cu mic cu mare, de turism. Satul are 3.500 de suflete, cu cătunele dimprejur ajunge spre 5.000, dar în cele 18 hoteluri şi nenumărate pensiuni mai mici pot fi cazați simultan 1.500 de turiști. Prin casele tradiționale vezi ba un sediu de bancă, ba birourile companiei grecești de telefoane, iar restaurante şi cafenele sunt la tot pasul. Când mai dai cu ochii şi de un Internet Cafe ascuns într-o căsuță toată numai lemn şi piatră veche, ieşită parcă din povești, îți dai seama că Aminciu de azi a intrat hotărât în mileniul III. Cine nu are un mic hotel sau o pensiune face vin sau brânză care sunt cumpărate tot de turiști sau sculptează diverse suve-*

niruri din lemn. Numai meșterii care lucrează mobilă căutată în toată Grecia nu depind direct de turism. În rest, cu mic cu mare, mai toți vlahii de aici așteaptă cu nerăbdare venirea iernii, când grecii iau localitatea cu asalt." Dacă din piața centrală pornești pe o straduță foarte pitorească și foarte îngustă (circa 1 metru lățime) care coboară până la *Mănăstirea Sfântul Nicolae din Metsovo*, poți avea parte de o privelişte minunată asupra văii. Biserica poartă hramul „Sfântului Nicolae Vlahul" martirizat de turci la Trikala, pe 17 mai 1617. Toți românii care trec prin Munții Pindului către vestul Greciei, pot petrece câteva clipe de neuitat, vizitând un loc cu adevărat minunat. În drum spre Corfu (sau alte insule Ionice; Zakynthos, Lefkada, sau Kefalonia) sau Meteora, puteți avea și „surpriza" numită Metsovo. De la Giurgiu până în Metsovo sunt 870 km care se parcurg în 9 ore și 40 minute. Pe autostrada Egnația Odos se plătește aproximativ 10 euro pe sens. Prețul mediu pentru o noapte de cazare este de 30 euro. Drumul care se desprinde din Egnația Odos șerpuiește printre munți și în doar câțiva kilometri poți admira privelistea satului „etajat", cu aspect tipic de stațiune de ski. De pe drumul principal admiri casele dezvoltate mai degrabă pe verticală decât pe orizontală, cu 2, 3 sau chiar 4 etaje, cu pereții din piatră și acoperișuri acoperite cu țiglă sau ardezie. Chiar dacă nu toate casele sunt la fel de vechi și mulți locuitori și-au construit pensiuni, au făcut-o respectand perfect arhitectura locală, așa că nimic nu deranjează ochiului din tot ansamblul cocoțat în munți. Mușcate roșii sau în diverse nuanțe de portocaliu, roz, corai abundă la fiecare fereastră, iar culorile vii din ferestre se continuă în stradă unde la fiecare pas găsești o tavernă, un magazinaș de suveniruri, o patiserie frumos ornată. Condițiile geografice au impus această dezvoltare pe verticală și totodată o organizare a spațiilor de parcare în pantă, sau la subsolul clădirilor. Accesul e destul de dificil, mai ales când străduțele sunt înguste, întortocheate și extrem de aglomerate de mașini mici sau mari, dar și de pietoni, pentru că trotuarele lipsesc cu desăvârșire. Este un haos ordonat în care locuitorii se descurcă de minune fără să își atribuie diverse vorbe de duh unii altora, iar mica înțelegere funcționează de minune. Pe străduțe, aromanii se salută cu „*ce faci?*", iar răspunsul vine repede „*ghini*". Metsovo este și o veritabilă stațiune de munte și de ski, având un teleferic ce servește pe timpul iernii. Tot aici există Parcul Național „Valia Kalda" din munții Pindului, singurul loc din Grecia unde trăiesc ursii bruni. Se organizează excursii cu

Pomul Vieții în centrul comunității – Simbol al nemuririi, al revenirii periodice în materie

Biserica Omului de la Adamclisi (Dobrogea) – Fiecare semințe este legată de Pomul Vieții neamului său

Coroana din frunze de aur a lui Sheutes al III-lea (Săuță) descoperită în Valea regilor Traci din Bulgaria (geții sudici) – Frunzele ca simbol al vieților omenești, al revenirii periodice a sufletului în materie

mașini de teren în parcul natural, sau spre lacul artificial „Aoos", existând trasee special amenajate pentru doritorii de drumeții. În centrul orașului, vis-a-vis de parc, pe partea stangă se află biserica satului, „Agias Paraschevi", cu o curte încăpătoare orânduită în jurul unui arțar umbros, iar pe partea dreaptă se află „*Muzeul de Artă Modernă Averoff*", creat la inițiativa unui mare filantrop din Metsovo, a cărei statuie o veți găsi în parcul de care tocmai am vorbit. În toate satele aromâne veți vedea în centru localității un arbore mare, bătrân. Se spune că aceștia, atunci când hotărau să înființeze un sat plantau în centru un pom (de obicei platan), iar dacă pomului îi mergea bine, acolo ridicau și locuințele. Simbolul Pomului Vieții este unul milenar. Pe meterezele *Bisericii Omului de la Adamclisi* apar, în spatele fiecărui reprezentant al unei semnități al poporului multietnic al *Geților de Aur primordiali*, Pomul Vieții specific neamului lui. Acest Pom devine Arbore Genealogic mai apoi, pentru fiecare (Arborele genealogic este o reprezentare grafică între urmașii unei persoane, pentru a arăta schematic gradul de înrudire al acestora, în diferitele familii între ele. Procesul de pregătire a arborelui genealogic al unei persoane sau a unei familii este o parte a științei genealogiece sau chiar și de etnografie. Relațiile dintre diferitele specii sau de alte entități, de la care se presupune că au un strămoș comun sunt reprezentate de arborele filogenetic. În științele auxiliare ale istoriei se vorbește de arbore genealogic numai în cazul în care, gradul de înrudire este reprezentat grafic în formă de arbore). „Testul" pomului era o modalitate de a testa voința divină, de a afla dacă locul e bun sau rău, dacă viața viitoare a satului va curge cum trebuie în acel loc și va fi ferită de rele, pentru că locurile nu sunt neutre – cum am spune noi azi – ci încărcate de un spirit al lor, care aduce fericire și noroc, sau dimpotrivă, nesănsă și ghinion. Mircea Eliade ne vorbește pe larg în opera sa despre importanța Arborelui Cosmic și proiecția acestuia pe pământ. Toate satele din „Vlahohoria" (așa cum numesc grecii așezările locuite de aromâni) și toate cele 45 de sate din Zagori păstrează, fără excepție, acest detaliu „arhitectonic" natural, adică Pomul, care este inima așezării și în jurul căruia este construit satul. Este adevărat că Grecia a inventat „agora", dar nu acesta este tipul cel mai vechi de piață; acesta aparține vechilor aromâni (vlahi; *Geți de Aur primordiali*) adunați în jurul Marelui Arbore din timpul începutului de lume ce a venit după ultimul mare potop. De altfel, la Iliohori, Dobrinovo, sat aromân din Zagori

de răsărit, se află unul dintre cei mai bătrâni pomi din Grecia. Acesta are o circumferință de 11 metri, iar crengile formează o coroană de 35 de metri în diametru. Sub el se desfășoară întreaga viață a comunității; acolo se adună cogeabașii, acolo se țin sărbătorile, acolo se întâmplă totul. Legătura cu acești copaci face parte dintr-o filozofie mai veche a acestui popor, în care viețile oamenilor erau considerate frunze (legătură cu renașterea sufletului). De aceea o parte dintre coroanele regilor antici daco-geto-traci sunt din frunze de aur. Continuând călătoria și urcând în munți întâlnești localitățile Kalarrytes (Călărași) și Syrrako (Seracu, Săracu). Stau față în față pe doi versanți opuși. Jos în vale este mănăstirea vlahă de la Kipina, a cărei biserică se continuă cu o peșteră naturală, lungă de 20 de kilometri (în ideea unui zeu Mitra, născut din piatră, dintr-o peșteră; și Iisus s-a născut într-un grajd găzduit într-o grotă). Satul Kalarrytes (Călărași) este atestat de pe la anul 1000, când era locuit tot de vlahi. La nord de Dunăre nu avem încă un sat atestat la acea vreme. Kalarrytes și Syrrako aveau relații comerciale importante, cu Veneția și Franța. Făceau țesături prețioase și bijuterii. În Zagori (din slavă: „dincolo de munte") mai sunt 45 de sate, spre granița cu Albania, locuite tot de aromâni. Peisajele sunt de poveste, iar dintre acestea se decupează ca unicat canionul râului Vikos, intrat în cartea recordurilor datorită pereților lui ce ajung la 1 km. înălțime. Zagori este un loc încă sălbatic și natural unde se vorbește vlaha.

La Metsovo (Aminciu), bătrânele duminica la slujbă poartă costum popular. În zonă avem satele aromânești Ameru, Doliani, Tristeno, Flamburari, Băiasa, Perivoli. Pensiunile și tavernele de aici au nume – grafiate cu alfabet latin sau grecesc - precum: „*La munte", „La moară", „Casa Caldă", „La casa di lemnu", „La codru", „La noi*", de parcă ești cumva chiar acasă. La Anthusa, Lipinița, lângă nelipsitul mare platan, este o inscripție ce spune: „*Chini vini, oaspe!"* „Oaspe" înseamnă „prieten", așa că veți fi bine primiți aici de frații noștri aromâni. Sper ca v-am convins că Metsovo (Aminciu) merită vizitat, chiar și pentru o după-amiază, în drumul vostru spre insulele grecești unde vă veți petrece un concediu de neuitat. Veți descoperi un orașel superb unde, mai mult ca în orice loc de pe planetă, vă veți simți „ca acasa", căci „*Chini vini, oaspe!"*

Conf. univ. dr.
George V GRIGORE

Un sfârşit de iarnă care stârneşte simţăminte nefericite

La Alba Iulia, ca nicăieri în altă parte, buciumul înaintașilor se face auzit de parcă s-ar petrece în realitate. Împilații de altădată nu lasă somn urmașilor, făcându-i să-și amintească prin ceea ce au pătimit cei trași pe roată pentru că și-au strigat drepturile răpite de mai marii vremurilor trecute.

Multe evenimente istorice de glorie pot fi aduse de albaiulieni cu meritată mândrie „în față", dar nu pot fi trecute cu vederea nici cele care stârnesc obidă, pentru că și ele s-au petrecut!

Dând clepsidra timpului înapoi, vrem, nu vrem, ne vom cantona pe sfârșitul anului 1784, în Ardealul milenar, pârjolit de răscoala (unii istorici o numesc revoluție pentru că a schimbat sistemul social, chiar și numai timid) condusă de cei 3 moți: Horea, Cloșca și Crișan.

În cele ce urmează, nu ne propunem o analiză a evenimentelor istorice, ci numai omagiul adus în zilele noastre față de cei care s-au jertfit atunci, iar ca dată de referință luăm ziua supliciului- 28 februarie 1785.

Data de 28 februarie, chiar și în anul 2023, creează poporului român, cu predilecție celui ardelenesc, multă tristețe, oroare, dar și îndârjire. Nu se poate uita ce a reprezentat pentru noi ziua de 28 februarie 1785.

Dar nu numai atât. Celor 3 martiri eroi naționali amintiți li s-a adăugat ca omagiere și imaginea celui de-al patrulea revoluționar căruia românii ardeleni și nu numai, îi aduc aceeași ofrandă de prețuire- Crăișorul Munților- Avram Iancu.

Primele activități omagiale s-au fixat pentru ziua de 26 februarie 2023 (fiind duminică), iar ca loc de desfășurare – Mănăstirea cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" Râmeț, având ca stareță pe stavrofora APOLINARIA BARB. Teritorial-administrativ mănăstirea face parte din comuna Stremț, astfel că, la activitățile organizatorice, s-a „înhămat" alături de inimoasa monahie și primarul comunei Stremț – domnul POPA ȘTEFAN TRAIAN, cunoscut ca bun gospodar și implicat în activități cultural-patriotice de seamă.

Sfânta Liturghie a fost oficiată de preotul ANTONIE CĂTINEAN secondat de venerabilul monah IOANICHIE. A urmat parastasul de pomenire pentru omagierea eroilor noștri naționali: AVRAM IANCU, HOREA, CLOȘCA ȘI CRIȘAN.

Slujba religioasă a fost presărată cu alocuțiuni de un vibrant patriotism, rostite de către părintele Antonie, mult apreciate și simțite de auditoriu.

Organizarea impecabilă a fost dovedită din plin de către prezența masivă a credincioșilor participanți atât la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, cât și la cuvintele de învățătură duhovnicească exprimate de părintele oficiant al Sfintei Liturghii.

Pentru răspunsurile de la strană se auzea în permanență un glas angelic de monahii, bine sincronizat.

De la această manifestare de un înalt clocot patriotic, ca de altfel și la orice eveniment cu asemenea iz, indiferent în ce colț de județ ar fi avut loc, nu putea să lipsească domnul ing. ION DUMITREL, președintele Consiliului Județean Alba. A fost și aici de la început până la sfârșit.

Evenimentul cultural-patriotic a găzduit un număr mare de organisme cultural-patriotice (ocupând în acest sens unul din primele locuri pe țară). Toate acestea, dar absolut toate, și-au făcut prezența la Mănăstirea Râmeț, la eveniment.

Să începem cu organizatorul:

- Societatea cultural - patriotică „Avram Iancu”Alba Iulia cu filiala Alba Iulia, având, ca participanți, membri ai Consiliului Național al societății respective, în frunte cu președintele pe țară TIBERIU GROZA, dar și președintele pe filială - jurist VESA IOSIF IONEL. Au fost de față mai mulți membri activi, cum de fapt și de la celelalte organisme.

Să continuăm, fără a repeta cuvintele legate de participanți, evidențiind doar pe cei de la conducere și ... „fruntașii”:

- Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere din Ministerul Afacerilor Interne – filiala „Avram Iancu” Alba, remarcându-se îndeosebi: col. (rtg.) ȘERBAN TRAIAN – președinte și maior (rez.) NARIȚA NICOLAE DANIEL -primvicepreședinte;

- Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”- filiala Alba- președinte col. (rtg.) LUPU NICOLAE.

- Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” - președinte ing. TODOR VASILE însoțit de un grup numeros.

- Asociațiunea Transilvana pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA – Despărțământul „Eugen Hulea” Alba Iulia – președinte prof. MARIA CIOICA, cu peste 10 membri participanți.

De asemeni, a fost semnalată prezența unor înalte oficialități locale, județene și din țară.

La un asemenea eveniment omagial s-au remarcat discursuri pline de substanță, rostite de oameni cu înalt simț patriotic. A încântat asistența rostirile Generalului de brigadă (rez.) BÂREA VASILE, col. (rtg.) GROZA TIBERIU, col. (rtg.) GROZA ALEXANDRU și alte persoane, greu sesizabile din cauza spațiului arhiplin.

Festivitățile au fost reluate și continuate în ziua de 28 februarie 2023 în Cetate, la Obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan. Nu întâmplător este locul amplasării acestui obelisc, aspect care trebuie evidențiat prin cele scrise.

Construcția a fost finanțată de către despărțământul ASTRA Alba Iulia, prin demersurile și strădania prof. de istorie EUGEN HULEA, în anul 1937. S-a dorit să fie o replică la 30 metri distanță de statuia ecvestră a împăratului Carol al VI-lea care tronează deasupra Porții nr. 3 a Cetății Alba Carolina. S-a reușit din plin intenția pătrunsă de semnificații!!

La locul și ora fixate din timp, Fanfara Centrului de Cultură „Augustin Bena” din Alba Iulia, în ținută de ceremonie, și-a făcut prezența. A interpretat Imnul Național al României, apoi Imnul Eroilor, pe fondul căruia s-au depus coroane de flori la Obelisc, din partea: Prefecturii Județului Alba, a Consiliului Județean, a Primăriei și Consiliului Local Alba Iulia cu conducătorii lor în frunte.

Au urmat alte instituții și organisme cultural-patriotice din Alba Iulia și județ, prin tot astfel de gesturi simbolice.

Garda de onoare a fost formată dintr-un pluton al Batalionului 136 Geniu Apulum și un altul de la Colegiul Național Militar „Mihai Viteazu” din Alba Iulia. Comenzile, în calitate de comandant, le-a dat .... o fată! Delicată ca o fată și energică ca un bărbat!

Precum și în alți ani, discursul omagial a fost rostit de prof. IOANA URSU de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, care a ținut o adevărată lecție de istorie, prezentând cauzele izbucnirii răscoalei, axate pe condițiile grele de viață ale țăranilor iobagi.

Întrucât totul s-a desfășurat în spațiu deschis, participarea a fost impresionantă ca număr de persoane. Cei prezenți au venit din toate colțurile țării. O spunea portul popular caracteristic zonei în care era îmbrăcat poporul, reprezentant demn al neamului românesc.

E de remarcat și faptul că la personalitățile de vază s-a adăugat și ec. col. (rtg.) STRĂJAN IOAN, unul din creatorii fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, cel care peste câteva zile urma să împlinească venerabila vârstă de 90 ani.

De asemeni, printre cei care și-au adus omagiul au fost și elevii Colegiului Național „Horea, Cloșca și Crișan” Alba Iulia, liceu care, prin performanțele elevilor, se ridică la înălțimea numelui celor 3 martiri eroi naționali.

Mai trebuie spus doar că cele întâmplate la obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan, au fost reluate, parcă la indigou și la Monumentul de la Dealul Furcilor.

Cinste organizatorilor și cinste participanților!

Col. (rtg.) Dorin OAIDĂ

prof. Diana MOGA

Horea, Cloşca şi Crişan – eroi şi martiri ai naţiunii române

Istoria poporului român a fost bogată în evenimente. Ţara a fost brăzdată de-a lungul şi de-a latul său de puternice lupte pentru independenţă şi unitate naţională, pentru dreptate şi o viaţă mai bună. Aceste evenimente au dat naştere la eroi pe care neamul nostru românesc îi aşează la loc de cinste. Ce poate fi mai frumos, mai bine şi mai înţelept pentru un popor decât să îşi cinstească eroii. Ce poate fi pentru noi cei care trăim şi muncim în Ţara Moţilor, decât să punem în valoare pe cei care s-au sacrificat, au luptat pentru moţi, jertfindu-si viaţa, la loc de frunte aflându-se Horea, Cloşca, Crişan şi Avram Iancu.

Am reţinut cu satisfacţie şi bucurie recentul decret al preşedintelui României, prin care Horea, Cloşca şi Crişan sunt declaraţi martiri şi eroi ai naţiunii române. În legea promulgată se spune: „Se declară martiri şi eroi ai naţiunii române Vasile Nicula, Ioan Oargă şi Gheorghe Crişan pentru rolul, curajul şi sacrificiul lor din timpul Răscoalei ţărăneşti din anul 1784”. Pentru elaborarea şi susţinerea acestei legi se cuvine să aducem mulţumirile noastre parlamentarilor din judeţul Alba şi în mod deosebit domnului Corneliu Olar - deputat al moţilor, care prin intervenţiile sale în Parlamentul României a prezentat rolul şi locul martirilor de la 1784 în istoria Transilvaniei şi a României. La comemorarea a 233 ani de la Supliciul din 28 februarie 1785, deputatul Olar spunea: „Se vorbeşte prea puţin despre ce a însemnat Răscoala de la 1784 pentru România şi Europa, se vorbeşte prea puţin despre cât de mare erou a fost Horea, iată de ce propun ca ei să fie declaraţi eroi naţionali”.

Şi tot în acest cadru trebuie să aducem mulţumiri scriitorului Laurean Stănchescu pentru apelul adresat parlamentarilor şi preşedintelui României: „Vă rog să preluaţi şi să sprijiniţi două proiecte naţionale: Mihai Viteazu; Horea, Cloşca şi Crişan să fie declaraţi martiri şi eroi naţionali”. Aceste proiecte civice, patriotice, nu au identitate politică, au identitate cultural istorică. Fără îndoială că o contribuţie importantă l-au avut istorici, Academia Română şi alţi factori pentru care le suntem recunoscători cu admiraţie şi recunoştinţă.

Se cuvine ca acum când ne bucurăm de această lege, să subliniem faptul că moţii au ştiut şi şi-au respectat eroii, că ei au fost sărbătoriţi şi comemoraţi şi înainte de 1989. Evenimentele de la 1784, precum şi cele de la 1848, cât şi 1 Decembrie 1918, ziua Marii Uniri, şi-au găsit un loc important în istoriografia patriei, pentru aceşti eroi au fost realizate acţiuni importante şi necesare asupra cărora o să încerc să le prezint pe unele dintre ele.

La sărbătorirea a 200 de ani de la Răscoala condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, în calitate de preşedinte al Comitetului de cultură al judeţului Alba, deci în anul 1984 împreună cu un colectiv al Muzeului Naţional al Unirii din Alba Iulia - director, prof. dr. Gheorghe Anghel, am elaborat un program pentru cinstirea acestui eveniment. Am considerat că este necesar să realizăm două case memoriale: la Fericet pentru Horea şi la Cărpiniş pentru Cloşca. Cu sprijinul academicianului Nicolae Edroiu am reuşit să intrăm în posesia unor fotografii ale caselor în care s-au născut eroii. Am găsit o deplină înţelegere din partea autorităţilor locale de la aceea vreme, respectiv primar Nicolae Todea de la Horea şi primar Gavrilă Bârluţiu de la Roşia Montană, care, cu forţe locale au reuşit pe vechile locuri să construiască identic aceste case care au fost inaugurate şi transformate în adevărate muzee în anul 1984. Totodată, ne-am bucurat de sprijinul permanent al acad. Ştefan Pascu.

În acelaşi timp în oraşul Câmpeni - „Capitala de Suflet a Ţării Moţilor" - se află Beciul lui Horea, care, în anul 1998, a fost transformat într-un adevărat muzeu, locul unde în prezent se organizează expoziţii, dezbateri, precum şi evocarea istorică „Horea - mândru împărat"

Suntem mândri că s-a reuşit pentru cinstirea adevăraţilor eroi, realizarea filmului „Horea" - producţie a cinematografiei româneşti. Scenariul aparţine scriitorului Titus Popovici, regia Mircea Mureşan, eroul Horea fiind interpretat de actorul Ovidiu Iuliu Moldovan. Ne aducem cu plăcere aminte de aceea iarnă a anului 1983, când la Alba Iulia, în Cetatea Marii Uniri s-a realizat această capodoperă a cinematografiei româneşti. Atunci au fost aduşi zilnic circa 2 luni de zile moţi din Horea, Albac, Scărişoara, Gârda, Avram Iancu şi alte localităţi care şi-au găsit locul cuvenit în acest minunat film istoric. Au stat în frig, în zăpadă, cu vântul în faţă, dar vedeai pe chipul lor mândria de a fi părtaşi la ecranizarea filmului. Şi aici trebuie să subliniem contribuţia istoricilor de la Muzeul Unirii, a unor persoane din domeniul culturii: Ion Mărgineanu, Constantin Sârbu, Ioan Josan, Sorica Fărcaşu, Mihai Ţâra, precum şi a administraţiilor publice de la judeţ şi municipiul Alba Iulia. Cred că acum ar fi necesar ca în programul naţional al cinematografiei române să-şi găsească loc realizarea unui film dedicat lui Avram Iancu.

Tot în acest context aş dori să prezint şi faptul că un număr important de istorici şi scriitori printre care: Nicolae Densuşeanu, David Prodan, Ioan Lupaş, Gheorghe Anghel, Cătalin Beu, au prezentat cu argumente, cu cifre, date şi fapte evenimentele de la 1782-1784, rolul şi locul lui Horea, Cloşca şi Crişan la cea mai importantă răscoală a moţilor pentru dreptate şi scăparea de iobăgie.

Cartea „Horea 1730-1785" scrisă de academicianul Nicolae Edroiu face o analiză profundă a situaţiei din Ţara de Piatră, care, prin bogăţiile sale, a atras dintotdeauna ocuparea ei de către marile imperii, aşa cum a fost și cel Habsburgic. Cartea prezintă incidentul de la Câmpeni 1782, cauzele şi desfăşurarea răscoalei, drumurile lui Horea la Viena, înfrângerea acestuia şi apoi supliciul de la Alba Iulia din 28 februarie 1785 prin care Horea a spus: „Mor pentru naţiune". O altă carte importantă este cea a scriitorului Ion Mărgineanu - „Horea mândru împărat" prin care autorul spune: „Există un deal sfânt, care l-a născut pe Horea - Fericetul". Doresc să mai amintesc şi apariţia cărţii „Transilvania. Vatra neamului românesc. Horea jertfa românilor ardeleni pentru ţară neam şi credinţă" a prof. dr. Ioan Todea, născut în Albac, prin care se subliniază faptul că aceştia trebuie să fie declaraţi martiri şi eroi naţionali.

Sunt convins şi conştient că nu se poate prezenta în acest articol în totalitate rolul eroilor, dar trebuie să subliniem şi faptul că un număr de 10 localităţi din România poartă numele lui Horea, acestea aflându-se în Ardeal, Dobrogea, Maramureş, Banat şi alte zone ale patriei. La invitaţia lui Corneliu Olar, conducătorii acestor primării au fost prezenţi în anul 2006 la inaugurarea Centrului Cultural din Horea şi a expoziţiei etnografice. Tot aici trebuie să subliniem că un număr important de instituţii din învăţământ şi cultură poartă numele lui Horea, Cloşca şi Crişan.

Acum când beneficiem de această lege, acum când problemele pe plan intern şi internaţional sunt complexe şi complicate, este de datoria noastră să prezentăm eroii şi faptele lor, să fim demni în țară și în străinătate, că poporul român a luptat pentru a-şi câştiga independenţa şi unitatea naţională prin jertfe şi sacrificii.

Iată de ce consider şi spun în numele Societăţii „Avram Iancu" că suntem mândrii de înaintaşii noştri pe care trebuie să-i Cinstim, să-i Respectăm şi să-i Urmăm!

Ioan Viorel SICOE,
preşedinte Filiala Câmpeni
a Societăţii „Avram Iancu"

Implicarea românilor din Secuime în răscoala lui Horea

În anul 2000, la Editura Pax Historia din Târgu Mureş, apărea valoroasa lucrare *Românii din Secuime şi răscoala lui Horea,* a distinsului arhivist şi istoric dr. Ioan Ranca din Târgu Mureş. Din lucrarea menţionată rezultă starea de spirit a românilor, ataşamentul lor la cauza răscoalei, legăturile lor cu ţările de peste munţi (numai din Joseni, Lăzarea, Subcetate, Sărmaş şi Bilbor s-au confiscat 93 de flinte, 18 pistoale şi o carabină, bună parte din ele provenind din Ţara Românească şi Moldova), conştiinţa că ei sunt băştinaşii acestor plaiuri şi că secuii sunt veniţi din Sciţia (afirmaţie ce se datora nedreptăţilor la care erau supuşi aceştia din partea nobililor maghiari, fiind totodată o percepţie generalizată despre toate popoarele migratoare venite din Asia).

Conştienţi de prioritatea şi permanenţa lor în acest spaţiu, românii din scaunele secuieşti constituiau, în secolul al XVIII-lea, o forţă de care autorităţile imperiale şi locale se temeau. Organizaţi bisericeşte în parohii şi protopopiate, fie ele ortodoxe, fie unite, în timpul răscoalei, românii formau o mare şi întinsă obşte al cărui liant, preotul sătesc şi dascălul modest de la ţară, le ţinea trează, implicit şi concomitent, conştiinţa naţională, cultivând cu sfinţenie şi făcând apostolat din menţinerea cu statornicie a limbii române şi a credinţei străbune.

Un interesant document, din anul 1785, ne dezvăluie ecourile răscoalei lui Horia în secuime. Este vorba de procesul din acel an al românului *Bucur Topolop* din Buia, însoţit de iobagul Kovacs, care aparţinea lui Molnos Emeric din Andreeni. Iobagul *Kovacs* povesteşte că, întorcându-se dinspre Tărceşti, obosit, trage spre a se odihni la Cobăteşti (aşezare din fostul scaun Odorhei), unde ascultă o discuţie în care se comentează stări din timpul răscoalei: Românii întreabă pe unguri: Dar pe aici cum slujesc iobagii? Aceştia răspund: Ca şi până acum, la care românii zic: Nobilii aşa vroiesc ca să fie ca şi până acum, dar dacă românii sunt încă răzvrătiţi, apoi şi ungurii vor sta alături de ei şi va fi lucru rău (pentru nobili). Întrebându-i de unde sunt, au răspuns că de sub munţi, apoi, dojenindu-i, martorul Kovács s-a întors la Andreeni, unde i-a denunţat judelui sătesc şi l-a ajutat pe acesta să-i ducă în temniţa satului.

Cu ocazia acţiunii de adunare a armelor de la iobagi, după răscoala lui Horea, în Beteşti i s-au confiscat armele lui *Ioan Bruta*. Tot în 1785 este menţionat feciorul român *Ioan Laslo*. La 25 noiembrie 1784, în contextul răscoalei lui Horea, Szabo Janos, vicejude nobiliar din Brăduţ, informa pe oficialii scaunului despre sârguinţa sa în a executa ordinul din 5 noiembrie (de a manifesta vigilenţă faţă de românii care circulă mult, se adună şi complotează împotriva naţiunii secuieşti şi maghiare). Din documente reiese faptul că, în 1785, în timpul răscoalei lui Horea, „la preotul unit din Crăciunel s-au adunat protopopul din Londroman şi alţi preoţi şi s-au consfătuit cu toţi oamenii bătrâni dar (despre ce au vorbit ei) *nu s-a putut afla nimic”*. Satul Crăciunel, împreună cu Satu Nou, Ocland, Mereşti şi Ioneşti, era sub autoritatea parohială a lui *Popa Dumitru* (neunit) din satul Paloş, care în timpul răscoalei îşi vizita parohia răsfirată în satele secuieşti. În 1785, la românul Ioan Pora din Cuşmeni s-a găsit o flintă, în contextul confiscării armelor de la iobagi după răscoala lui Horea. Din Eliseni se înregistrează, în vremea petiţiilor către împăratul Iosif al II-lea, şi plângerea adresată în anul 1773/74 de către un iobag român pe nume *Teodor*. Documente din anii răscoalei lui Horea amintesc de românii din Eliseni pe nume: *Savu Damian* şi libertinii *Ştefan Moldovan, Iordache Moldovan*, *Todor Poja*. În noiembrie 1784, în timpul răscoalei lui Horea, morarul din Mugeni declară că e la curent cu agitaţia românilor.

În târgul Odorhei, pe timpul răscoalei lui Horea, ştirea despre izbucnirea unor evenimente deosebite e adusă repede de un curier al Comisariatului Suprem Provincial. La 7 noiembrie 1784, pornit din Sibiu, acest curier poartă cu sine ordinul de dislocare a unor trupe din armata de linie, trupe cantonate în scaunul săsesc Nocrich şi în Făgăraş, ce aveau ca dispoziţie să treacă prin comitatul Odorhei. Într-o corespondenţă din 19 noiembrie 1784, *Tabla Continuă* a comitatului Târnava, unit cu scaunul Mureş, informa comitatul Odorhei despre intenţia răsculaţilor de a extinde răscoala în afara comitatului Zarand şi Hunedoara. Important pentru această zonă era mesajul, anume

exagerat şi incitant contra răsculaţilor români, că aceştia nu se vor linişti până nu vor extirpa din ţară nu numai pe domni, nobili, dar şi pe întreaga naţie maghiară şi secuiască. La această dată, măsurile de apărare ale nobilimii din Odorhei au atins capacitatea maximă. Într-o notiţă particulară a unui participant la şedinţa Guberniului din 4 noiembrie 1784, trimisă la Odorheiu Secuiesc, se spune că „Românii şi–au ridicat un crai al lor, pe Horea". Încă din anii 1782-1783, în scaunul Odorhei erau înregistrate răzmeriţe locale. În târg, citirea patentelor privind mobilizarea nobilimii a avut loc la 2 decembrie 1784, într-o zi de iarmaroc săptămânal, în faţa „pretoriului" [clădirii] nou înfiinţatului comitat, prezent fiind şi Ioan Fărcaş – arhidiaconul român unit de Odorhei şi Ciuc.

La Arhivele Naţionale Harghita, în colecţia personală „Liviu Moldovan", se află un document original, din 7 decembrie 1784, scris în limba maghiară, din care rezultă atitudinea făţiş favorabilă răscoalei lui Horea a unor locuitori din scaunul secuiesc Odorhei. Un martor în procesul morarului *Mihai Stoica* spune: *„Morarul din Sâncrai*, care ţine moara domnului Sebestyen, – ajungându-ne din urmă pe mine şi pe sora mea mai mare, pe lunca numită Vay, a zis: «*Sunt multe ştiri rele. Dar de i-ar aduce Dumnezeu (pe răsculaţi) în aceste păduri din împrejurimi, că multă traistă goală aşteaptă asta. Ungurul să meargă în Sciţia că aici este pământul românului»".* În 1785, după răscoala lui Horea, în procesul din Odorhei reiese că era căutat de autorităţi, ca agitator la răscoală, şi românul Beţa (*Becza*) din Simonești, fără să fi fost găsit.

În ciuda acestei relativ târzii atestări documentare, deţinem date despre faptul că anterior cu trei decenii şi jumătate, la 1785, când reverberaţiile Răscoalei lui Horea, departe de epicentrul ei propriu-zis, ridicau autorităţilor justificate temeri despre iminenţa unui ajutor promis răsculaţilor din Moldova, aici, oficialitatea caută şi confiscă de la săteni armele deţinute de aceştia. Satul Bilbor a constituit unul din obiectivele de acţiune ale unei comisii instituite în acest sens. Lista cu persoanele de la care s-au ridicat arme în ianuarie 1785 din porunca vicecomelui substituit Boros <Elek> este, prima conscriere nominală, cunoscută până în prezent. A bărbaţilor din Bilbor capi de familie sau numai flăcăi necăsătoriţi, dar de vârstă activă. Lista din 1785 înregistrează 16 capi de familie plus trei trecuţi la „Observaţii" notaţi cu numele şi prenumele, barbaţi din familiile: Usica, Borda, Olah, Orosz, Lupui, Blaga, Csaloca, Mereka, Puskas, Nagy ş. a Pentru ilustrarea evenimentelor din 1785, notăm că din Bilbor rezultă că au fost confiscate 18 flinte şi 2 pistoale, plus o carabină? – „mord"?, ceea ce reprezintă o quasi înarmare generală a satului, fapt constatat ca periculos de către autorităţi. Acest fapt este transpus în istoriografie de raportul din 11 noiembrie 1785 înaintat de pretorul plăşii nou înfiinţată Joseni-Ditrău, László Elek, trimis să investigheze starea de spirit în condiţiile opoziţiei manifeste a iobăgimii faţă de pretenţiile reînnoite ale nobilimii proprietare.

Este cunoscut că înfrângerea răscoalei lui Horea, cu represiunea ce i-a urmat, a creat condiţii, în ciuda desfiinţării nominale a condiţiei iobăgeşti prin transformarea iobagului în colon, reluării pretenţiilor nobilimii la prestarea slujbelor şi a dijmelor, ca şi înainte. Raportul sus menţionat vine în sprijinul acţiunii de confiscare a armelor de la ţărani, arătând că *„de mai multe săptămâni",* pretorul semnatar, personal *„a dus o muncă neîntreruptă acolo, afară în munţi, la marginea Moldovei, la Bilbor, Sărmaşu, Subcetate, Remetea şi Ditrău, ceea ce nobila Tablă poate constata".* Aici Patenta iosefină din 22 august 1785 a început a fi citită în faţa ţăranilor abia la 16 noiembrie. În ianuarie 1785 au fost confiscate arme de la cei suspecţi din Lăzarea, dintre care câţiva sunt purtători de antroponime de factură românească sau de etnonime specific româneşti: Koltsar Juon, Olah Antal, Gabor Josi, Cozma Ştefan, Goga Vasi, Braniac. La Subcetate, lista deținătorilor de arme era substanţială, cuprinzând 23 de barbaţi, din familiile: Borda, Musca, Maruşan, Cotfas, Hanga, Gaftona, Usica, Dobran, Hangi, Csonca, Popa, Santa.

Informații inedite despre „*Ecourile şi urmările răscoalei populare din 1784 în comitatul Trei Scaune*" sunt relatate în articolul cu acelaşi titlu, semnat de istoricii Cserey Zoltan, Kozak Albert, din Sfântu Gheorghe, în anuarul *Aluta,* din anul 1984. Măsurile de siguranță ale autorităților supreme din Transilvania, în timpul răscoalei din 1784, devin tot mai frecvente – menționează cei doi istorici -, pentru a stăvili extinderea răscoalei. De menționat acele instrucțiuni care vizau întărirea sistemului de pază a localităților, precum: verificarea persoanelor străine; arestarea celor fără pașaport, interzicerea primirii în gazdă a străinilor fără înștiințarea autorităților locale etc. Astfel, circulara emisă în 8 noiembrie 1784 de către guberniul Transilvaniei cuprindea nouă puncte, care prevăd printre altele: interzicerea părăsirii comitatului de către înalții dregători și de funcționarii de rând; confiscarea armelor de la țărani; urmărirea mișcărilor din sânul populației etc. Starea de spirit a populației Transilvaniei din a doua jumătate a anului 1784 a constrâns comandamentul Regimentului II de

infanterie grăniceri secui, ca la 28 octombrie 1784 să emită o ordonanță pentru populația din Treiscaune care prevedea: santinelele din fiecare sat să aresteze orice străin fără pașaport; interzicerea de a primi străini în gazdă fără aprobarea autorităților etc.

Pe baza ordinelor primite s-a trecut la reconstituirea decuriilor sătești, formă de organizare comunitară specifică Evului Mediu. Ordonanța din 10 noiembrie 1784 prevedea în acest sens următoarele: „sătenii, în funcție de numărul lor, să fie împărțiți în cinci, șase, zece sau mai multe decurii, din 10 sau cel mult 15 persoane, să fie ales câte un decurion căruia să i se încredințeze ca în fiecare zi, dimineața și seara, să verifice casele suspecților și în special ale românilor…”. Pretorul subplășii Sf. Gheorghe, Adam Czirjek, în scrisoarea sa din 21 noiembrie 1784, adresată subprefectului, raportează că s-a trecut la reorganizarea decuriilor, iar decurionii supraveghează și în timpul nopții persoanele care li s-au încredințat pentru a fi urmărite. Armele care au fost împărțite țăranilor de către nobili au fost retrase de către aceștia prin administratorii de moșii. Astfel, administratorul grofului Mikes raportează autorităților, la 21 noiembrie 1784, că iobagul Maxim Șorbany și-a predat arma judelui nobiliar în seara zilei de 18 noiembrie, iar în 24 noiembrie, iobagii din Dobârlău ai baraonului Ferencz Henter au predat puștile la conacul de la Sântioanlunca.

Ordinul emis în decembrie 1784, privea și alte aspecte noi: se oferea 300 de galbeni pentru capul lui Horea și se interzicea cumpărarea unor bunuri mobiliare. Ordonanța redactată în limba română a fost transmisă preoților din Aita Mare, Belin, Hăghig, Araci ș.a., cu precizarea ca aceștia să o aducă la cunoștința românilor din zonă. Suprefectul Elek Lajos din plasa Tg. Secuiesc, în raportul trimis prefectului la 25 noiembrie 1784, arăta că, întorcându-se de la Hătuica la Turia, cu ocazia inspecției efectuate, a observat pe câmp pe preotul român din Kanta (Tg. Secuiesc), care însoțea călare, împreună cu doi inși, pe niște români care mergeau cu căruța. Sosind la Turia, soția unui nobil, Sara Mihaltz, i-a atras atenția că și ea, în ziua de 19 decembrie, în drum spre Hătuica, a observat în hotarul localității niște români necunoscuți. Istvan Szots, cetățean din Tg. Secuiesc, a confirmat cele spuse referitoare la preotul din Kanta: „Nu e om cumsecade, umblă zi și noapte, se întinde la discuții cu necunoscuți care îi vizitează casa, iar după cum am auzit, a primit și niște hrisoave pentru agitație, de altfel numai acum 2-3 ani a venit din Moldova”. După toate acestea, funcționarul a luat măsuri pentru supravegherea secretă a preotului și a instaurat un control al călătoriilor efectuate în Moldova.

Comandantul militar îl arestează la 5 ianuarie 1785, pe Ioan Popa, preot în Covasna, învinuit de instigare. Deși acesta a negat învinuirile ce i s-au adus, totuși, pedestrașul Istvan Butyka din Covasna l-a arestat, afirmând că preotul i-a convocat pe români în biserică la o întrunire pentru a le transmite niște ordine secrete. A fost trimis de la Covasna la Țufalău, de aici judele l-a trimis la Bita, apoi escortat de trei cetățeni înarmați cu furci, a fost condus la Ghidfalău, în fața subprefectului Elek Lajos. Credincioșii români covăsneni ai preotului arestat, exprimându-și adeziunea lor unanimă cu acesta, garantează pentru păstorul lor, plătind 50 – 100 de forinți.

Aceeași soartă a avut, la 17 ianuarie 1785, și preotul român de la Ghelința, Pop Dimitrie Boier, care a fost învinuit că a primit la el acasă niște străini. La 22 ianuarie 1785 este arestat și preotul român de la Brețcu, pe nume Popa Bucur Cârtze, care și-a atras bănuială în urma vizitelor efectuate la ceilalți preoți. Sunt cerute informații despre el și de la Făgăraș. Din Lemnia, la 9 decembrie 1784, Jozsef Potsa informează despre faptul că mai mulți iobagi, printre care Nyikuly Sorban și Janos Stefan, aflând vestea despre răscoala lui Horea, ar fi afirmat: „dacă Dumnezeu i-ar aduce încoace pe răsculați, și ei li se vor atașa și împreună cu ei vor omorâ și prăda nobilimea”. După mărturisirea celor din Brăduț, judele Gyorgy Kelemen, iobagul Ferencz Veress din Tălișoara și Mathe Szocs din Vârghiș au fost instigatorii. Din declarațiile martorilor din Vârghiș a reieșit că la ei iobagii Jozsef Veress din Tălișoara și Andras Jakob din Brăduț au desfășurat o agitație dușmănoasă.

Din informațiile prezentate rezultă faptul că, deși numeric minoritari față de populația secuiască/maghiară, și în permanență discriminați și marginalizați, românii din fostele scaune secuiești au participat la toate marele evenimente ale istoriei naționale, având aceleași năzuințe de libertate și de afirmare a identității naționale, aducându-și contribuția la pregătirea, înfăptuirea și consolidarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Dr. Ioan LĂCĂTUȘU

Bibliografie

- Ioan Ranca, *Românii din Secuime şi răscoala lui Horea,* Editura Pax Historia, Târgu Mureş, 2000

- Cserey Zoltan, Kozak Albert, *Ecourile și urmările răscoalei populare din 1784 în comitatul Trei Scaune*, înanuarul *Aluta,* Sfântu Gheorghe, 1984, P.

Comemorarea lui Avram Iancu la Carei la 150 de ani de la înveşnicirea sa

Duminică, 4 septembrie 2022, a avut loc la Carei comemorarea Eroului Național Avram Iancu de către românii din localitate, Marna Nouă, Horea, Scărișoara, Ianculești, Satu Mare, Asociațiunea ASTRA Carei și Unirea 2009 împreună cu cadrele militare în rezervă. An de an, la Carei se organizează de către asociațiunea ASTRA și colaboratorii săi comemorarea lui Avram Iancu înainte de Serbările Naționale de la Țebea.

Parastasul de pomenire al lui Avram Iancu a fost săvârșit de către preacucernicii părinți Ioan Valer, Danciu Viorel, Gheorghe Sorian, Sălăjan Leontin și Călin Pop.

Au fost depuse coroane de flori de către Asociațiile ASTRA, Unirea 2009 și a cadrelor militare în rezervă, a românilor refugiați și expulzați în 1940 și grupul de moți din Marna Nouă.

Au rostit alocuțiuni Daniela Ciută din partea ASTRA Carei și Mihai Pintea din partea asociației Unirea 2009 Carei. Momentele cultural artistice au fost asigurate de către moațele din Marna Nouă, de solistele Monica Rusu și Melisa Stan iar tânărul Cezar din Marna a recitat versuri patriotice.

La comemorarea de la Carei a Eroului Național Avram Iancu s-a vorbit despre situația cu care se confruntă românii din comunitățile unde se urmărește dezbinarea lor de către dușmanii neamului românesc. Apelul la unitate lansat de către Mihai Pintea a fost reprezentativ în acest sens și bine primit de către toți cei prezenți.

Nimeni din administrația locală nu a onorat invitația de participare și nici nu au fost asigurate stativele pentru coroane așa cum se proceda în fiecare an. Aversiunea împotriva asociațiunii ASTRA este

comparabilă cu cea din perioada ocupației austro-ungare. Nici limba română nu este acceptată mereu de administrația Kovacs-Keizer care o refuză când vine vorba de prezentarea unei expoziții fotografice de folclor la fel cum nu este acceptată amplasarea unui catarg cu drapel românesc pe domeniul public din Carei de către cele două asociații organizatoare. Așa că lupta pentru păstrarea identității românești continuă la Carei.

„Avem Ardealul sfânt, pământul răstignirii,
Cu tunuri sfârtecat de cel viclean
Avem ierarhii sfinţi, pe Iancu şi martirii,
Pe Horia tras pe roată pentru neam„

Iancu n-are duh să moară, Duhul lui e duh de țară și-n veci pururi n-o să moară!

Trăiască Duhul lui Iancu!

Preluare din „Buletin de Carei”

Testamentul lui Avram Iancu

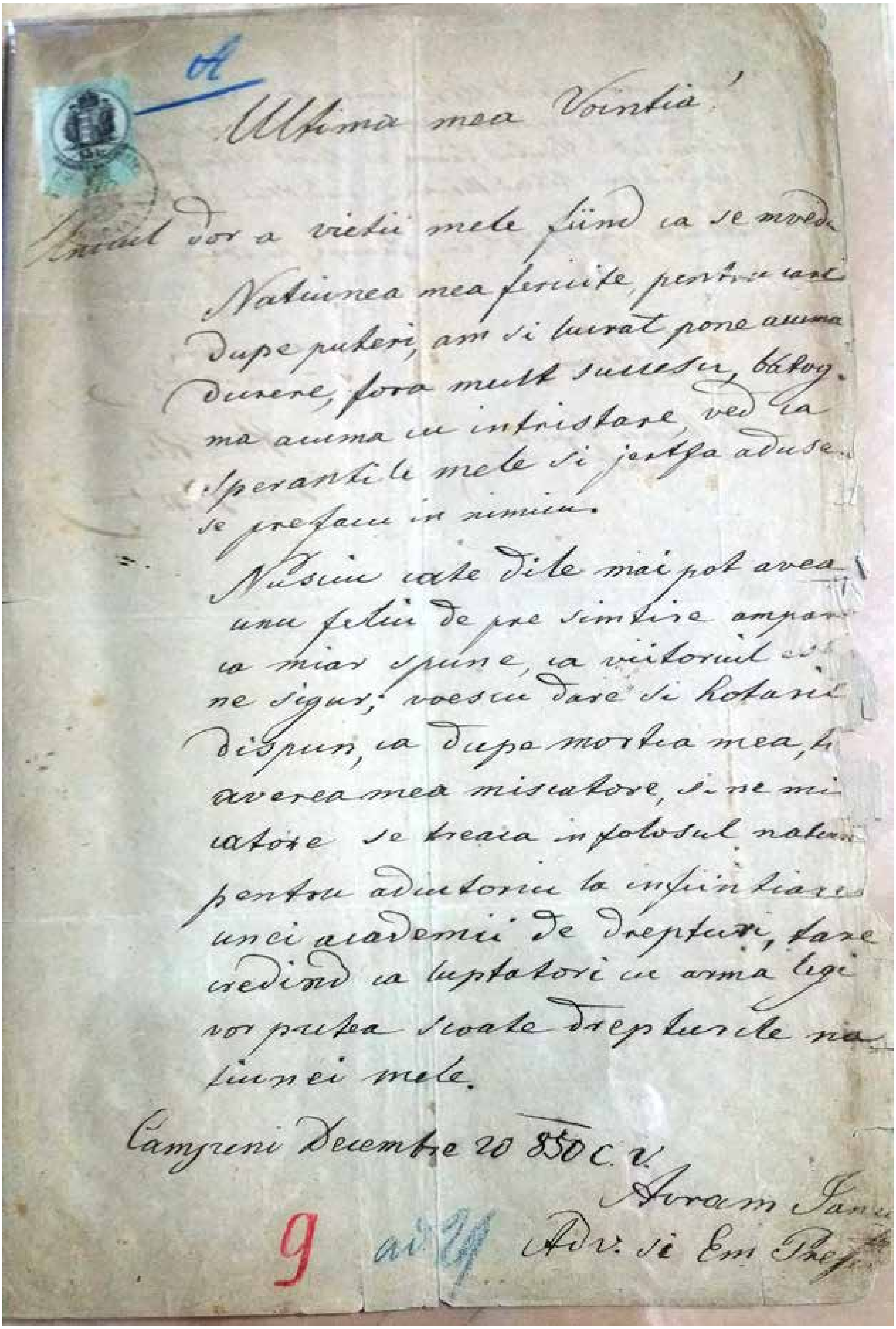

Ultima mea Vointia!

Unicul dor a vietii mele fiind ca se vedu
Natiunea mea fericite, pentru care
dupe puteri, am si lucrat pone acuma
durere, fora mult succesu, batoy.
ma acuma cu intristare, ved ca
sperantiele mele si jertfa aduse
se prefacu in nimica.

Nu sciu cate dile mai pot avea
unu fetiu de pre simtire ampar
ca miar spune, ca vitorul [illegible]
ne sigur; voescu dare si hotarii
dispun, ca dupa mortea mea, [illegible]
averea mea miscatore, si ne mi-
catore se treaca in folosul natiu[illegible]
pentru adiutoriu la infiintiarea
unei academii de drepturi, care
crediind ca luptatori cu arma legii
vor putea scoate drepturile na-
tiunei mele.

Campeni Decembre 20 850 C. V.

Avram Ianc[illegible]
Adv. si Em Pref[illegible]

9

Avram Iancu (1824-1872)

Generația pașoptistă ne oferă imaginea idealului comun de mai bine, de suflet național românesc închegat, de unire, credință și luptă pentru un destin mai bun pentru români. Suntem în fața unor lideri români care au înțeles pe deplin spiritul vremii în care au trăit și care, pornind de aici, parcurgând laolaltă drumul discret al înfrățirii, singurul drum real spre izbândă, necondiționat s-au așezat în slujba neamului lor.

În Transilvania, ideile revoluționare ale vremii au dat peste două etnii principale, una minoritară dar dominantă, cealaltă, majoritară și dominată. Și unii și alții făceau apel la ideile democratice europene, maghiarii pentru a-și păstra dominația, iar românii pentru a-și recâștiga libertatea. Primii, pentru a-și menține poziția și privilegiile, au militat pentru uniunea Transilvaniei cu Ungaria, ceilalți, dominații, au luptat pentru desființarea iobăgiei, pentru afirmarea ca națiune cu drepturi egale cu ceilalți, pentru unirea cu Țara (românii de dincolo de Carpați). De aici, neînțelegerile dintre cele două etnii, de aici, drama celor două revoluții.

Avram Iancu s-a impus de la început ca imagine simbol a tinerimii intelectuale transilvănene angajată în lupta pentru recâștigarea libertății și a drepturilor națiunii române.

Personalitate a Revoluției române de la 1848-1849 din Transilvania, Avram Iancu s-a născut în Vidra de Sus (astăzi comuna Avram Iancu), în Munții Apuseni, pe vremea cireșelor, în 1824, în familia lui Alisandru și Maria Iancu, fiind al doilea copil al acestora. Crescut în împărăția muntelui a învățat de timpuriu ce înseamnă sacrificiul, viața aspră supusă preceptelor religioase și obiceiurilor strămoșești, trăind simplu, modest, demn, ca și toți ai lui. Tatăl său, deși iobag, a fost jude și gornic, om respectat în Apuseni, cu gospodărie prosperă, situație care i-a permis să-și trimită copiii la școală.

A început școala în satul natal, a continuat-o la Neagra (azi Poiana Vadului), Câmpeni, Zlatna (gimnaziul inferior) și, din 1841, la Cluj (gimnaziul superior la Colegiul latin academist piarist). Tot la Cluj urmează filosofia (1842-1843) și continuă cu dreptul (1844-1846).

Barbu Iscovescu, Avram Iancu, ulei pe pânză[1]. Dimensiuni: 37,2 cm x 27,2 cm. Datare: 1849. Muzeul Național de Artă al României din București

[1] Ioan C. Băcilă, „Portretele lui Avram Iancu”, în „Transilvania”, anul LII, nr. 4 din aprilie 1921, p. 231.

Student eminent, după absolvire încearcă să obțină o funcție administrativă și solicită guberniului din Cluj să fie primit practicant, fără salariu. Este respins pe motiv că este plebeu. După un stagiu la Administrația fiscală (tezaurariatul țării) de la Sibiu, în condițiile blocării accesului persoanelor de origină modestă la funcțiile înalte din administrație, se decide pentru o carieră în avocatură și devine cancelist la Tabla regească (Curtea de Apel) din Târgu Mureș, convins că arma legii îl va ajuta să apere drepturile

națiunii sale asuprite. Aici primește vestea izbucnirii revoluției în Europa. Se alătură tinerilor români cancelişti hotărâți să lupte pentru recunoașterea națiunii române ca națiune cu depline drepturi și libertăți democratice.

Legea urbarială, adoptată în 1847 de către Dieta Transilvaniei, îl convinge că: „Nu cu argumente filosofice și umanitare se combate tirania, ci cu lancea, ca Horea". La Târgu Mureș participă la redactarea Petiției din 25 martie 1848 adresată împăratului de la Viena, prin care românii cer deplina egalitate politică și civilă. Intoleranța maghiarilor față de dreptul la existență politică și a altor etnii îi determină pe români să se disocieze de mișcarea maghiară și să ia calea Blajului, hotărâți să obțină desființarea sistemului urbarial fără despăgubiri, ori moartea. Cu sarcina de a pregăti masele, Iancu participă la întrunirile convocate la Câmpeni și Abrud de preotul Simion Balint și avocatul Ioan Buteanu, fiind privit de moți ca un conducător. De acum personalitatea lui Iancu apare deplin conturată și în fața autorităților.

Participă la cele trei adunări de la Blaj (30 aprilie, 3/15 mai și 25-27 septembrie 1848), în fruntea moților, unde, initial, își face cunoscute ideile, fiind ales apoi membru al Comitetului Național Român, situându-se de partea grupului care cerea rezolvarea rapidă și radicală a problemei iobăgești, în cele din urmă asumându-și inclusiv sarcina organizării militare și administrative a Transilvaniei conform intereselor românești. La început a fost prefect la Câmpeni, prefectură numită simbolic Auraria Gemina. Mai apoi e numit prefect general, adică șef militar al revoluționarilor români din Transilvania, în tabăra lui intrând și iobagi maghiari.

Vestea uniunii forțate a Tranilvaniei cu Ungaria, hotărâtă în cadrul Dietei de la Pesta, au adâncit conflictul dintre români și maghiari. Rezultatul, o alianță a românilor cu imperialii, ce păreau mai înclinați spre reforme. Avram Iancu a fost remarcat de ofițerii imperiali, care i-au recunoscut autoritatea, liderul român reușind să transforme Apusenii într-un bastion al rezistenței românești în fața atacurilor trupelor ungurești.

După întâlnirea lui Avram Iancu cu revoluționarii români munteni, în ianuarie 1849 la Zlatna, decizia a fost de a se insista, în plan extern, pe ideea consolidării naționalității române din perspectiva echilibrului politic european, contrabalansând astfel și propaganda maghiară.

Înfrângerea revoluției maghiare a adus, paradoxal, un val de neîncredere față de români, Viena temându-se de marea popularitate a lui Avram Iancu în rândurile mulțimilor. Deja, Avram Iancu devenise un simbol al curajului și devotamentului față de cei obidiți, dornici de libertate. Viena și-a însușit în totalitate victoria, iar românii s-au văzut readuși în situația de supuși dominației politice și religioase a minoritarilor din Transilvania. Avram Iancu a reprezentat în continuare interesele moților în fața imperialilor, refuzînd orice compromis, decorațiile și slujbele bine plătite ce i-au fost oferite, dorind doar a-și vedea națiunea fericită.

S-a stins din viață la Baia de Criș, în noaptea de 10 spre 11 septembrie 1872. Erou al națiunii, a fost înmormântat la Țebea, lângă gorunul lui Horea, fiind prohodit de un cortegiu care s-a întins pe o distanță de peste trei kilometri.

Până la unirea cea mare a românilor, din 1918, în Transilvania românii i-au păstrat amintirea neîntinată, în pofida atacurilor calomnioase maghiare și a demersurilor guvernului maghiar de a stopa orice inițiativă de acest gen. Pentru cei mulți a rămas pentru totdeauna Craiul Moților, dârz, neînfricat, nepot al lui Horea, mormântul lui devenind loc de pelerinaj. El a intrat în istorie, în legendă, în folclor.

Serbările centenarului nașterii lui Avram Iancu (1924), punct central pe agenda de lucru a conducerii ASTREI într-o Românie, acum, Mare, serbări patronate de suveran, au oferit cadrul desemnării oficiale a lui Avram Iancu drept "Erou al Națiunii Române", simbol de luptă și bărbăție în timpul vieții, după moarte, simbol de pace și de dreptate înfăptuită.

Ionela Simona MIRCEA
muzeograf Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia

Temă de casă – „Întoarcerea la Obârşii”

Există un punct de plecare, există albia unei origini, adică locul sau neamul din care se trage cineva, din care a luat naștere un fenomen, o faptă, un anumit loc de unde poate izvorî o vale, un râu, un fermecător izvor, o cărare, o rădăcină etc. Și tot ceea ce semnifică acest „Există” se cheamă „Obârșie”.

Există un substantiv feminin, ce semnifică „o acțiune de a se întoarce undeva, la ceva, și rezultatele acesteia, adică o revenire la punctul de plecare, dar și o schimbare a direcției inițiale, o răsucire, o răsturnare sau o operație ofensivă, complexă prin care se urmărește pătrunderea în adâncul dispozitivului în vederea atacării lui din flanc sau din spate pentru a-l obliga să-și părăsească poziția”.

Iată două cuvinte, care, dându-și mâna gramatical, dau una dintre cele mai simple propoziții: „Întoarcerea la Obârșii”. Pentru noi este o provocare: întoarcerea la punctul de plecare „Lucian Blaga”, acest loc din limba română de unde izvorăște naşterea lui Lucian Blaga, obârșia Blaga pentru graiul românesc, ivirea în lume a poetului, filozofului, dramaturgului, eseistului, traducătorului, după „Obârșia magică Eminescu – izvor al înțelepciunii poporului român”.

Așadar: „Întoarcerea la Obârșii” a fiului albastrului Lancrăm – cel ce-a îmbunătățit „corola de minuni a lumii”, dar și apariția Festivalului de Poezie, la Sebeș – Lancrăm „Lucian Blaga”, ce-a bătut curând la porțile marilor manifestări de cultură universală, pătrunzând în adâncimea biografiei numelui părinților săi, frați, surori, profesori, dascăli, colegi, diplomați ai lumii, toți luați ca rădăcini într-o formă sau alta, ale limbii române.

Lucian Blaga
(n. 9 mai 1895 - d. 6 mai 1961)

Casa memorială Lucian Blaga - Lancrăm, Alba

Inițial, când ne-am întors cu aprobarea desfășurării festivalului în buzunar, am rupt, de fapt, lanțurile tăcerii așternute încă în jurul numelui Blaga, elucidând în aproape cincizeci de ani momentele înțelepciunii Blaga în circuitul național și universal, obișnuind românitatea cu alți ochi ai minții lucide, ca freamăt al luminii. Punctul de plecare al festivalului a fost binecuvântat cu o ploaie curată cu miros de holde date în pârg, ce ni s-a așezat în palme fruct al marii iubiri, curățând parcă statuia de bronz de singurătatea nemeritată. Trăiam chiar emoțiile întoarcerii la numele de Blaga, la un dicționar al cuminteniei pământului ce și-a întins crengile în durabile fructe: fructele obârșiei, la Lancrăm, Sebeș, Căpâlna, Oașa, Alba Iulia, Cluj-Napoca, Bistrița, capitale ale Europei. Obârșia Lucian Blaga, punct de plecare, origine a demnității, felul nașterii de a fi izvorul unui râu: Răul Blaga, Izvorul Blaga, chemătoare geografie a limbii române ce-a bucurat lumea, îmbrățișând-o cu trupul unor altfel de munți, cu brațe ce-au jurat că nu strivesc și nu vor strivi nicicând „Corola de minuni a lumii".

Și-a binecuvântat apariția festivalului, care recunoștea că se trage din oglinda tradițiilor, obiceiurilor, datinilor, îmbogățind-o cu nopțile dalbe ale scrisului său. Anii neîntrerupți ai festivalului au făcut din „Întoarcerea la Obârșii" strălucirea unui sentiment de neuitat: filă din biografia propriei recuperări a limbii române, a filozofiei credinței, răsturnând de pe frontariile unor cuvinte umbre malefice, teorii cadaverice ale înverșunării împotriva spațiului mioritic. Întoarcerea era frumusețea Dealului-Vale al supremației fondului sufletesc al poporului român peste care fiecare participant din cele câteva mii și-a lăsat un segment de respirație al prețuirii pentru „Fiul albastrului Lancrăm", pentru sentimentul cel mai curat al cuvântului țară, pentru reviste, ziare, albume, traduceri, expoziții, concursuri, medalioane, premii, luate ca pași ai iluminării, ca pridvoare ale artei, culturii, dramaturgiei, strigătul curat al rodirii pământului ca întoarcere la demnitatea lor. Iată ce spunea Blaga: „La obârșie, la izvor/ nicio apă nu se-ntoarce,/ decât sub chip de nor/ la Obârșie, la izvor/ nici un drum nu se întoarce/ decât în chip de dor./ O, drum și ape, nor și dor,/ Ce voi fi când m-oi întoarce/ la obârșie, la izvor?/ Fi-voi dor atuncea?/ Fi-voi nor?" ("Cântecul Obârșiei"). Ce voiam mai mult? Dăruirea pentru planeta Pământ, a șiragului de fructe din rezonanța marelui slujitor. De aceea, fără laude, doar cu sinceritatea celui ce a trudit prin festival, la frumusețea întoarcerii Blaga la Obârșii, ne permitem să afirmăm că această întoarcere face parte din pâinea cea de toate zilele a limbii române ce-o vorbim, lăudăm și cinstim, strigând-o pe numele ei, ca fiică a „Grădinii Maicii Domnului", ca stăpână, credință a sufletelor noastre, ca izvor al festivalului nostru, nesecat curcubeu al casei părintești, cer tot mai senin pe dexlănțuirea planetei, ca semn al doinei și dorului, al demnității morale, creatoare, pentru că „Întoarcerea la Obârșii" este și rămâne ziua ce-și revarsă în amurg măreția românității, pentru că amurgul să cheme zorii, să le ungă divinitatea pentru a deveni farmecul zilei, felul în care își pregătește noile seminții de fructe sub semnul crucii binecuvântat. Prin Lucian Blaga, poezia, filozofia, dramaturgia, traducerile, diplomația, profesionalismul, profunzimea gândirii, a tăcerii pilduitoare și limba română își limpezesc mereu ieșirea la mare, la nesecatele-i izvoare. Rândurile de față nu-s altceva decât întoarcerea subsemnatului de la București cu bucuria promovării unui festival nesfârșit: Festivalul Internațional „Lucian Blaga", spre a mulțumi prezenței blagologilor, a colaboratorilor, pentru că lasă în fiecare an o floare lângă numele Blaga, adică o pagină în care întoarcerea a devenit „Obârșia Blaga" în înțelepciunea Dealului-Vale!

Ion MĂRGINEANU

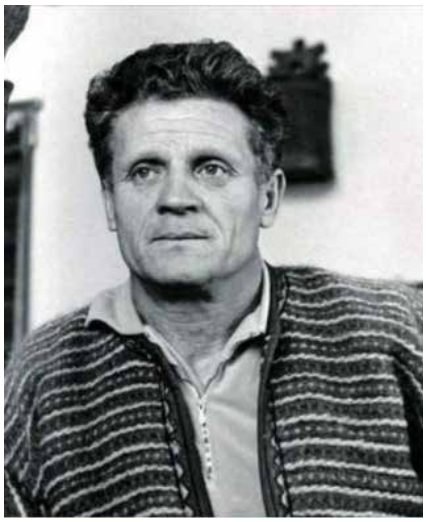

Sculptor Gheza Vida – 110 ani de la naştere

„*Sunt un om cu noroc: m-am născut în Maramureş... Maramureşul m-a format ca om şi ca artist. Îi rămân adânc recunoscător”* spunea renumitul sculptor Gheza Vida.

Un om hărăzit cu un dar special – să dea lemnului viață și o poveste aparte, iubitor de oameni, de natură, de tot ce viețuiește, ne-a lăsat o bogată moștenire artistică, bucurie a ochilor și a sufletului.

Anul acesta se împlinesc 110 ani de la nașterea maestrului Gheza Vida, unul dintre cei mai importanți artiști ai României postbelice. S-a născut la 28 februarie 1913 la Baia Mare, străveche localitate minieră, a cărei faimă artistică internațională se datora școlii de pictură întemeiată la sfârșitul secolului al XIX-lea și dezvoltată ca un centru artistic european cu sprijinul direct al României interbelice și postbelice.

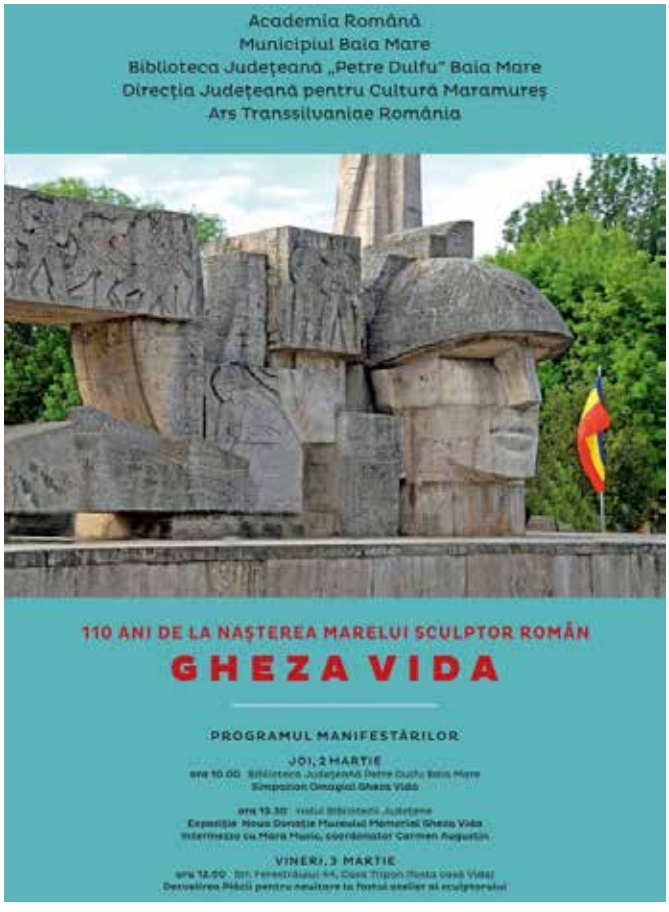

Vida a început să sculpteze încă din tinerețe, mai întâi personaje din lumea satului maramureșean sau inspirate din viața minerilor, manifestând o puternică comuniune și admirație față de arta populară , care îi va fi un permanent izvor de inspirație. Atmosfera artistică de la Baia Mare l-a influențat încă din 1932, frecventând atelierul pictorului Sandor Ziffer, care mereu afirma că Vida va avea un strălucit viitor. Debutul artistic și expozițional are loc în 1937 la Baia Mare, când expune două sculpturi (***Miner*** și ***Țăran legat de stâlp***), lucrările fiind elogiate în presa locală. În toamna aceluiași an pleacă spre Spania unde participă ca voluntar în Armata republicană. Traversează întreaga Europă și se întoace la Baia Mare în 1941, orașul împreună cu întregul Maramureș fiind în urma Dictatului de la Viena, sub ocupație horthystă. Fiind român și având cetățenie română, a fost atent supravegheat de poliție, fiind de trei ori concentrat în detașamentele de muncă forțată din Ungaria. În timpul ședерii la Budapesta urmează cursurile Academiei de Belle-Arte (1942-1944), având ca profesor pe Jenö Bori. După eliberarea de sub ocupația horthystă, Vida s-a înrolat voluntar în Armata Română, luptând pe frontul antihitlerist.

Revenind după război acasă la Baia Mare, Gheza Vida sculptează și participă la expoziții începând cu anul 1946 la Cluj, iar în 1948 expune la Expoziția regională a Transilvaniei grupul statuar ***Dans oșenesc*** și ***Buciumașul,*** lucrări ce în decembrie același an au fost expuse la București la Palatul Republicii, fiind admirate și apreciate elogios de critica de specialitate.

„*În sculptura în lemn, Gheza Vida este, alături de Brâncuși și Ladea, cel mai apropiat de linia tradiției*

populare, iar ***Dans Oşenesc****, cioplit dintr-un trunchi de copac de către Vida, este una din pilduitoarele înfăptuiri în acest material*" (Petre Comarnescu, 1958).

În anii următori artistul participă la numeroase expoziţii personale şi colective din ţară (Baia Mare, Cluj Napoca, Braşov, Satu Mare, Bucureşti) şi în străinătate (Bienala internaţională de la Veneţia, Moscova, Budapesta, Cairo, Alexandria, Damasc, Bratislava, Berlin, Praga, Sankt Petersburg, Sofia, Paris, Varşovia, Belgrad, Helsinki, Bologna, Torino, Roma, Londra, Haga, Oslo, Bruxelles).

În 1964 se inaugurează, la Carei, ***Monumentul Ostaşului Român***, operă datorată sculptorului Gheza Vida, care a colaborat cu arhitectul Anton Dâmboianu, grandiosul complex monumental fiind o realizare de excepţie a artei monumentale de for public din România.

Opera maestrului Vida, sculpturile sale de o remarcabilă vigoare, înfăţişează adesea personaje în atitudini genuine din viaţa cotidiană a maramureşenilor (***La fân, Odihna, Horitoarea, Ţărancă cu coşul, Cap de ţăran, Butimanul, Tropotita, Dans oşenesc, Veselia, Recolta, Miner cu lămpaş, Mineri, Miner citind, Copil cu pasăre, Copil mâncând, Muncitor forestier, Femeie împovărată***), precum şi personaje şi secvenţe ale istoriei româneşti (***Horia, Cloşca şi Crişan, Balada lui Pintea, Pintea Grigore judecând un boier, Dragoş Vodă, Menumorut, Voievodul Gelu, Bogdan Vodă, Răscoala).*** Un mare grup de sculpturi au o bogată încărcătură metaforică, fiind inspirate din universul mitic maramureşean (***Omul apelor, Omul dintre focuri – Foca, Omul nopţii, Omul pădurii, Cuşma dracului, Mărţoaia, Vâlva minelor, Varvara, Carnaval, Botejunea de pe Iza***).

Cioplit mai întâi în lemn în 1966, ***Monumentul ţăranilor martiri de la Moisei*** a fost transpus în piatră în 1972, despre care criticul Constantin Prut scria că monumentalul complex este „ *o sinteză a spiritualităţii româneşti atingând acea tensiune unică la care s-a afirmat vocaţia ordinii, a echilibrului psihic şi cosmic, a locului impregnat decisiv de umanitate, de sanctuarele dacice sau din spaţiile brâncuşiene".*

Călătorind prin Maramureş Geo Bogza nota; „*În vara trecută, oamenii Maramureşului nu s-au desminţit şi au ridicat la Moisei, din trainic şi nobil lemn de stejar, un complex monumental, cum nu se mai găseşte... căruia i se poate spune aşa pe bună dreptate, ca aceluia ridicat de Brâncuşi la Târgu Jiu. Totul este sobru, sever, plin de simboluri şi semnificaţii profunde şi reintegrând în nobilele tradiţii ale Maramureşului, amintirea celor douăzeci şi nouă de fii ai săi, ucişi de cea mai rea fiară ce şi-a purtat paşii pe acolo. Autorul acestui monument inspirat din sanctuarul dacic, este sculptorul Gheza Vida a cărui faptă merită lauda întregului nostru popor".*

Sfatul bătrânilor, realizat mai întâi în lemn (1973) şi apoi în piatră, amplasat la Baia Mare ca un simbol în vecinătatea Palatului administrativ, este un grup statuar impresionant, cu o largă deschidere filosofică, ce vine dinspre străvechea civilizaţie a satului românesc, reprezentând un moment profund şi solemn legat de viaţa obştei.

Ansamblurile monumentale create de Vida au devenit simboluri naţionale în conştiinţa publică românească, ***Monumentul Ostaşului Român de la Carei*** sau ***Monumentul ţăranilor martiri de la Moisei,*** excepţionale realizări artistice**,** sunt adevărate repere în evoluţia sculpturii contemporane româneşti.

Vasta şi valoroasa operă înfăptuită de maestrul Vida se află în patrimoniul a numeroase muzee din ţară, dar şi din străinătate, opera sa fiind încununată cu numeroase premii şi distincţii: Premiul de Stat (1953), titlul de Maestru Emerit al Artei (1957), Artist al Poporului (1964), Steaua Republicii (1978). În 1974 Gheza Vida a fost ales membru al Academiei Române, cel mai înalt for ştiinţific şi cultural al ţării. Fiu al Maramureşului, Vida a lăsat o valoroasă moştenire, îmbogăţind patrimoniul cultural naţional. Atelierul memorial (întemeiat în 2013 cu sprijinul municipiului Baia Mare), este ofranda inchinată oraşului natal.

În oraşul de la poalele Dealului Florilor arta sculptorului este mereu prezentă în Muzeul de Artă, la Muzeul Memorial din Centrul istoric, prin monumentele de for public Sfatul bătrânilor, Statuia Minerului, sau Statuile de lemn de la Moisei de la Muzeul Etnografic, Colecţia de Cactuşi din Parcul Central străjuită de figura în bronz a maestrului (realizare Ioan Marchiş), sunt tot atâtea locuri în care ne întâlnim cu nemuritorul Vida.

La împlinirea a 110 ani de la naşterea marelui sculptor român Gheza Vida, oraşul Baia Mare în care s-a născut, Maramureşul şi România, îl omagiază cu recunoştinţă şi pioasă amintire!

Acad. Marius PORUMB

Parastas de pomenire a lui Gheza Vida la Monumentul Ostaşului Român de la Carei

Joi, 9 martie 2023, a avut loc la Monumentul Ostașului Român de la Carei un parastas de pomenire a sculptorului român Gheza Vida de către PS Episcop Iustin alături de un sobor de preoți careieni. Din partea administrației locale au participat viceprimarul Keizer Ludovic și Bogdan Georgescu, directorul Centrului Cultural. Au fost prezente asociațiile careiene ASTRA, Unirea 2009, a refugiaților și expulzaților în 1940, a rezerviștilor militari precum și elevi de la Școala gimnazială nr.1 și Liceul Tehnologic Iuliu Maniu. Timpul scurt în care a fost făcut anunțul privind manifestările de astăzi nu a dat posibilitatea participării multor careieni.

Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, s-a oprit prima dată la Biserica Sf.Dimitrie de unde s-a pornit apoi în alai spre Monumentul Ostașului Român.

Ziua de pomenire la Carei a părintelui Monumentului Ostașului Român, Gheza Vida, coincide cu ziua în care îi prăznuim pe Sfinții 40 de Mucenici.

S-a intonat Imnul de Stat și s-au depus coroane de flori din partea Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, a Primăriei Carei, ASTRA Despărțământul Aurel Coza și a deputatului PNL Adrian Cozma însoțit de subprefectul Romeo Pop și secretarul de stat Valer Beseni.

PS Episcopul Iustin a relatat despre manifestările dedicate sculptorului Gheza Vida la Baia Mare, sub egida Academiei Române, în organizarea familiei acestuia, fiica Zoe Vida artist plastic și academicianul Marius Porumb. A scos în evidență activitatea sa artistică, faptul că întreaga sa creație a fost inspirată din istoria zbuciumată a neamului românesc. Din păcate nu a existat sonorizare.

Un cor restrâns dar cu voci deosebite a intonat cântece patriotice și religioase. Vizita Preasfințitului Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului în protopopiatul Carei a continuat cu vizitarea bisericilor din satele înconjurătoare, Ianculești, Marna, Sanislău.

Gheza Vida, s-a născut într-o zi de 28 februarie, la 128 de ani după ziua în care Horea a fost tras pe roată pentru neamul românesc a cărui libertate o cerea.

După anii grei de suferințe și încercări la care au fost supuși românii din nordul Ardealului cedat Ungariei hortyste, Dumnezeu și-a aplecat privirea asupra neamului românesc și a hărăzit unui moroșan harul de a face lemnul și piatra să vorbească.

Harul cu care a fost înzestrat Gheza Vida a făcut ca piatra să vorbească la Carei despre măreția neamului românesc și astfel a luat naștere Monumentul Ostașului Român.

Cinstirea memoriei părintelui Monumentul Ostașului Român de la Carei este o datorie de onoare pentru fiecare român. Vida a știut ca nimeni altul să pună în valoare sentimentele, trăirile neamului românesc, să transmită prin artă pagini din istoria atât de greu încercată a poporului român.

ing. Daniela CIUTĂ

Din Canada – rădăcini ale tradiţiilor româneşti, Dragobetele

Dragobetele, „logodnicul păsărilor”, este ancestrala sărbătoare românească a dragostei, a iubirii pure și naturale. Este mult mai aproape de prima poruncă, sau mai corect spus prima recomandare și binecuvântare pe care a dat-o Dumnezeu oamenilor în ziua Creației:

„Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul...” (Fac. 1.28), decât surogatul occidental al Sfântului Valentin, cu căsătoriile de o zi și relațiile trecătoare, care a transformat dragostea în sex și iubirea în afacere.

Această sărbătoare marca revigorarea naturii și a omului care, cu această ocazie, se primenea. Se credea că, în ziua de Dragobete, păsările nemigratoare se adună în stoluri, ciripesc, își aleg perechea și încep să-și construiască cuiburile. Tot în această perioadă, vegetația dar și oamenii se puneau în acord cu natura, era o nuntă a naturii, însemnând renașterea, retrezirea la viață.

Legenda spune că la naștere Dragobetele a avut ursitori cele patru anotimpuri, care i-au oferit câte un dar: Primăvara i-a dăruit iubirea, Vara i-a oferit căldura dragostei, Toamna, i-a dăruit un fluier pentru a-i înveseli pe cei din jur cu cântecele sale și Iarna i-a dat o îmbrăcăminte albă, cu sclipiri de diamant.

Dragobetele vine din adâncul milenar al istoriei noastre, fiind înrudit cu cele mai arhaice și importante personaje din panteonul românesc: era fiul Dochiei, în fapt un alt nume al Gaiei, Gliei, Terra Mater, adică Muma Pământ, mama tuturor zeilor. Nora ei, era sora mai mare a lui Lăzărică, zeul vegetației și al renașterii naturii. Ea a fost ajutată să îndeplinească poruncile răutăciase ale Babei Dochia de Moșul Mărțișor, identificat uneori și cu Bunul Dumnezeu.

Înainte de vreme pretutindeni prin sate se auzea zicala: « Dragobetele sărută fetele! ».

La umbrar de liliac,
Dragostile ce mai fac?
Se sărută până zac;
Iar în vale, la izvor,
Se-ntâlnește dor cu dor,
Se sărută până mor.

Astfel de îndemnuri nu au nimic vulgar, ele sunt optimiste și realiste, sugerând cea mai naturală, tradițională și plăcută modalitate de perpetuare a neamului omenesc.

Sărbătorile de primăvară la români, după Dragobete continuă cu Mărțișorul, zilele Babelor, ale moșilor, Anul Nou, Buna Vestire, Păresimile, Floriile, Paștile, paștile blajinilor, Armindenii.

Anul nou începea fie la 1 Martie, de ziua Mărțișorului, fie la 25 Martie, de echinoxul de primăvară. Așa se explică de ce septembrie, octombrie, noiembrie reprezintă a șaptea, a opta, respectiv a noua lună a anului. La fel și decembrie – a zecea-n brâie, adică în cercuri, în calendar.

Se știe că vechile calendare erau reprezentate prin niște stâlpi/coloane dispuse în cercuri concentrice numite pe românește brâie, cum este cazul Sarmisegetuzei, Stonehedge, etc. Deși prezent în denumirea lunilor anului în cele mai multe limbi europene, sufixul ***brie***, nu are semnificație decât în română și albaneză, unde ***brez*** înseamnă tot brâu.

În multe săpături arheologice din România s-au găsit mărțișoare cu o vechime mai mare de opt mii de ani. Sub forma unor pietre

de râu vopsite în alb și rosu, ele erau înșirate pe ață și se purtau la gât. Culoarea roșie, dată de foc, sânge și soare, era simbolul vieții, deci al femeii; în schimb, culoarea albă, simbolul apelor și al norilor era specifică înțelepciunii bărbatului.

Ulterior aceste simboluri, alb și roșu, au fost personalizate prin cei doi gemeni divini, Apollo și Artemis. Zeului Apollo sau Aplu la daci, adică cel alb i s-a atribuit culoarea albă și simbolistica aceasta masculină, iar zeiței Artemis – cea Roșie sau Roșioara i s-a atribuit culoarea și simbolistica roșului, a vieții. Cei doi zei au fost preluați de greci și de întreg spațiul mediaterenean, dar ei originează din spațiul getic unde au fost identificați, în tradiția populară cu Soarele și Luna.

O strigătură din Muntenia zilelor noastre amintește de această simbolistică: ***Cine poartă mărțișoare/Nu mai e pârlit de Soare.***

Poetul George Coșbuc, într-un studiu dedicat mărțișorului afirma: „scopul purtării lui este să-ți apropii soarele, purtându-i cu tine chipul. Printr-asta te faci prieten cu soarele, ți-l faci binevoitor să-ți dea ce-i stă în putere, mai întâi frumusețe ca a lui, apoi veselie și sănătate, cinste, iubire și curăție de suflet... Țăranii pun copiilor mărțișoare ca să fie curați ca argintul și să nu-i scuture frigurile, iar fetele zic că-l poartă ca să nu le ardă soarele și cine nu le poartă are să se ofilească."

Un element esențial al mărțișorului este șnurul. Șnurul este împletit din două fire de culoare albă și roșie, tocmai pentru a simboliza legătura organică dintre cele două firi sau principii ale vieții, feminin și masculin, creație și înțelepciune, naștere și cunoaștere. Acest șnur s-a păstrat în simbolistica arhitecturală a țăranului român în motivul sforii, al firelor îngemânate, care se găsește sculptat pe porți, case, biserici, cruci și morminte, desenat sau reprezentat pe pâine, colaci, obiecte casnice sau de cult. Această împletire/spirală, o găsim pe turlele bisericilor noastre ortodoxe, unde arată legătura cu Dumnezeu, transcenderea spațiului fizic și intrarea în comuniune cu Creatorul și sfinții săi.

Cel mai cunoscut exemplu este Mânăstirea Argeșului. Și mai avem o dovadă a unei incredibile continuități spirituale peste milenii: la Șinca Veche în apropiere de Brașov este un vechi sanctuar din mileniul IV î. Hr., care are o deschidere săpată în stâncă deasupra altarului. Ei bine, acest tip de sanctuar este foarte asemănător cu Biserica Sf. Mormânt de la Ierusalim unde de Paștile Ortodox, în fiecare an, prin acea deschizătură de deasupra vine lumina divină ce aprinde vata adusă de Patriarh. Iar această biserică a fost construită de Sf. Constantin cel Mare, get de-al nostru născut la Niș, în sudul Dunării.

Dar iată ce spunea Eminescu (într-un manuscris eminescian aflat la Academia Română, și care a fost adus la cunoștința publicului de profesorul de fizică Ioan Câmpan, care a putut înțelege ceea ce critici și literați au ignorat):

„să ne închipuim că razele soarelui ar fi ca niște fire subțiri de mătasă, din care unele se torc drept, altele cu o ondulație din ce în ce mai mare. Ele dau de forța pământului, moleculul atins de ele începe să se învârtească ca un mosoraș mic și le deapănă în jurul său. Toate organismele sunt asemenea unei depănători, cari prefac mișcarea în linie dreaptă – care ar fi infinit de lungă – într-o linie învălucită împrejurul ei ca un ghem. Gheme de lumină".

Nu este oare aceasta imaginea mărțișorului, în care șnurul reprezentau razele soarelui împletite, care se terminau în acel mic disc de argint sau aur cum a fost inițial, sau ulterior, un bănuț? Oare ce Eminești anonimi, nescriși în răbojul timpului și uitați de vremile istoriei, au avut viziunea aceasta asupra luminii, a razelor soarelui de au realizat mărțișorul? Ce imagine asupra vieții, creației, renașterii și armoniei vieții, unică în lume!

Această reprezentare este similară cu structura ADN-ului, adică a vieții, care este alcătuită tot din două șiruri de cromozomi liniari, strâns legate între ele, la fel ca cele doua fire alb și roșu ale mărțișorului nostru tradițional!

Șnurul este modelat în formă de opt culcat, la fel cum sunt mucenicii noștri, într-o spirală fără de început și fără de sfârșit, din care s-au inspirat probabil matematicienii când au reprezentat infinitul tot prin acest simbol, opt culcat. În fapt acest semn al infinitului este proiecția în plan a torului, simbol al universului și veșniciei.

În tradiția populară, șnurul era prins de un ban de aur sau de argint și purtat de copii la gât pentru a avea noroc; fetele îl purtau 7, 9 sau 12 zile, după care îl prindeau în păr până la înflorirea pomilor iar cu banul își cumpărau cas, pentru a avea tot anul fața albă și frumoasă.

Cel mai adesea fetele sunt cele care primesc flori și mărțișoare în prima zi a lui martie, dar în unele regiuni ale României obiceiul presupunea ca și băieții să primească mărțișoare; astăzi acest obicei nu s-a mai păstrat și tot fetele sunt cele care așteaptă flori și mărțișoare.

Pe lângă bănuțul agățat de șnur, astăzi se mai prind și alte mici obiecte care simbolizează norocul cum ar fi o potcoavă, un trifoi cu patru foi sau un coșar. Uneori este suficient doar șnurul fără vreun obiect-talisman legat la el.

Acest simbol este atașat întregului spațiu românesc, dar s-a mai păstrat și la popoarele învecinate, care desigur l-au preluat de la autohtoni, dovedind fără doar și poate continuitatea unică, cel puțin la nivelul Europei, de peste 8 milenii a unui neam, cel românesc.

Începând cu prima zi a lui martie, până pe nouă martie se sărbătoresc Babele; fiecare își alege o zi din acest interval. Se spune că așa cum e timpul în ziua respectivă așa va fi și omul tot anul. Ele sunt urmate de zilele Moșilor, tot 9, care sunt zile bune, așa cum sunt moșii, cu suflet bun (Moș Crăciun, Moș Ajun, Moș Ene, etc).

Multe vorbe de duh și povești spun că moșii din luna martie anunță primăvara caldă, vremea bună pentru munca la câmp, pentru arat și semănat. În cultura noastră populară, moșii reprezintă bunii și străbunii plecați pe lumea cealaltă, de unde ne veghează cu sufletul lor bun. De aceea, românii au închinat 20 de zile din an praznicului moșilor, adică străbunilor noștri. Prima zi a Moșilor de primăvară este 9 martie, zi în care sunt prăznuiți cei 40 de mucenici, când gospodinele pregătesc mucenici fierți sau copți, alături de 40 de pahare de vin.

În continuare vă invităm să urmăriți spectacolul Ansamblului Datina, cu formația de Jocuri populare și trupa de teatru popular, cu un program special de Dragobete în care am încercat să redăm câteva dintre tradițiile românești ancestrale. Dar, pentru a cunoaște și menține aceste obiceiuri superbe este nevoie de trei condiții:

1. Să aibă cine le transmite
2. Să aibă cui
3. Să le îndrăgească – iar pentru aceasta este necesară cunoașterea lor – nu poți iubi ceva ce nu cunoști.

Angela FAINA
CANADA

O cronică

La întâi noiembrie 1943 vedea lumina tiparului la Tipografia Seminarului Greco-catolic din Blaj lucrarea „TIMOTEI CIPARIU și ASTRA”, scrisă de profesorul ȘTEFAN MANCIULEA, prersonalitate ce poate fi considerată de contemporani ca fiind un ultim reprezentant de seamă al „ȘCOLII ARDELENE,” care pentru susținerea cu vehemență a unor idei cu caracter naționalist- românești (A se vedea lucrarea „Granița de vest”, dar nu numai) avea de suferit tot restul vieții sale.

O coincidență sau poate un predestin, în același an al editării lucrării profesorului Manciulea mai sus menționată, se năștea la Mintiul Gherlii, Ion Buzași, care după absolvirea studiilor universitare, în timp va deveni o altă personalitate a vieții culturale blăjene, profesor universitar doctor, iar la vârsta de 58 de ani, în anul 2001, la 130 de ani de la înființarea Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, a găsit de cuviință să reediteze cartea „TIMOTEI CIPARIU și ASTRA”, motivat fiind așa cum rezultă din nota domniei sale asupra noii ediții a lucrării, citățm:

Ștefan Manciulea (n.1894 - d.1985)

„Ediția de față reproduce textul cărții lui Ștefan Manciulea, Timotei Cipariu și Astra, Blaj, 1943, Tipografia Seminarului, tipărită, o spunem cu regret, destul de neglijent, cu inversări de pagini, omisiuni de cuvinte și litere. În transcrierea textului am adoptat normele ortografiei actuale și acolo unde a fost posibil, precum în cazul cuvântărilor ținute de Timotei Cipariu în cadrul Adunărilor generale ale Astrei, am procedat la o confruntare cu ediții mai noi.”

Întradevăr cartea „TIMOTEI CIPARIU ȘI ASTRA” editată în 2001 este mai acesibilă cititorului , mai ușor de lecturat, dar observăm „cu regret” că și acesta „pe ici pe colo” poate întâlni situații de „neatentie” a editorului sau al celor care s-au ocupat de punerea textului ei original în pagină „bun pentru tipar”, care nu numai că nu dă bine, dar poate schimba chiar sensul unor fraze. De exemplu în tipăritura cărții ediția 1943 la paginile 5 și 6 Stefan Manciulea scrie, citățm:

„Ridicarea păturei țărănești la o bunăstare economică mai înfloritoare,și de altă parte luminarea, orientarea și lămurirea ei asupra problemelor de ordin politic și național, s-a constatat în curând că era singura cale care duce cu timpul la alcătuirea unui bloc etnic românesc în Transilvania, care să poată opune o dârză rezistență tuturor încercărilor de opresiune îndreptate contra lui din partea acelora cari aveau la îndemână toate mijloacele și nu se sfiau să le întrebuințeze oricând și în orice loc, pentru

desnaționalizarea și totala noastră dispariție etnică din această provincie."

Aceeași frază, la pagina 12, paragraful 2 din cartea editată în anul2001, pare să sugereze cititorului cu totul altcva, cu sens chiar opus din cauza strecurării expresiei „nu știau" în loc de „nu se sfiau",adică neputința în loc de excesul de zel al autorităților regimului austro –ungar.

Făcând abstracție de aceste mici observații de conjunctură și „critice" asupra cărții profesorului Ștefan Manciulea, „TIMOTEI CIPARIU ȘI ASTRA" s-ar putea crede la o simplă citire a titlului lucrării că ea se referă doar la aspecte legate de activitatea marelui cărturar ardelean în cadrul Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, dar nu este așa ,cartea aceasta constitue un adevărat tezaur documentar scos la iveală din „arhiva"eruditului filolog și istoric blăjean, din care aflăm despre întrega poveste a zbaterii și luptei unor personalutăți transilvănene dascăli și preoți, ai capilor celor două biserici, ortodoxă și greco-catolică conduși de ideea ridicării maselor țărănești prin învățătură și lumina cărții la o mai sporită bunăstare materială și la o puternică solidaritate națională, începând cu Marea Adunare de la Blaj de pe Câmpia Libertății din 1848.

Un prim pas a fost depunerea celor 2500 de florini de către Axente Sever, Simion Balint și Avram Iancu la o bancă din Sibiu în anul 1852 pentru înființarea unei „Asociațiuni literare române,"apoi adresa din primăvara anului 1860 către guvernatorul Transilvaniei a celor176 de români în frunte cu Mitropolitul Blajului și episcopul Sibiului prin care se cerea acestuia să îngăduie reprezentanților neamului nostru să se poată aduna la Sibiu pentru a discuta și a alcătui un program și un proiect de statut pentru o societate culturală.

Rezoluția Guvernatorului Lichtenstein cuprindea atâtea restricții și dispoziții severe încât era aproape egală cu un refuz dar în cursul lunii septembrie al aceluiași an a sosit pentru românii din Transilvania un Ordin de la Viena prin care se solicita acestora să alcătuiască o comisiune filologică menită să găsească o metodă ortografică corespunzătoare limbii românești ,conform cu un proiect alcătuit de profesorul Aron Pumnul de la Cernăuți.

După câteva consfătuiri confidențiale ținute la guvern, această comisiune filologică a fost alcătuită din: Timotei Cipariu, Gheorghe Barițiu, Andrei Mureșanu, Ion Codru Drăgușanu, Ion Pușcariu, Ion Popazu,Gheorghe Munteanu și I.F. Negruțiu. Din partea guvernului a fost numit un delegat care să deschidă lucrările comisiunii în persoana Dr. Pavel Vasici.

Lucrările comisiunii filologice au început la 2 octombrie 1860, au fost prezidate de Timotei Cipariu, s-au desfășurat în cinci ședințe, în prima Dr. Pavel Vasici a ținut o cuvântare scurtă și a prezentat documentul emis de guvernul Transilvaniei pentru funcționarea legală a acesteia .Activitatea desfășurată de Timotei Cipariu munca intensă și devotamentul, problemele dezbătute în cadrul celor cinci ședințe în perioada 2-6 octombrie au susținut principiul etimologic al gramaticii și ortografiei limbii române idei care în mare vor fi regăsite în viitorul program al ASTREI.

Comisiunea filologică prezidată de Timotei Cipariu nu a scapat nici de data aceasta ocazia de a solicita guvernului și împăratului îngăduința formării unei asociațiuni literare iar la 20 octombrie 1860 se emite o diplomă împărătească prin care episcopul Andrei Șaguna este solicitat să ceară din nou guvernatorului Transilvaniei îngăduința înființării unei societăți literare pentru români. La data de31 ianuarie 1861 se primește această aprobare urmând ca episcopul să prezinte un proiect de statut de funcționare al acestei asociațiuni.

Pentru întocmirea acestui proiect de statut episcopul Șaguna a soliciat lui Timotei Cipariu,Gheorghe Barițiu și Ion Pușcariu să îi trimită fiecare la Sibiu câte un proiect de statut în baza cărora a întocmit și domnia sa un proiect iar la data de 21 martie 1861 a convocat la Sibiu pe toți cei 176 români , semnatari ai petiției înaintată in mai1860 guvernatorului Transilvaniei pentru a dezbate toate cele patru statute, a se pune de acord cu denumirea asociațiunii literare care de acum va funcționa și se va numi Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român - ASTRA.

Această primă adunare a ASTREI ținută la Sibiu a fost prezidată de Andrei Șaguna care a rostit cuvântarea inaugurală descriind lupta purtată de intelectualii români ardeleni pentru

reușita înființării ASTREI apoi a îndemnat pe toți românii cu dragoste de neam să se inscrie în rândul membrilor acestei asociații. A luat cuvântul apoi Timotei Cipariu care cu aleasă erudiție a mulțumit Excelenței Sale domnului episcop Andrei Baron de Șaguna pentru dăruirea osteneala și conlucrarea la înfăptuirea Asociațiunii.

În a doua ședință din 24 noiembrie s-a procedat la alegerea comitetului asociațiunii prin vot, episcopul fiind desemnat președinte iar ca vicepreședinte a fost ales Timotei Cipariu, deși acesta era socotit de către o seamă de cărturari din Transilvania ca el fiind cel mai îndreptățit să fie așezat în fruntea tinerei Asociațiuni. În ședința a treia din25 noiembrie s-a hotărât ca următoarea Adunare Generală a ASTREI să se țină la Brașov în iulie1862 iar Comitetul Asociațiunii și-a început activitatea prin adunări ordinare ținute la Sibiu la care participau de obicei doar membrii din această localitate.

La Adunarea Generală a ASTREI din 1862 de la Brașov, organizată cu mare fast și un numeros public , Timotei Cipariu ține o amplă cuvîntare despre scopul și obiactivele asociațiunii, eforturile sale încă din anii tinereții pentru ca acum la maturitate fructul cercetărilor și inițiativelor sale în domeniul etimologiei, lingvisticii , a ortografiei limbii românești să dea roade. Printre altele Adunarea Generală de la Brașov a hotărât înființarea unei biblioteci al ASTREI, Timotei Cipariu fiind desemnat președintele comisiei de administrare al acesteia .

Uneori Președintele Asociațuinii fiind ocupat cu diferite probleme legate de funcția sa episcopală dar și bolnav a hotărât ca în lipsa sa Timotei Cipariu să prezideze anumite ședințe ale comitetului și chiar al unor Adunări Generale cum a fost cea din 1863 de la Blaj, de la Hațeg din 1864 unde sa hotărât alcătuirea sectiunilor științifice ale Asociațiunii, iar președinte al secțiunii filologice a fost ales Timotei Cipariu căruia Andrei Șaguna îi dă sarcina ca la viitoarea Adunare Generală din 1865 de la Abrud să prezinte un raport de acivitate al secțiunii.

Cunoscând greutățile materiale și lipsurile pe care le avea ASTRA, Timotei Cipariu face acesteia o donație de200 florini întărind prin aceasta calitatea sa de membru fondator, prezidează și lucrările Adunării Generale de la Abrud din1865,unde a vorbit despre tăblițele cerate din epoca romană de la Roșia montană, în al căror stil găsim forme foarte interesante de limba noastră românească.

La Adunarea Generală din anul 1866 de la Alba iulia au participat ambii capi ai celor două biserici fiind primiți de către românii acestui centru cu toată dragostea iar Timotei Cipariu în ședința de a doua zi a ținut o disertațiune despre unificarea ortografiei limbii române și dezvăluie că ar da la lumină o foaie literară filologică și istorică dacă ar fi sprijinit, fără însă de a primii acordul în acest sens.

Deși printr-o scrisoare adresată lui Timotei Cipariu de către episcopul Andrei Șaguna în august 1867 prin care I se cerea să prezideze lucrările Adunării Generale de la Cluj din anul respectiv,acesta între timp este chemat la București la inaugurarea solemnă a Academiei Românești nu poate răspunde acestei solicitări. În același an 1867 expirând mandatul pentru care a fost ales Președinte al ASTREI episcopul A. Șaguna, la adunarea de la Cluj printr-un joc de culise este ales Președinte Ladislau V. Pop deși s-a pus și candidature lui T. Cipariu.

Din pricina vârstei, a sănătății zdruncinate și a multiplelor sarcini pe care le avea în cadrul bisericii Greco- catolice , dar poate și din cauza amărăciunilor pe care I le-a cauzat atitudinea unor membrii din sânul ASTREI, Timotei Cipariu multă vreme nu a mai participat la Adunările Generale , dar nu a încetat să se intereseze de toată activitatea și programele ei,iar după 1869 ,când Asociațiunea a procedat la înființarea de Despărțăminte la Blaj în anul 1871 este ales președinte al acestuia, ocazie de a susține în continuare în discursurile sale despre latinitatea limbii române,iar între anii 1877 -1887 este președinte al ASTREI central de la Sibiu, meritând să fie lăudat și admirat ca o personalitate originală, energică și măreață, care până la sfârșitul vieții sale a luptat pentru îndreptarea și dezvoltarea limbi literare românești, pentru dezvoltarea învățământului în școlile românești din Transilvania secolului al XIX lea.

Ioan BRAD

Războiul ruso-ucrainean şi NATO

Înainte de a aborda subiectul **„Războiul ruso-ucrainean”** este necesar să reiterăm unele aspecte ale războiului nistrean, declanșat în 1991-1992 de Federația Rusă în Republica Moldova.

Este cunoscut faptul că pe actualul teritoriu Republicii Moldova trupele ruse au o istorie de peste 200 de ani. Pentru prima dată armatele ruse au fost dislocate în regim permanent pe o parte din teritoriile Țării Moldovei – în Transnistria, în urma Tratatului de pace de la Iași din 1791. De-a lungul anilor, armatele rusești de ocupație au fost un instrument de promovare mai întâi a politicii expansioniste a țarilor ruși, mai apoi a autorităților sovietice, iar după dezmembrarea URSS, acestea au devenit un factor major de presiune în vederea menținerii la putere în fosta RSSM a unor guverne proruse și de susținere a separatismului transnistrean.

În prezent, printr-o politică abilă de presiuni economice, politice și militare, Moscova reușește să-și mențină trupele în următoarele state ex-sovietice: Armenia, Belarus, Kârgzstan, Tadjikistan, Moldova, Georgia și Ucraina. Pentru a-și păstra trupele în Republica Moldova, Georgia și Ucraina, Rusia a declanșat conflicte interne și războaie, ocupînd părți din teritoriile acestor țări. Rusia ocupă în Republica Moldova teritoriul care alcătuiește astăzi așa-numita „Republică Moldovenească Nistreană” (RMN), în Georgia – teritoriul republiclor autoproclamate Abhazia și Osetia de Sud, iar în Ucraina – Crimeea și republicile autoproclamate Donețk și Luhansk, regiunile Zaporojie și Herson. Trebuie menționat faptul, că Ucraina în perioada războiului 1991-1992 cu Transnistria separatistă, a sprijinit militar și politic Federația Rusă împotriva Republicii Moldova. A pus la dispoziția rușilor aeroporturi, căile ferate, muniție de război, formațiuni militare de cazaci. În perioada anilor 1991-2022, Ucraina a dus o politică duplicitară cu Federația Rusă și cu alte state din C.S.I., ba mai mult, s-a apropiat considerabil, în afaceri, diplomatic și politico-militar de SUA, Germania, Polonia, Franța și alte țări ale UE. Administrația politico-militară americană a sprijinit, la fiecare etapă, forțele naționaliste proeuropene și proamericane ucrainene. Interesul geopolitic al SUA pentru Ucraina a fost foarte mare, în special, economic și militar.

În diverse surse se menționează, că sub influiența Rusiei sovietice, Ucraina a parcurs toate etapele de dezvoltare, ajungând la un nivel important industrial și social-economic; toate tehnologiile din URSS au fost primite de ucraineni, gratis. Ucraina a fost membră C.S.I., însă a promovat programe economice europene de privatizare, industrializare, agro-alimentare și în alte domenii de activitate. Se mai menționează că de circa 30 de ani, pas-cu pas Ucraina s-a îndepărtat de Federația rusă, s-a militarizat și a pregătit efective militare capabile să lupte cu Rusia și a trădat politic și economic Rusia și slavismul, apropiindu-se de NATO.

Trupele ruse, printr-o operațiune bine pregătită de desant, ocupă în 2014: Crimeea, concomitent o parte din Donbas, populate preponderent de populație rusofonă. Din această perioadă situația dintre Rusia și Ucraina se degradează considerabil. La 24 februarie 2022, trupele militare ruse, sub pretextul ajutorării populației rusofone, invadează Ucraina, desfășoara acțiuni militare de pe mare și uscat. Sunt bombardate majoritatea orașelor mari, infrastructura, obiectivele militare, centrele de comandă, depozite mari de carburanți, obiective energetice, nodurile căilor ferate, etc..

După 240 de zile (la data de 24.10.2022) de război ruso-ucrainean, ale celui mai mare război al secolului XXI, numit de ruși „Operațiunea specială” a Federației Ruse împotriva Ucrainei, peste 15 milioane de ucranieni au trecut granița, s-au refugiat, au migrat în alte state ale lumii. Orașele sunt bombardate, coloane de blindate și tancuri ocupă localitate după localitate, numărul rachetelor aruncate asupra orașelor Harcov, Kiev, Nicolaev, Lvov, Dnepropetrovsc, Odesa, ș.a., se numără cu zecile, zilnic. Sunt deja orașe și localități rurale rase de pe fața pământului (Mariupol, Severo-Donețk, Artiomovka, Izium, etc). Mii de cladiri rezidențiale și publice, inclusiv de televiziune, antene, rețele de energie și internet au fost distruse; bombardamente s-au înregistrat pe întreg teritoriul Ucrainei: Harcov, Mariupol, Kramatorsk, Odesa, Lvov, Vinița, Cernigov, Kiev, etc.

Este absolut clar că războiul este de lungă durată, că nu se va termina repede, „fulger„, cum a declarat la început conducerea politică de la Moscova.

Deosebit de periculoase sunt acțiunile rușilor și ucrainenilor la cea mai mare Centrală atomoelectrică ENERGODAR din Zaporojie. Conform datelor Ministrului Apărării a Federației Ruse, Centrala atomoelectrică preluată, ocupată de ruși, a fost atacată, bombardată, în repetate rânduri, de forțele armate ucrainene.

În data de 19 octombrie, dis-de-dimineață, ucrainenii, cu două plutoane din trupele speciale, folosind 37 ambarcațiuni maritime de război, au atacat trupele ruse de pază ale Centralei atomoelectrice. S-a încercat spargerea dispozitivului rusesc pe malul stâng al râului, în zona bazinului de apă Kahovka. Operațiunea ucraineană nu a reușit, Desantul a fost nimicit de

forţele armatei ruse. Ucrainenii au lăsat pe câmpul de luptă 90 de morţi şi 30 de răniţi, 14 ambarcaţiuni arse şi distruse. În perioada august-septembrie, case, obiective din localităţile Energodar, Zaporojie, au fost zilnic bombardate de artileria ucraineană, Toate atacurile trupelor ucrainene au fost respinse.

Acţiunile militare din ultimul timp, perioada septembrie-octombrie 2022, a forţelor armate ucrainene au avut un caracter ofensiv, în special pe direcţiile: Izium-Lisiceansc, Artiomovsc-Bahmut, Kupiansc-Svatov, Nicolaev-Crivorojsc, Herson-Nicolaev. S-au înregistrat bătălii, lupte grele în Izium, Iampoli, Crasnâi Liman, Bahmut, Makeevca, Lisiceansc.

În zona Crasnâi Liman, forţele armate ucrainene, circa 20.000 militari cu tancuri şi blindate au prins „în cleşte" forţele armate ruse, puţin numeroase şi prost echipate. Forţele ruse au băgat rezervele, circa 1000 luptători, au pregătit un coridor de evacuare pentru a scoate din încercuire câteva batalioane ruseşti. Ucrainenii au recucerit localităţile din zona Crasnâi Liman, Zarecinoe, Torscoe, Makeevca, Cremenaia, Lisiciansc, şi alte localităţi.

În perioada 2-20 octombrie 2022, în mai puţin de o lună, forţele armate ucrainene au atacat dur pe toate fronturile, forţele militare ruse. Regiunea Harcov a fost complet eliberată de ucraineni, partea de nord a regiunii Donețk a fost parţial eliberată. La Herson s-a format un front nou pe linia Braschin, Borozensc, Malova, unde şi astăzi se duc lupte grele între ruşi şi ucraineni.

În perioada iulie-august 2022 a fost aruncat în aer de militarii ucraineni, cel mai mare pod care leagă oraşul Herson (malul drept) cu malul stâng al Niprului spre Crimeea. Au fost distruse, prin bombardament , o parte din căile ferate din regiunea Herson către Crimeea. Cele mai reuşite operaţiumi militare ale ucrainenilor au fost: exploziile de la baza militară Saki din vestul Crimeei (09.08.022), unde cele 12 explozii au distrus depozitul de armament, 8 avioane SU-35, completate cu rachete, unde s-au înregistrat peste 100 de morţi şi răniţi. O altă opetraţiune de succes a ucrainenilor a fost distrugerea şi scufundarea crucişătorului Moscova, etalon militar al flotei ruse. Explozii au fost înregistrate şi pe podul unic Kerci-Crimeea.

Forţele militare ruse din Ministerul Apărării, explică cedarea a 33% din teritoriile cucerite în felul următor:

lipsa de efective militare necesare pe un front atât de lung, 1200 km, împânzit de râuri, păduri şi obstacole naturale (dealuri,văi);

lipsa unui comandament unic de acţiune şi comandă a trupelor ruse pe fronturile de luptă. Greşeli tactice şi strategice în lupte şi bătălii;

lipsa de măsuri şi decizii concrete de întărire a Punctelor de Comandă cu ofiţeri şi cadre de comandă, profesional bine pregătite (hotărârile şefilor au fost luate cu 5-6 luni întârziere).

Organizaţia internaţională ***"Amnesty International",*** într-un raport din 10 octombrie 2022 menţionează că ***„Tactica militară a Ucrainei încalcă regulile războiului ruso-ucrainean. ... Forţele militare ale Ucrainei folosesc civilii ca scuturi umane. ..."*** Se menţionează că ucrainenii lovesc în maşini şi oameni care se evacuază din calea războiului. La 1 octombrie 2022, forţele armate ucrainene au bombardat cu rachete drumul spre Herson şi coloană de refugiaţi, producând moartea a 25 de oameni şi rănirea a 50 de bărbaţi, femei, copii.

În localităţile recucerite de ucraineni, din regiunea Harcov, Zaporojie, o mare parte a cetăţenilor de etnie rusă au fost suspectaţi de colaborare cu serviciile şi armata rusă. S-au făcut percheziţii în casele cetăţenilor rosofoni, s-au verificat telefoanele, convorbirile şi adresele oamenilor civili, sunt interogaţi cetăţenii de rând, se întocmesc dosare, se fac arestări.

În data de 17 octombrie a avut loc un schimb de prizoneri: 110 prizoneri ucraineni, reprezentând 108 femei, din care 11 ofiţeri, 85 de sergenţi si 12 civili, 2 persoane au refuzat întoarcerea în Ucraina; cu 110 prizonieri rusi din care: 72 de marinari civili, care au stat închişi în celule 8 luni de zile, şi 38 de militari ruşi, participanţi la lupte. Schimbul de prizoneri a fost supravegheat de o comisie internaţională cu drepturile omului.

În unele localităţi din Harcov, Izium, Şestavo, Verhnii Saltov ş.a., populaţia locală, proprietarii de case şi apartamente au refuzat militarilor ucraineni să instaleze în casele lor „cuiburi" de lunetişti, mitraliere, aruncătoare de grenade. Militarii ucraineni au deschis foc de arme asupra acestora, rănind şi omorând 9 persoane. Strategia militară ucraineană, de a aşeza tunurile, aruncătoarele de mine şi grenade între blocuri de locuit, în casele şi apartamentele ucrainenilor, îi determină pe militarii ruşi să lovească cu artileria blocurile de unde se trage în ei. Aceasta se face pentru o propagandă antirusă, pentru a crea o stare de frică şi emoţii, situaţiile acestea îi determină pe ucraineni să fugă din casele lor, din ţară, să migreze în alte ţări, dar şi pentru ajutorarea Ucrainei cu ajutoare umanitare, cu arme şi muniţii de război.

Din informaţia nr.59 din 21.10 2022 a Ministerului Apărării Federaţiei Ruse, pierderile Armatei ucrainine de la începutul războiului, 24 februarie 2022, pâna la 20.10.2022 sunt: **324 avioane, 162 elicoptere, 2296 aparate de zbor (drone), 383 sisteme antiaeriene cu rachete, 5926 tancuri, tehnică motorizată BMP, BTR, 665 maşini şi tehnică specială, 3511 sisteme de artilerie, 874 sisteme reactive (RAD, RC30, etc.).**

În luptele pe fronturile din regiunile Lugansc, Donbas, Zaporojie pierderile de soldaţi şi ofiţeri ucişi, constituie circa 120-250 luptători în fiecare zi, răniţi de două ori mai mulţi.

În rapoartele, informaţiile ruse se menţionează că în lupte, până în data de 20 octombrie 2022 au fost ucişi circa 2000 combatanţi străini.

În perioada 1 ianuarie-14 octombrie 2022, forţele armate şi miliţia rusă din regiunea Donețk au pierdut 3351 morţi şi 14090 răniţi.

În perioada 15 septembrie-14 octombrie 2022 (30 de zile), pe frontul Donețk-Harcov au căzut în lupte militari și milițieni ruși: 270 morți și 1022 răniți.

În regiunea Herson, în perioada 1 septembrie-20 octombrie 2022 (50 de zile), inamicul (armata ucrainiana) a pierdut 9800 de militari (morți), au fost distruse 320 tancuri, 1590 sisteme și tehnică militară.

Cifrele morților și răniților ambelor tabere, care se vehiculează în rapoarte, pe internet și în documente oficiale ale Ministerelor Apărării rus și ucrainean, sunt uneori false și, deocamdata, greu de precizat. Un inventar corect al morților se va face când se va termina răazboiul, ceea ce înseamnă că cifra corectă va fi cea care se va transmite opiniei publice.

În legătură cu acțiunile de ofensivă ale armatei ucrainene pe frontul Herson-Nicolaev, administrația militară, împreună cu administrația civilă rusă au evacuat circa 60,000 de oameni (din zonele de luptă). Orașul Herson este întărit din punct de vedere militar, va fi ca o cetate de necucerit pentru inamic, în sud-estul Ucrainei, este preconizat ca un avanpost pentru viitoarele lupte în regiunile Nicolaev și Odesa. Se mai vehiculează și alte informații, că Hersonul va fi temporar părăsit de ruși, pentru a nu pierde trupe și tehnică militară, unde în perioada de iarnă nu se preconizează „operațiunea specială".

Una dintre măsurile de întărire a armatei ruse este mobilizarea a 300.000 oameni din toate regiunile Federației Ruse: specialiști militari instruiți și pregătiți pentru toate domeniile de activitate militare. Mobilizații din armata rusă execută o pregătiri militare, antrenamente și instrucțiuni la poligoane și câmpuri de luptă, adaptate condițiilor de război.

Fostul cancelar al Germaniei, Anghela Merkel, consideră că decizia de a nu accepta Ucraina în NATO în 2008 a fost corectă. „Fostul cancelar, doctor Anghela Merkel, este fidelă deciziilor summitului NATO din 2008 de la București"- a declarat purtătorul de cuvânt al Anghelei Merkel pentru Agenția DPA. Ucraina nu îndeplinește cerințele nici pentru aderarea în UE.

NATO, sprijinită de țări cu un „produs național brut" de 25 ori mai mare decât al Rusiei, este o alianță mult mai puternică decât Rusia. Alianța NATO sprijină Ucraina militar, și asta se face de mai mulți ani. Țările NATO au instruit zeci de mii de soldați și ofițeri ucraineni, dintre care mulți sunt acum în linia întâi a frontului, luptând împotriva rușilor. Aliații NATO au echipat armata ucraineană de-a lungul anilor dar și după invazia din 2014 în Donbas și Crimeea, aliații au asigurat mult sprijin logistic. Se vede bine efectul acestui sprijin în fiecare zi pe câmpul de luptă. Este, bineînțeles, în primul rând meritul ofițerilor, soldaților curajoși ucraineni, dar este și sprijinul echipamentelor și armelor pe care le-au primit de la aliații NATO, care le-au permis să opună o mare rezistență, le-au permis să riposteze cu mult mai eficient decât s-a așteptat Rusia, care a subestimat forțele armate ucrainene și sprijinul NATO față de Ucraina. Alianța Nord-Atlantică va sprijini și mai mult Ucraina.

Rusia este mereu pedepsită de SUA și țările dezvoltate europene prin sancțiuni economice. Ele sunt salutate și aplaudate de presă, de factorii politici din aceste țări. Dar aceste măsuri se întorc ca un bumerang împotriva celor care le iau, afectând mai mult pe europeni decât pe ruși. Rusia Imperială, astăzi stă în picioare, își dezvoltă planificat și acțiunile militare în Ucraina, are același nivel de trai material și social ca și înainte de război. Răspunde țărilor „neprietenoase" cu alte măsuri, dezvoltă piața și relațiile economice cu țările din Eurasia, în special cu China, India, Pachistan, Iran, Turcia, ș.a.

Șeful serviciului de informații pentru Apărare din Marea Britanie, general-locotenent sir Jim Hockenhull, care urmărește foarte îndeaproape războiul dintre Rusia și Ucraina, spune că nici Rusia și nici Ucraina nu vor realiza ***„nici o acțiune militară decisivă în Ucraina în acest an, 2022, iar conflictul dintre aceste țări va fi lung".***

În concluzie, acest război, dintre Federația Rusă și Ucraina, marchează criza mondială, este un element al luptei între globalism și național-suveranism. Această bătălie continuă. După acest război ruso-ucrainean, indiferent de ce se întâmplă în Ucraina, o mare parte a lumii se va deglobaliza aproape complet, iar în zona de influență euro-atlantică, mai multe state vor pune propriile interese peste interesele comunitare sau ale oraganizației militare. În zona euro-atlantică, deglobalizarea a fost accelerată de Brexit și guvernarea americană a lui Donald Trump, cel care ne-a spus că globalizarea este ***„gogorița băgată forțat pe gâtul popoarelor"***. Indiferent de voința bancherilor mondiali, în frunte cu Rothschild, Soroș ș.a., deglobalizarea merge înainte. Tipărirea de bani fără acoperire în aur, șmecheriile financiare și datoriile statelor, inclusiv a României, față de marii bancheri (cămătari ai lumii) vor opri deglobalizarea și modificarea radicală a modului în care a evolua situația mondială și omenirea. Mințile luminate ale lumii (filosofii, economiștii ș.a.) cred că schimbările vor veni, în ciuda ***crizei mari a sistemului*** mondial în care ne găsim.

Col (r), conf. univ., dr.ing.
Anatol MUNTEANU,
membru al Academiei
Oamenilor de Știință din România

Bibliografie:

1. Gribincea, Mihai, „Trupele ruse de ocupație în Republica Moldova. Cule3gere de documente si materiale", Editura CARTIER, București, 2020;
2. Muntean, Anatol, „Epopeea LibertăŢii. Războiul de la Nistru (1990-1992)", Editura LUMINA TIPO, București, 2012;
3. Muntean, Anatol, "Sacrificiu și trădare. Războiul de secesiune din Republica Moldova (1990-1992)", Bucureşti, 2005;
4. JUSTIŢIARUL, revista de investigaţii;
5. Информационная сводка о ходе Специальной военной операции на Украине, «Союза офицеров» Международного Всеславянского комитета.

Secvenţe de la inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare Românesc de la Ţiganca

(O zi luminată şi înălţătoare de Ispas – 1 iunie 2006)

Basarabia interbelică a avut frumoase tradiţii naţionale şi creştineşti, care au contribuit la educarea patriotismului şi spiritului civic al populaţiei. Una dintre ele era cultul faţă de mormintele ostaşilor decedaţi în conflagraţiile mondiale şi sărbătorirea Zilei Eroilor. La patruzeci de zile după Paşte, de Ispas, autorităţile militare şi civile, clerul, reprezentanţii instituţiilor de învăţământ, elevii, studenţii, ş. a. se îndreptau în coloane cu braţe de flori spre cimitirele militare, pentru a aduce omagiu celor căzuţi la datorie. Subliniem că toţi morţii erau trataţi cu acelaşi respect, indiferent de naţionalitate, ori ţara pentru care au luptat cu voie ori fără voie în armate inamice.

Cu regret această tradiţie purificatoare de suflete, acele acţiuni care îndemnau la toleranţă, au dispărut din viaţa publică a Basarabiei, odată cu ocupaţia sovietică şi înfiinţarea Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti. Sfidând cu cinism legile scrise şi nescrise ale umanităţii, Moskova a dispus distrugerea cimitirelor militare germane şi româneşti. Şi asta în situaţia în care cimitirele sovietice erau păstrate şi îngrijite în toate ţările din Europa.

Căderea comunismului a făcut ca Ziua Eroilor să-şi regăsească locul în calendarul naţional al României. Nu şi în cel al Republicii Moldova, unde democraţia reală răzbate cu mare greu. După 1989, cinstirea eroilor români şi sărbătorirea Zilei Eroilor se face în Basarabia la nivel de voluntariat. Unde să mergi în această zi în mod organizat, dacă cimitirele româneşti au fost distruse?... Şi cine să mobilizeze populaţia, dacă nu există voinţă politică, dacă înaltele autorităţi evită stăruitor subiectul, pentru a nu „supăra” colosul rus, şi a nu crea noi disensiuni cu un imperiu ce continuă să planeze asupra micii republici?..

În astfel de împrejurări vitrege, la Chişinău este sărbătorită Ziua Eroilor, iniţiată după destrămarea URSS de Asociaţia Veteranilor de Război din Armata Română, regionala Basarabia, condusă la vremea sa de Gheorghe Ghimpu. În spaţiul fostului Cimitir Militar de pe actuala stradă Decebal a fost instalată o cruce de lemn cu inscripţia „Glorie Ostaşilor Români”. De 9 mai, Ziua Eroilor şi Ziua Armatei Române oamenii cu simţire românească, îndrumaţi de regretaţii Gheorghe Ghimpu, Alexandru Usatiuc, Vadim Pirogan, de istoricul Ion Buga, iar în ultimul timp de veteranii de război din Transnistria şi noua generaţie de organizatori, se adună la fostul Cimitir Militar pentru a aduce omagiu ostaşilor români. Sunt prezenţi la aceste acţiuni reprezentanţii Ambasadei Române. **(1)**

Pe 1 iunie 2006, de Ziua Eroilor, acest loc sacru din zona Gării, lăsat de autorităţi de izbelişte, a rămas singuratic, deoarece chişinăuienii au ţinut să asiste la inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare de la Ţiganca. Ziua Înălţării Domnului din acel an va rămâne în istoria Republicii Moldova şi a României ca una în care s-a onorat o datorie morală şi creştină mai veche a românilor de pe ambele maluri ale Prutului, zi în care s-a înlăturat o nedreptate şi o impietate.

Restabilirea cimitirului de la Ţiganca s-a făcut de către Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor de pe lângă Guvernul României, cu banii alocaţi de Guvernul României. Părea că prin această acţiune se pusese temelia unei noi politici de stat privind problema cimitirelor militare româneşti din Republica Moldova, lucru salutabil şi absolut necesar.

Am avut bucuria să asist la inaugurarea Cimitirului de Onoare de la Ţiganca, eveniment larg reflectat în presă. S-ar putea ca într-un viitor mai mult ori mai puţin îndepărtat el să devină subiectul unui volum, care va permite cititorilor de azi şi de mâne să asiste imaginar la cele petrecute în ziua de 1 iunie 2006, în

apropierea unui sat basarabean de pe malul Prutului. Personal am surprins câteva secvenţe din atmosfera evenimentului, care m-au impresionat şi sper să impresioneze şi cititorii.

Chiar din momentul intrării în cimitir mi-au atras atenţia trei ţărăncuţe, cu nasuri proeminente şi pielea arsă de soare, cu fuste largi şi lungi, şi părul ascuns sub basmale. Aşteptau cuminte începerea ceremoniei. Erau bulgăroaice din com. Stoianovca (Stoieneşti).

– Voi veniţi de la *Chişiniov*?, m-a întrebat cu zâmbet binevoitor una dintre ele.

Mi-au plăcut întotdeauna oamenii de rând, fără funcţii, fără nume sonore, dar care pot fi comori de înţelepciune, gândire şi cumsecădenie omenească. Aflasem că doamna avea „*trei clasuri la români*", şi că în timpul războiului veneau cu învăţătoarea la cimitir pentru a depune flori la morminte. Toate cele trei femei dezaprobau distrugerea cimitirului, transformat în fermă de vaci şi porci, căci aceasta a fost soarta lui sub regimul sovietic.

– *Şi era atunşea ţântirimul jinovat? Şineva care era mare, o făcut ferma*.

– Foarte bine *o înşeput* să facă!, salutau bucuros ţărăncuţele acţiunea de refacere a cimitirului (*ţântirim* – cimitir, M. V.-I.).

Am preferat să urmăresc ceremonia inaugurării cimitirului din vârful unui deluşor, ca să pot cuprinde cu ochii întreaga panoramă. În apropiere s-au instalat vreo 10-15 tineri şi tinere, printre care un grup de studenţi de la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relaţii Internaţionale, elevi de la şcoala din Stoieneşti, câţiva maturi, şi un călugăr – tânăr, suplu, cu o figură de sfânt. A stat tot timpul cu ochii ţintiţi la ceremonie, fără să scoată o vorbă. Se vedea că era preocupat doar de ceea ce se petrecea în faţa lui, şi nu dorea să scape nici o clipă din istoria la care asista.

Două frumoase şi timide domniţe din satul Cania – Nina şi Sofia a lui Viaceslav Gribincea, născute în 1986, respectiv 1990, încercau să-mi explice de ce au ţinut neapărat să participe la inaugurarea cimitirului. Emoţionate că stau de vorbă cu o „ziaristă", se străduiau să găsească cuvintele potrivite pentru a-şi exprima sentimentele. Nu era însă nevoie. Figurile lor luminate vorbeau de la sine.

– Am venit pentru că avem credinţă. Suntem dintr-o familie credincioasă. Mergem la biserica din Cania. Ne-a anunţat despre acest eveniment preotul paroh Vasile Burduja. Dânsul este un bun român.

M-am gândit cu admiraţie la frumosul nostru tineret, educat după 1989 în spirit românesc-creştinesc, receptiv la valorile naţionale, la preotul din Cania, care contribuie la revigorarea românismului în Basarabia, afectată grav de rusificare. Nu bănuiam că voi mai auzi în acea zi de onorabilul părinte.

Peste un timp ceremonia oficială se încheiase. Pe deluşor rămăsese doar subsemnata, călugărul şi încă doi bărbaţi de cca 55 de ani. Continuam cu toţii să admirăm de la o parte evenimentul şi oamenii care au umplut cimitirul, presărând flori pe mormintele eroilor, aşa cum se proceda în Basarabia până la 1944, aşa cum îndeamnă cântecul „Imnul Eroilor", pe versurile lui I. Dormidont, muzica de I. Brătianu. La un moment dat vroiam să cobor şi eu la vale spre morminte, când mi-a atras atenţia exclamaţia unuia dintre bărbaţi, rostită cu multă admiraţie:

– *Nado je! Doljno bîlo proiti bolee 60 let, citobî tak oblagoroditi, obkulituriti eto mesto!* („Nemaipomenit! A trebuit să treacă peste 60 de ani, ca să înnobilezi, să culturalizezi acest loc!").

La Chişinău, de la un vorbitor de limba rusă, te poţi aştepta mai degrabă la o exclamaţie de genul „*faşistkoie kladbişie*" („cimitir fascist"). O astfel de atitudine faţă de cimitirele militare româneşti este rezultatul propagandei sovieto-comuniste în tratarea celui de-al doilea război mondial, care prinde mai lesne la orăşeni. Ştiu asta din propria experienţă. Prin 1999, de Paştele Blajinilor, mă plimbam prin cimitirul bisericii „Sfânta Treime" din apropierea Gării, în căutarea persoanelor care mi-ar fi oferit informaţii despre fostul Cimitir Militar din vecinătate, menţionat la începutul articolului. La întrebarea mea binevoitoare adresată unui domn în vârstă, acesta mi-a replicat tăios în rusă: „*Vî cito, faşistka*? („Ce? Sunteţi fascistă?!"). Uimită, l-am întrebat de ce spune aşa? Răspunsul a fost: „*Potomu cito eto bîlo faşistkoe kladbişe*" („Fiindcă acesta a fost cimitir fascist!"). Ca să vezi până unde poate ajunge logica unui „homo sovieticus", îndoctrinat şi înveninat de ideologia comunistă... Eşti declarată „fascistă" doar pentru că întrebi de un cimitir militar, altul decât cel sovietic.

Agresivitatea sovietică este soră cu ignoranţa. Nici acel tovarăş, nici mulţi alţi cetăţeni ai Moldovei sovietice nu ştiu că fostul Cimitir Militar din Chişinău s-a înfiinţat în sec. XIX; că în el îşi dormeau somnul de veci nu numai militari români, dar şi ruşi, cehi, francezi, polonezi, austrieci; că datorită grijii mareşalului Ion Antonescu şi a statului român, în 1942 el a fost transformat nu numai într-un loc de reculegere şi acţiuni patriotico-religioase, dar şi într-o podoabă arhitecturală a oraşului. Dintr-un cimitir oarecare el devenise o adevărată operă de artă. Prima frază pe care o rosteau băştinaşii din

mahalalele învecinate, Melestiu şi Munceşti, când îi întrebam de cimitirul militar, suna invariabil „Era foarte frumos!”. Când se distruge cimitirul, lumea din vecinătate plângea şi îşi făcea cruce, văzând cum se încărcă de-a valma în camioane pământ amestecat cu oase umane. Ori cranii, braţe, ce cădeau pe asfalt din maşinile care transportau macabra încărcătură (din amintirile unchiului subsemnatei, Petru Zgărdan). Oare care era destinaţia transportului? Ar trebui să aprindem lumânări şi în acel loc, dacă aflăm de el.

Am descris cazul de la Cimitirul bisericii „Sfânta Treime” într-un studiu despre Cimitirul Militar din Chişinău. **(2)** Rămăsesem cu un gust amar de la întâlnirea cu rusul chişinăuian. Cu atât mai mult m-am bucurat să întâlnesc la Ţiganca o abordare umană şi creştină din partea unui vorbitor de limbă rusă. N-am putut să trec pe lângă exclamaţia admirativă „Loc înnobilat, culturalizat!”. Domnul se grăbea, dar l-am convins să ne aşezăm pentru câteva minute pe iarbă.

– Cum vă numiţi?

– Ivan Dan. *Po vaşemu Ion Petru Dan*, adăugă dânsul cu zâmbet prietenos, văzând că scriu în grafia latină („În limba voastră Ion Petru Dan”). **(3)**

Era şi el bulgar din Stoianovka. Avea o figură cuminte şi inteligentă. Trecea cu uşurinţă de la rusă la română, şi invers. Considera că prin acţiunea de astăzi se înlătură o nedreptate. Lucrase cândva zootehnician. Situaţia economică dezastruoasă din Republica Moldova de după 1990 l-a determinat să se facă paznic. Deşi s-a conformat cu noul statut social, vorbeşte despre locul său de muncă cu o doză de jenă. Dar... La vârsta lui, şi în astfel de timpuri, nu prea ai din ce alege.

– Tatăl meu a participat la transportarea şi înhumarea cadavrelor din raza satului Ţiganca, mărturiseşte dl Ivan-Ion Dan. Îi ducea cu căruţa. După război nu era piatră, şi crucile de la Cimitirul Ţiganca au fost duse la Cania. Au construit cu ele Centrul de colectare a cerealelor.

Bulgarul mă tot îndemna să aflu mai multe detalii despre cimitir de la călugărul ce continua să stea încremenit pe vârful colinei.

– El ştie totul despre cimitir, insista dânsul.

M-am gândit că tânărul călugăr era probabil implicat în refacerea cimitirului, odată ce privea cu nesaţ evenimentul. Mi-ar fi plăcut să-l cunosc, dar în timp ce discutam cu domnii, el dispăruse.

Al doilea bărbat – Bojoancă Gheorghe Isac, tractorist, era un moldovean din satul Ţiganca. Intrase şi el în vorbă.

– Am auzit de la părinţi un cântec: „*La gura, la Epureni / Mor fraţii basarabeni / Pe şoseaua de Ţiganca / Curge sângele ca apa / Unii strigă mamă, mamă / Alţii copilaşii-şi cheamă*”. Prin anii 1959-60 cântecul se mai cânta în sat, la lucru, la sărbători, de 9 mai. Acum nu se mai cântă. Tinerii nu-l mai cunosc. Nici eu nu-l mai ţin bine minte.

Ce coincidenţă! Cu vreo trei săptămâni în urmă aflasem de la cântăreaţa Veta Ghimpu-Munteanu de un cântec despre bătălia de la Ţiganca, cântat de consătenii săi din com. Paicu, raionul Cahul, adus după spusele ei de lăutarii de peste Prut. Cântecul a fost imprimat la vremea sa pe CD, în interpretarea ansamblului „Tălăncuţa”. Numai că în el basarabenii sunt înfăţişaţi într-o altă lumină. Una dintre strofe sună astfel: „*Pe dealul din Epureni / Stăteau fraţi basarabeni / Şi puneau ruşii la cale / Să tragă să ne omoare*”.

Cine o fi acel autor anonim al versurilor, când şi în ce împrejurări le-o fi scris, dar e dureros să auzi o astfel de afirmaţie în adresa românilor din Basarabia, după mine nedreaptă. Vreau să cred că nu fraţii basarabeni puneau ruşii la cale să tragă. Poate doar dacă erau basarabeni de alte etnii, dar şi aceştia erau în general loiali statului român, căci 22 de ani de administraţie, instruire şi educaţiei românească a dat roade benefice. Cei care dădeau ordine să tragă erau cel mai probabil ofiţerii armatei lui Stalin. Aici trebuie să-i spună cuvântul istoricii militari.

I-am vorbit despre cântecul cântat în com. Paicu dlui colonel Ilie Schipor, de la Oficiul Naţional „Cultul Eroilor”, responsabil pentru construcţia şi inaugurarea Cimitirului de la Ţiganca, fost director al Muzeului Naţional Militar din Bucureşti. L-am cunoscut pe dl colonel prin anii ’90, când mă documentam la muzeul condus de domnia sa pentru studiul „Cimitirul Eroilor din Chişinău”. Energic, bun organizator şi mare sufletist, dl Schipor a invitat-o la inaugurare pe Veta Ghimpu-Munteanu, şi cântecul a fost interpretat de pe o scenă improvizată, în istorica zi de 1 iunie 2006. Sugerez Oficiului Naţional pentru Cultul Eroilor şi conducerii din Cahul şi Cantemir să-şi asume grija pentru culegerea şi imprimarea cunoscutului odinioară cântec, care circula pe ambele maluri ale Prutului. E bine să se adune cât mai multe variante ale acestei creaţii populare, născută în urma unui război fratricid impus. **(4)**

În vâltoarea evenimentului nu m-am priceput să întreb de cântec pe doamnele din Cania, pe care le-am cunoscut spre sfârşit. Programul se încheiase, lumea se rărise. Au plecat autocarele cu delegaţiile din România. În scurt timp urmau să plece şi cele

sosite din Chişinău. La mesele lungi din lemn, unde se împărţeau ouă roşii, cozonac şi câte un păhărel de vin de sufletul eroilor, rămăseseră doar oamenii din satele învecinate. Nu aveau unde să se grăbească. Femeile pe care le zărisem formau un grup de cca şase persoane, aşezate comod pe iarbă. Se evidenţiau de cei din jur, deoarece venise cu mâncarea de acasă, aşa cum se vine în Basarabia la cimitir de Paştele Blajinilor. Înşiraseră totul pe o cuvertură şi meseau.

– Cum de v-aţi priceput să veniţi la cimitir cu mâncare, le întreb? Nu prea văd să fi făcut alţii la fel.

– Părintele Vasile Burduja de la biserica din Cania ne-a învăţat. Am venit la cimitir cu ce-a dat Dumnezeu.

Dumnezeu le-a dat multe şi gustoase – ouă roşii, pască, cozonac, găluşi (sarmale), plăcinte, peste, găină friptă de casă, etc. Nu pot uita nici azi plăcintele cât roata de la Cania. Femeile se întreceau să-şi exprime admiraţia faţă de preotul lor. Regret că n-am izbutit să-l cunosc pe păr. Burduja şi să discut cu sfinţia sa. Microbuzul cu echipa de la „Literatura şi arta", în frunte cu Nicolae Dabija, era ultimul transport spre Chişinău, şi m-am rugat pasageră.

O fi vre-o legătură de rudenie, o simplă coincidenţă de nume, ori o semnificaţie, dar în studiul despre Cimitirul Eroilor din Chişinău scriam despre paznicul de la cimitir Burduja. Locuia pe teritoriul cimitirului. Avea grijă de el şi după ocupaţia sovietică. Se întâmpla să gonească caprele şi vacile din mahalalele învecinate, atrase de iarba verde şi grasă (în acei ani prin mahalalele Chişinăului se mai ţineau capre şi vaci). Fidelul paznic Burduja a fost arestat de sovietici şi deportat în Siberia pe motiv că în 1941-42 a fost implicat în supravegherea prizonierilor sovietici, care lucrau la reconstrucţia cimitirului. I-am căutat rudele. Am mers la mormântul lui de la Cimitirul „Sf. Lazăr" din Chişinău, zis şi „Doina". Era vecin de peste drum cu bunelul meu după mamă, Parfenie Zgărdan, gospodar din mahalaua Melestiu. Poate au fost şi prieteni.

Atitudinea creştină a oamenilor simpli de diverse etnii faţă de evenimentul de la Ţiganca a fost în dezacord cu atitudinea faţă de el a structurilor de stat din Republica Moldova. Principalul program de ştiri „Mesagerul" al televiziunii publice moldoveneşti, subordonată voinţei politice a Preşedintelui Vladimir Voronin, a dat de la inaugurare doar un material scurt de câteva secunde, şi acela la sfârşitul programului. Aproape toată informaţia era în jurul Zilei Internaţionale a Copiilor, importantă şi ea, dar nu mai importantă decât Ziua Înălţării Domnului şi măreaţa acţiune de la Ţiganca. Fără îndoială, ştirea zilei era Ţiganca. Cu Ţiganca trebuia să înceapă ştirile „Mesagerul" în ziua de 1 iunie 2006, dacă ar fi ţinut la titulatura de „Televiziune Publică".

Totuşi acea zi frumoasă de vară a fost o Izbândă. Şi asta se datorează unor oameni cu suflete de creştini, cunoscuţi şi mai puţin cunoscuţi publicului larg. Cu toţii au contribuit, picătură cu picătură, la construcţia Cimitirului de Onoare de la Ţiganca. Lansez invitaţia să-i cunoaştem. Să scriem despre ei. Să scrie ei despre ei, şi contribuţia lor la inaugurarea cimitirului. Despre Neculae Popa, cel care a contribuit „spectaculos" la construcţia ansamblului, trebuie să scrie cei care l-au cunoscut, căci între timp a plecat în ceruri. **(5)** Îmi imaginez, privind cu ochii viitorului, un simpozion intitulat „Inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare de la Ţiganca" şi o culegere cu acelaşi titlu.

În numele adevărului şi a corectitudinii trebuie să spunem că deşi inaugurarea cimitirului nu s-a desfăşurat la înalt nivel de stat, lucrurile s-au întâmplat – paradoxal – pe timpul preşedinţiei lui Vladimir Voronin. Presupunem cu voia dlui preşedinte Vladimir Voronin. Politica moldavă oscilează între democraţie şi totalitarism, între România şi Rusia, între românism şi moldovenism primitiv. Uneori interesele personale a celor de la putere, coincid cu interesele naţiunii, şi atunci câştigă nu doar cei de la putere, dar şi naţiunea. La mijloc putea fi conjunctura politică, ori chiar dorinţa sinceră şi ascunsă a omului şi ofiţerului Voronin, pe care n-o putea manifesta public, căci ar fi fost atacat imediat de colegii de partid. Ce reacţie „chimico-politică" s-o fi produs în culisele Preşedinţiei în 2006, dar cimitirul de la Ţiganca a devenit o realitate.

După inaugurarea Cimitirului de la Ţiganca dl colonel Ilie Schipor mi-a mărturisit că următorul cimitir militar de onoare restabilit va fi cel de la Chişinău. M-am bucurat mult. La solicitarea domniei sale i-am înmânat o mapă cu documente de arhivă, pe care le-am descoperit la Muzeul Militar pe vremea conducerii domniei sale. Dosarul conţine date relevante din istoria cimitirului, inclusiv liste cu numele ostaşilor înhumaţi. Fondul „Cultul Eroilor", din care am selectat documentele, se păstrează şi astăzi la muzeu, deşi este administrat de Oficiul Naţional „Cultul Eroilor". Subsemnata a studiat o parte infimă din dosare. Ne putem imagina doar câte alte comori documentare conţine el. Puţin studiata arhivă „Cultul Eroilor" aşteaptă răbdător cercetătorii. Aş accentua – aşteaptă tinerii cercetători. Ne gândim mai degrabă la studenţii şi elevii din învăţământul

teologic. Un acord de colaborare între instituţii ar rezolva uşor problema, iar societatea s-ar alege cu noi şi inedite studii, realizate de tineri pe cale să-şi descopere vocaţia de istoric. Nu trebuie decât iniţiativă, muncă, efort, implicare şi îndemn insistent din partea profesorilor.

Revenind la Cimitirul militar din Chişinău, de la care am pornit articolul. Ce s-o fi întâmplat după Ţiganca în culisele politicii moldave, ce-o fi cu schimbătoarea şi capricioasa voinţă politică, dar locul fostului Cimitir Militar din Chişinău stă şi azi în paragină, reînviind 2-3 ori pe an datorită voluntariatului şi românismului basarabenilor. Vrem să credem totuşi în schimbare. Ne-am bucura mult dacă frumosul de odinioară cimitir din capitala Basarabiei va deveni o realitate pe timpul mandatului actualului Preşedinte al Republicii Moldova, doamna Maia Sandu, Dumnezeu să-i dea sănătate şi putere!…

1 iunie 2006, Ţiganca.
3-8 iunie 2021, februarie 2023, Bucureşti.

Note:

1. Cimitirul Militar de Onoare din Chişinău a fost distrus de sovietici în anii ’50 al secolului trecut, pentru ca în locul lui să se înalte Institutul de Ftiziopneumologie, căruia i se spunea în popor Institutul de Tuberculoză. A fost distrus şi el la rându-i după 1990 cu ajutorul armatei, într-o noapte, de neocomuniştii de la Chişinău şi Tiraspol. Suprafaţa clădirii şi a anexelor distruse, care alcătuia aproximativ jumătate din teritoriul fostului cimitir militar, a fost cumpărată de cineva „invizibil”, prin tranzacţii oculte şi dubioase, pe timpul preşedinţiei lui Vladimir Voronin. Se zvoneşte că aici urma să se extindă molul din vecinătate.

Crucea de lemn cu inscripţia „Glorie Ostaşilor Români” a fost instalată pe fundamentul fostei Capele Militare din cimitir, dărâmată de autorităţile sovietice. Rămăsese doar fundamentul, pe care între timp s-a înălţat un foişor. Cei cu ideea foişorului s-o fi gândit că e un loc perfect de întâlnire a bolnavilor de tuberculoză cu rudele sale. Poate se bucura de el şi personalul medical.

Prin anii 50-60’ ai secolului trecut un băiat cu inimă bună din sudul Basarabiei a stat în acel foişor, fără să ştie de povestea lui, când venea în vizită la suferindul său tată. Copilul a devenit arhitect, şi după 1990 şi-a propus să reconstruiască capela. A găsit schiţele, proiectele, s-a zbătut, dar a izbutit să refacă doar fundamentul, între timp devenit ruină. Întâmplător ori nu, dar arhitectul locuieşte în apartamentul unui bloc, din geamurile căruia se vede ca în palmă „cimitirul”. Probabil priveşte spre el cu tristeţe, pentru că n-a izbutit să-şi realizeze frumosul vis, dar şi cu bucurie, căci datorită lui fundamentul fostei capele militare a devenit o tribună şi o mărturie a românismului basarabean, de unde se ţin discursuri în zilele festive. Arhitectul şi băitul cu inimă bună din sudul Basarabiei se numeşte Iurie Casap. Cu regret crucea de lemn s-a încovoiat din cauza intemperiilor timpului. Ştiu că se lucra la un proiect pentru instalarea unei cruci de piatră, care între timp s-a stopat.

2. Vieru-Işaev, Maria. Din istoria Cimitirului Eroilor din Chişinău, Alfa şi Omega, 1999, 16-31 mai; Sărbătorirea Zilei Eroilor la Chişinău în perioada interbelică şi în prezent, Alfa şi Omega, 1999, 1-15 iunie; Încă o dată despre 9 mai, Ziua Eroilor şi Cimitirul Eroilor din Chişinău, Literatura şi arta, 2001, 12 iulie.

3. Forţele ostile au manifestat rea voinţă şi faţă de grafia latină. După adoptarea legii în Parlament despre trecerea la grafia latină, în spaţiile publice din Chişinău au început să apară, ca ciupercile după ploaie noi şi noi inscripţii în grafia latină. Peste noapte însă cineva „muncea din greu”. Dimineaţa trecătorii vedeau litere dezbătute de pe firmele instituţiilor şi a magazinelor. Ceea ce n-a împiedicat înaintarea cu paşi rapizi a grafiei latine. Oamenii negri din noapte s-au plictisit probabil, şi până la urmă au cedat.

4. Războiul fratricid a marcat şi familia subsemnatei. Cumintele meu tată, Ioachim Vieru, originar din Chişinău, născut în 1922, a luptat în al II-lea război mondial în armata sovietică. După ocupaţia din 28 iunie 1940 basarabenii au fost declaraţi de noul regim „cetăţeni sovietici” şi mobilizaţi ulterior într-un război pe care nu şi-l doreau. Mii de flăcăi basarabeni au devenit „carne de tun”. Nesupunerea însemna condamnarea la moarte.

Când a început războiul, fratele mai mare al tatălui, „*nanu Steopa*” (Ştefan), făcea stagiul militar în România. A luptat în Armata Română, ajungând prizonier în Siberia. De 9 mai, ziua sfârşitului celui de al II-lea război mondial, sărbătoare mare şi importantă în fosta URSS, mergeam obligatoriu cu tatăl (papa) în vizită la „*nanu Steopa*”, chiar dacă fraţii au luptat în armate adverse. Era însă un „dar” la revederea fraţilor din acea zi… Papa povestea în imagini vii despre cum a luptat în război, cum a fost rănit la picior în Cehoslovacia, cum a rămas în viaţă printr-o

minune. Lupta în infanteria motorizată, o bombă a nimerit în tanc, şi din aproximativ 20 de camarazi au rămas în viaţă doar doi – el, norocosul, alegându-se cu schijă la picior şi gradul III de invaliditate. Muncitor calificat, cu o meserie impresionantă de fochist, papa avea mentalitate de „european". Nu agrea comuniştii, vorbea admirativ despre ţările prin care a trecut cu războiul, mai ales despre Cehoslovacia, unde a stat în spital, şi unde o asistentă medicală se îndrăgostise de el. Când se certa uneori cu mama spunea: „Mai bine rămâneam în Cehoslovacia şi mă însuram cu ea".

„*Nanu Steopa*" tăcea de 9 mai. Nu se cuvenea ca „duşmanii" să vorbească în acea zi. N-a povestit niciodată despre război şi prizonieratul din Siberia, deşi încercam să-l provoc la amintiri. Paradoxul este că unchiul a întrat ulterior în partidul comunist, iar papa n-a fost niciodată adeptul comuniştilor. Trăia în cochilia lui de moldovean, născut în perioada României Mari. Stătea doar cu postul de radio Bucureşti, ascultându-i pe Maria Tănase, Maria Lătăreţu, Ioana Radu, Gică Petrescu, Doina Badea, Margareta Pâslaru, Dan Spătaru, etc., „contaminându-mă" şi pe mine de muzica bună populară şi uşoară românească. Nu l-am auzit niciodată vorbindu-i de rău pe „ocupanţii români", spre deosebire de părinţii unor cunoştinţe de-ale mele, ori colegi de clasă. De altfel şi mama mea, Anastasia Vieru, născută Zgărdan, muncitoarea la o fabrică de confecţii din Chişinău, nu agrea comuniştii. Îi numea „boieri". Iar despre rusoace spunea: „*Au venit în cufaişi şî şibote de chirză, şî amu sî fac cucoane*" (*cufaică* – pufoaică, *chirză* – cizme din pânză impregnată). Şi mai avea mama o vorbă: „Toţi golanii cu paltoane, numai eu cu *cofta* mamei" (*coftă* – jachetă) Aşa se spunea la Chişinău despre nechemaţii de după 28 iunie 1940, care prădau magazinele „burgheze".

Nu ştiu ce gândea unchiul despre români, dar bănuiesc că el s-a ascuns de trecutul său prin aderarea la partid. Mă mir şi azi cum de organele respective n-au ţinut cont de dosarul lui? Ori poate dosarul n-a existat, deoarece dânsul a izbutit să-şi ascundă trecutul „criminal"? Pe de altă parte, în fosta URSS muncitorii şi ţăranii erau bineveniţi în partid într-un număr cât se poate de mare, spre deosebire de intelectuali, cărora li se fixaseră „un procent mic de intrare". Or, nanul a lucrat o viaţă fierar, meserie la fel de impresionantă ca cea de fochist.

Închei nota de istorie orală şi „război fratricid", cu un gând luminos din copilărie. O parte din sensibilitatea care mă caracterizează vine probabil şi din meseriile de fochist şi fierar, ambele pe cât de bărbăteşti, pe atât de poetice. Papa mă lăsa cu zâmbet jucăuş şi îngăduitor să arunc lopeţi cu cărbune în imensele cuptoare cilindrice, iar unchiul îmi permitea să scot din foc fierul încins, şi să bat în el cu ciocanul. Fascinaţia venea de la foc, scântei şi jocul de culori, când roşii, când albastre, când galben-violet, ori de alte nuanţe.

Am adăugat această nota la sugestia bunei mele cunoştinţe din Bucureşti, Mihaela Tomescu, născută Bilan, bucovineancă originară din Rădăuţi, vrednică creştină şi admiratoare a basarabenilor. Când i-am povestit despre fraţii ce au luptat în armate adverse, Mihaela m-a îndemnat pe un ton hotărât: „Scrie despre asta neapărat! Este cea mai bună mărturie, pentru că e reală, personală!". Îi mulţumesc mult!

5. Deţinutul politic, regretatul Neculae Popa, membru al Consiliului Româno-American din Los-Angeles, preşedintele Consiliului Româno-American, a jucat un rol declanşator în reconstrucţia Cimitirului Militar de Onoare de la Ţiganca, venind la Ministerul Apărării din Bucureşti (ori Oficiul „Cultul Eroilor", ori în ambele instituţii, îmi scapă acest detaliu), cu un sac umplut cu oase, adunate de el pe dealul fostului cimitir de la Ţiganca. Oasele au ieşit la suprafaţă în urma construcţiei fermei şi a scurgerii timpului. Cazul este descris într-o carte, care i-a fost dedicată.

Printre acţiunile patriotice româneşti ale lui Neculae Popa se înscrie sponsorizarea broşurii „Cimitirul Eroilor din Chişinău", care cuprinde şi studiul subsemnatei. Ideea editării studiului a pornit de la istoricul Mihai Taşcă, extinsă după consfătuirea unui grup de intelectuali, ţinută la Muzeul Militar din Chişinău. La consfătuire a participat şi regretatul Neculae Popa. Noi, cei din jur, ne simţeam onoraţi de prezenţa acestui martir şi luptător anticomunist, originar din oraşul-port Brăila. Scopul principal al editării broşurii era familiarizarea ambasadelor din Chişinău cu istoria şi problema fostului Cimitir Militar.

Lucrând la articol am descoperit în internet interviul realizat cu Neculae Popa de domnii Marian Clenciu şi Mihai Nicolae, pe 16 iunie 2016, în sediul Asociaţiei „Pro Basarabia şi Bucovina". Le mulţumim şi ii felicit pentru acest preţios document video-sonor.

Maria VIERU-IŞAEV
Chişinău

File de istorie - 82 de ani de la Masacrul de la „Fântâna Albă”

Ziua de 1 aprilie a devenit prin Legea 68/2011 Ziua Națională de Cinstire a memoriei românilor victime ale Masacrului de la Fântâna Albă și din alte zone ale deportărilor, ale foametei și altor forme de represiune organizate de regimul totalitar sovietic în ținutul Herța, Nordul Bucovinei și întreaga Basarabie.

După semnarea la Moscova a odiosului și nedreptului pact de neagresiune sovieto-german, Pactul Ribbentrop-Molotov, din 23 august 1939, URSS a ocupat în 1940 Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Astfel, în doar 4 zile după ultimatumul guvernului sovietic de evacuare a armatei și administrației române din 26 iunie 1940, mai mult de 3 milioane de români s-au trezit peste noapte pe un teritoriu străin, în care originile, tradiția, cultura și religia lor nu erau acceptate.

Numeroși români bucovineni au fost arestați, omorâți deportați, au început să fie închise bisericile, confiscate proprietățile, așa încât multe familii au început să treacă noua graniță și să vină în România unde se aflau neamurile, cei dragi ai lor. Unii au reușit, alții au fost arestați sau împușcați la graniță. Pentru a stârpi din față acest fenomen de trecere a granitei, instrumentul cel mai eficace era instituirea fricii. Autoritățile sovietice au ordonat la comanda lui Stalin numeroase crime.

În luna ianuarie 1941 Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne (NKVD), prin proprii propagandiști și agitatori, a lansat prin toate localitățile ținuturilor anexate, zvonuri mincinoase, potrivit cărora ar fi permisă trecerea granitei spre România.

Monumentul ridicat la Hliboca (Bucovina de Nord, în Ucraina de azi), în 2009, în memoria victimelor masacrului de la Fântâna Albă.
Credit foto: Arhiva CISAC/Memorialul Sighet

Ca urmarea a cestor zvonuri și informații false, cetățenii români s-au organizat și în data de 1 aprilie 1941, chiar în ziua de Pași, un grup mare de oameni, din mai multe sate de pe Valea Siretului, s-au îndreptat către granița sovieto-română purtând un steag alb și însemne religioase (prapuri, cruci din cetină, icoane).

Când au ajuns în locul numit Poiana Varnița, la 3 km. de graniță, grupul de peste 3000 de oameni a fost surprins de soldații și grănicerii sovietici ascunși în pădure. Cei mai mulți dintre ei, la comanda și cu știrea lui Stalin, au fost secerați de gloanțe, apoi aruncați în gropi comune, unii fiind îngropați de vii, fiind cea mai sângeroasă crimă stalinistă, iar supraveţuitorii au fost urmăriți, torturați și deportați.

Localitatea Fântâna Albă, se află în prezent pe teritoriul Ucrainei.

Legea 68/2011, prevede ca pe data de 1 aprilie, în România să se organizeze comemorări oficiale și alte activități menite să cinstească memoria românilor care au căzut victime masacrelor, deportărilor și foametei din cauza regimului totalitar sovietic în Nordul Bucovinei și întreaga Basarabie.

Amintim că printre manifestările care au avut loc de-a lungul anilor pentru cinstirea memoriei acestor victime s-au remarcat cele de la Mănăstirea Putna, când la comemorarea a 70 de ani de la Masacru, în 1 aprilie 2011, a avut loc ceremonia de sfințire în incinta mănăstirii a unei troițe închinate memoriei victimelor, iar în 2 iulie 2018, cu prilejul manifestărilor dedicate sărbătorii Sfântului Domnitor Ștefan cel Mare, tot la Mănăstirea Putna a fost inaugurat Portalul Memorial Golgota Neamului „Fântâna Albă”.

Dacă, după cum afirma P.S. Episcopul Damaschin Dorneanu, de la Arhiepiscopia Sucevei: „din cei 80 de ani de la masacru, peste 50 de ani au fost ani de tăcere nedrept și nedemn”, să nu lăsăm să treacă cu indiferență momentul anual când să ne gândim cum se cuvine la suferințele înaintașilor noștri.

Dragomir VLONGA

Aduceţi Moldova la ţărmul iubirii

Unul dintre cele mai dureroase momente ale românității dintr-o parte și alta a punctelor cardinale este cu siguranță realitatea românilor din Republica Moldova, acest spațiu mereu arzând în rotația anotimpurilor. Este o biografie mereu contrastată de false voci care cred că sunt unice deținătoare ale adevărului unei țări aflate în „derivă” și care par fericite că România, prin

Drapelul Republicii Moldova

șiragul ei de politicieni, guvernanți, parlamentari, a preferat să continue minciuna politică mereu ca liant al lașității, amânării marilor probleme ale românilor, în special cea a configurației transnistrene-deltene de-a lungul granței cu Ucraina și Rusia, în loc să bată cu pumnul în masă după Revoluție, să ia Prutul în palme, să-și spele obrajii de fals patriotism și Nistrul să-l alungească în propria biografie, ca albie moștenitoare a numelui de Basarabia, Bucovina.

Momentul în care Prutul, cu podurile sale învolburate, cu așteptările sale, i-a chemat pe români să-și dea mâna într-o îmbrățișare eternă, a ajuns să fie înecat în buchete de flori, de cuvinte muribunde, de jalnice promisiuni ce s-au reîntors în rădăcini umbre tulburi, neguri peste cerul atât de așteptat să-și lumineze fața în sângele nostru de români. Marii patrioți, cărturari, printre care Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, prezenți la Festivalul Internațional „Lucian Blaga", la manifestările Congresului Spiritualității Românești, alături de zeci de colegi, universitari, academicieni, politicieni, profesori, cercetători, poeți, scriitori, traducători prezenți pe „Podul cu flori", pe granițele moldave, trăiesc acum albia nepermisă a deziluziilor, a regretelor nejustificate, întrebându-se ce s-a ales din acea întâlnire florală, fierbinte, de ce România n-a făcut pasul marii reuniri a românilor, de ce politicienii români au preferat să bată-n retragere, să amâne acest cel mai curat sentiment al marii uniri, ceea ce a prilejuit astăzi incredibile bombardamente morale, politice, economice, destabilizatoare până la a pune sub semnul întrebării însăși existența fundamentală a românilor de dincolo de Prut.

Cum dorm liniștite aceste lipitori ce sug cu nerușinare lumină din pașii noștri de neam? Simplu: pe covorul moale al falselor promisiuni,

hoții, vânzări de patrie, delapidări, falsitate, pentru că și-au „asigurat" vinovăția prin legi, decrete, guverne, președinți, guvernanți, ajungând milionari, miliardari cu bogății imense în țări ale lumii, pentru că justiția română a știut să-i hrănească mereu cu acel nerușinat corn al bunăstării. Priviți-i pe unii ieșind de la răcoare după doar câteva luni de ispășire a unor ani lungi de pușcărie, ghiftuiți de anomaliile libertății, lăudându-se că: „Justiția e cu noi!".

Și peste tot și peste toate românii din Basarabia, Bucovina își plâng soarta de abandonați ai umanității din care credeau că fac parte. Suntem vinovați până în fundul pământului pentru ce se întâmplă cu acești frați schingiuiți de setea de cotropire a unor lifte păgâne încă. În cine să mai creadă românii din Ucraina când li s-a pus pumnul în gură, înecându-li-se graiul prin școli și universități, sub talpa neîntrebuințării limbii materne?!Ascultați rănile Basarabiei ce inhalează continuu praful de pe cizma rusofilă, timp în care noi asistăm la incredibila propagandă a rusofiliei: guvern rus pe pământul moșilor și strămoșilor noștri! Ce ziceți? Președinte, parlamentari, guvernanți? Vorbiți penibil la televizor și nu faceți nimic, vă satisface învolburarea unei patrii, sora noastră Moldova de dincolo de Prut, peste care cad bombe, drone, senzația noului gulag sovietic, și sufletul românesc se cutremură, scuipă sânge și noi am devenit cel mai mare poligon al avuției armelor, omorându-ne mii de hectare de pământ pe care mai ieri surâdeau recolte în floare, fructe hrănitoare ale poporului român!

Vă rog să luați aceste rânduri ca umbre dintr-un „jurnal de război" pe care-l completăm zilnic cu ifosele celor mai sofisticate arme, semn că n-am știut să ne apărăm țara de felul în care rusofilia ne-a bătut mereu la porțile istoriei, ale existenței poporului român! Priviți Moldova! Cum s-o ajutăm? Simplu: neuitând că-i pământ românesc în derivă! Aduceți-o la țărmul iubirii!

Ca final deschis: Unde-i armata română? Sub boncănitul militar al armelor iarba nu-și mai poate crește fiii! Auzim sărăcia Moldovei rugându-se de Prut s-o lumineze. Marea Neagră se albește de dangătul viforos, tăcut al incertitudinii!

Ion MĂRGINEANU

27 martie 1918, UNIREA Basarabiei cu România

Basarabia a fost prima provincie care s-a reîntregit în hotarele româneşti, la 27 martie 1918. Unirea a survenit pe fondul dezmembrării Imperiului Rus, odată cu proclamarea principiului autodeterminării, până la despărţirea de imperiul multinaţional în care provincia românească a fost înglobată forţat în 1812.

Basarabia (așa cum fusese definită în cadrul administrației țariste în 1812 la Tratatul de la București) s-a constituit ca Republică Democrată Moldovenească la sfârșitul anului 1917, proclamându-și întâi autonomia în cadrul Republicii Ruse, apoi, după Revoluția din Octombrie, independența față de Rusia bolșevică și, după câteva luni, la 27 martie/9 aprilie 1918 unirea cu Regatul României, în cadrul căruia a constituit o provincie.

Această stare a durat timp de 22 de ani până la 28 iunie 1940 când un ultimatum al guvernului sovietic, care urmărea punerea în aplicare a pactului Hitler-Stalin a fost adresat României, cerând cedarea Basarabiei către Uniunea Sovietică. România a cedat și după 48 de ore Basarabia a fost ocupată de Armata roșie, administrația și Armata Română retrăgându-se, într-un haos dramatic, la est de râul Prut.

***Evenimentele premergătoare**

Prin Tratatul de la București din 1812, partea situată la răsărit de Prut a principatului Moldovei a intrat în componența imperiului Rusiei. Din acel moment, au intrat în concurență, pentru locuitorii acestui ținut formând gubernia Basarabiei, două concepții identitare potrivnice : « românismul » care promova unirea politică și culturală a tuturor vorbitorilor graiurilor est-romanice indiferent de împărățiile ale căror supuși erau (Imperiul Habsburgic, Imperiul Rus sau Imperiul Otoman), și « moldovenismul » susținut de autoritățile rusești, care promova deosebirea și despărțirea culturală și politică a vorbitorilor graiurilor est-romanice supuși ai « Țarului tuturor Rusiilor », de ceilalți. Unirea Basarabiei cu România votată la data de 27 martie (9 aprilie) 1918 de către Sfatul Țării, (parlamentul Republicii Democratice Moldovenești) reprezintă concretizarea și biruința mișcării « româniste » din acest ținut.

În detaliu, după Revoluția din Februarie și încetarea ostilităților dintre Rusia și Puterile Centrale, în Basarabia au fost convocate numeroase adunări și congrese ale reprezentanților diferitelor clase sociale sau organizații profesionale pentru discutarea viitorului țării. În perioada 6 – 7 februarie 1917, a fost convocat un congres al reprezentanților locuitorilor de la sate, care a votat o moțiune care a cerut autonomia și formarea unei adunări legislative. Au urmat alte congrese: ale clerului, învățătorilor și ale soldaților, cu toate cerând autonomia pentru fosta gubernie. La 3/16 martie 1918, Adunarea generală a zemstvei din Bălți cerea „unirea Basarabiei cu regatul României”. O moțiune asemănătoare a votat la 13/26 martie și zemstva din Soroca. Pe de altă parte, în Sfatul Țării, deputații minoritari au cerut la 16/29 martie arestarea celor din zemstve care au votat unirea, ceea ce a obligat Consiliul Director să interzică zemstvelor adoptarea unor astfel de moțiuni.

În aprile 1917, a fost creat Partidul Național Moldovenesc, sub președinția lui Vasile Stroescu, printre membrii de frunte aflându-se Paul Gore, Vladimir Herța, Pantelimon Halippa, Onisifor Ghibu și Daniel Ciugureanu. Partidul, care milita la începuturile sale pentru autonomia Basarabiei, avea ca organ de presă ziarul Cuvânt moldovenesc, la apariția căruia a avut o importantă contribuție un număr de refugiați din Transilvania și Bucovina.

Pe 16 iulie 1917, comitetul central ostășesc din Chișinău a hotărât crearea unui consiliu al provinciei (după modelul sovietelor), care avea să emită o Propunere de lege pentru autonomie națională și teritorială. Pe 4 septembrie, acest comitet publica propriul său ziar, Soldatul român, având-l ca director pe Iorgu Tudor.

În același timp, Adunarea Națională Ucraineană decreta că Basarabia este parte a Ucrainei, ceea ce a dus la solicitarea de către moldoveni a protecției Guvernului provizoriu rus de la Petrograd.În detaliu, într-o notă din 16/29 martie 1918 a autorităților ucrainene se arăta că în partea de nord a teritoriului Basarabiei locuiesc ucraineni, iar în cea de sud (între gurile Dunării și Nistrului și litoralul Mării Negre) ei au o majoritate relativă.

În perioada 23–27 octombrie 1917, consiliul ostășesc a proclamat autonomia Basarabiei și formarea Sfatului Țării ca organ legislativ. Au fost aleși 44 de deputați din rândurile soldaților, 36 de deputați din partea țăranilor, 58 de deputați fiind aleși de comisiile comunale și ale ținuturilor și de asociațiile profesionale. Din totalul de 156 deputați, 105 erau moldoveni, 15 ucrainieni, 14 evrei, 7 ruși, 2 germani, 2 bulgari, 8 găgăuzi, 1 polonez, 1 armean și 1 grec.

Prima ședință a Sfatului Țării a avut loc la data de 21 noiembrie/4 decembrie 1917 și a fost ales ca președinte Ion Inculeț. În decursul existenței sale, Sfatul Țării s-a întrunit în două sesiuni (cu 83 de ședințe plenare și două ședințe particulare). Prima sesiune a fost pregătită de Biroul de organizare al Sfatului Țării și s-a desfășurat în perioada 21 noiembrie 1917 – 28 mai 1918.

În contextul prăbușirii Imperiului Rus, anarhia și violența trupelor rusești în debandadă a determinat Sfatul Țării să cheme, în 13 ianuarie 1918 armata română în Basarabia, pentru a pune capăt jafului. Sovietul bolșevic din Chișinău, aflând despre chemarea trupelor române, a declarat că nu se va mai supune Sfatului Țării și a anunțat o primă pentru capetele conducătorilor guvernului Republicii. Până la urmă însă bolșevicii au fost nevoiți să părăsească Basarabia.

La începutul lunii martie 1918, o delegație a Sfatului Țării, compusă din Ion Inculeț, Pantelimon Halippa și Daniel Ciugureanu a venit la Iași, având o discuție cu noul prim-ministru Alexandru Marghiloman. În întrevederea cu delegația de la Chișinău, Marghiloman le-a cerut reprezentanților Sfatului Țării să se pronunțe asupra unirii, subliniind faptul incapacității Basarabiei de a subzista singură. Halippa și Ciugureanu au fost pentru, dar Inculeț a cerut un răgaz de reflecție de 24 de ore. În acest timp, Marghiloman s-a întâlnit cu miniștrii țărilor aliate, aflați la Iași. Ministrul italian baron Carlo Fasciotti a fost evaziv, Sir George Barclay, ministrul britanic, a declarat că Marea Britanie nu se va opune unirii, Charles Vopicka, ministrul american, a fost și el de acord cu actul unirii, iar Contele de Saint-Aulaire, ministru la Legația franceză a cerut ca unirea să se realizeze cât mai repede. Marghiloman a discutat problema unirii și cu diplomații Puterilor Centrale.

La 12/25 martie 1918, el notează: „Conversație cu [Richard von] Kühlmann. Tratez chestiunea Basarabiei; el promite mână liberă, dar să nu-i facem dificultăți cu Ucraina". (Alexandru Marghiloman, Note politice, vol. III, 1995, p. 114). La 22 martie/4 aprilie a avut loc ședința guvernului în care s-a luat în dezbatere și problema Basarabiei. „Aduc la cunoștință, scrie Marghiloman, că o depeșă a lui Horstmann îmi confirmă mâna liberă din partea lui Kühlmann. Entuziasm din partea generalului Hârjeu, Mehedinți, Săulescu" (Marghiloman, Note politice, 1995, p. 120).

***Unirea**

În 26 martie/8 aprilie 1918, premierul Marghiloman s-a deplasat la Chișinău, însoțit de generalul Constantin Hârjeu, ministru de război, și de alți demnitari, unde a fost primit cu onoruri de autorități.

Până la ședința din 27 martie 1918 a Sfatului Țării, comitetele ținuturilor din Bălți, Soroca și Orhei au fost consultate în privința Unirii cu Regatul României. La ședința solemnă a Sfatului Țării din 26 martie a fost prezent și Marghiloman care a rostit un discurs în care a reliefat necesitatea unirii. După discurs, Marghiloman a părăsit sala, lăsând Sfatul Țării să delibereze asupra propunerilor guvernului român.

În numele Blocului Moldovenesc, deputatul Ion Buzdugan a dat citire declarației prin care se propunea unirea, documentul fiind citit și în rusește de deputatul Vasile Cijevski.

Pe 27 martie, Sfatul Țării a votat prin vot nominal deschis în favoarea Unirii cu România, declarația Sfatului Țării menționând că: „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna SE UNEȘTE CU MAMA SA, ROMÂNIA". În numele Sfatului Țării, Declarația Unirii a fost semnată de Ion Inculeț, președinte, Pan. Halippa, vicepreședinte și Ion Buzdugan, secretar. Condițiile unirii, puse de majoritatea românească, menționate în declarația specifică a Sfatului Țării, au fost următoarele:

- Sfatul Țării urma să ducă la bun sfârșit o reformă agrară, care trebuia să fie acceptată fără obiecțiuni de guvernul român;
- Basarabia avea să rămână autonomă, având să aibă propriul său organ legislativ, Sfatul Țării, ales prin vot democratic;
- Sfatul Țării avea să voteze bugetul local, urma să controleze consiliile zemstvelor și orașelor și avea să numească funcționarii administrației locale;
- Recrutările aveau să fie făcute pe baze teritoriale;
- Legile locale și forma de administrare puteau fi schimbate numai cu acordul reprezentanților locali;
- Drepturile minorităților urmau să fie garantate prin lege și respectate în statul român;
- Doi reprezentanți ai Basarabiei aveau să facă parte din guvernul central român;
- Basarabia urma să trimită în Parlamentul României un număr de deputați proporțional cu populația regiunii;
- Toate alegerile aveau să fie organizate pe baze democratice, urmând să se bazeze pe votul direct, egal, secret și universal;
- Noua Constituție urma să garanteze libertatea cuvântului și a religiei;
- Urma să fie proclamată o amnistie pentru toate persoanele care comiseseră infracțiuni politice în timpul revoluției.

Aceste cerințe/condiții însemnau o respingere a sistemului politic țarist și a politicii culturale de rusificare, precum și o hotărâre de așezare a provinciei pe un curs nou, democratic, de dezvoltare.

Din cei 135 de deputați prezenți, 86 au votat în favoarea Unirii, 3 au votat împotrivă, iar 36 s-au abținut, în special în rândurile deputaților germani, bulgari și ucraineni, 13 deputați fiind absenți (lista și opțiunile la votare). Citirea rezultatului a fost însoțită de aplauze furtunoase și strigăte entuziaste „Trăiască Unirea cu România!"[12]. După votare și citirea rezultatului au fost invitați în clădire prim-ministrul Alexandru Marghiloman și suita sa, cărora li s-a comunicat hotărârea adoptată. Prim-ministrul a luat cuvântul și a declarat că " în numele poporului român și al regelui său, Majestatea sa Ferdinand I, iau act de hotărârea Sfatului Țării și proclam Basarabia unită, de data aceasta pentru întotdeauna, cu România una și nedivizibilă."

La 30 martie/12 aprilie 1918, după întoarcerea premierului român la Iași, s-a sărbătorit Unirea Basarabiei cu România. Decretul regal de promulgare a actului Unirii Basarabiei cu România a fost datat 9/22 aprilie 1918.

După ce la data de 2 aprilie 1918, Ion Inculeț și-a dat demisia din conducerea Sfatului Țării, fiind numit ca ministru fără portofoliu pentru Basarabia în guvernul Marghiloman, a fost numit ca președinte al Sfatului Țării omul politic Constantin Stere (2 aprilie 1918 – 25 noiembrie 1918) și apoi Pantelimon Halippa (25-27 noiembrie 1918). Cea de-a doua sesiune a Sfatului Țării și-a ținut lucrările între 25-27 noiembrie 1918. După aprobarea reformei agrare pentru Basarabia în noiembrie 1918, Sfatul Țării a votat o moțiune prin care aproba unirea fără condiții cu România, exprimându-și încrederea în viitorul democratic al noului stat, în care nu mai era nevoie de o protecție specială pentru Basarabia. La data de 27 noiembrie 1918, Sfatul Țării s-a autodizolvat.

***Recunoașterea internațională a Unirii Basarabiei cu România**

Lloyd George, președintele Consiliului Suprem al Conferinței de Pace de la Paris (Consiliu Suprem format din Clémenceau, Wilson, Lloyd George și Vittorio Emanuele Orlando) îi comunică la 3 martie 1920 lui Alexandru Vaida-Voevod, președintele Consiliului de Miniștri român, că întrucât guvernul român a făcut dovada dorinței sale de a rezolva chestiunile în suspensie în interesul României și al Europei în general, guvernele aliate consideră că chestia basarabeană nu mai trebuie să rămână în suspensie.

Nota Consiliului Suprem arată că „după ce a luat în considerație aspirațiile de ansamblu ale populației basarabene, caracterul moldovenesc al acelei provincii din punct de vedere geografic și etnografic, precum și argumentele economice și istorice, principalele puteri aliate se pronunță pentru aceste motive în favoarea reunirii Basarabiei cu România, reunire care a fost formal proclamată de către reprezentanții Basarabiei…”

Tratatul pentru recunoașterea unirii Basarabiei cu România s-a semnat la 28 octombrie 1920, la Paris, de delegații Imperiului britanic, Franței, Italiei și Japoniei, pe de o parte și ai României, pe de altă parte. Acest tratat recunoaște României suveranitatea asupra teritoriului basarabean, cuprins între Prut, Nistru, vechea graniță a Bucovinei și Marea Neagră. Articolul 9 al Tratatului anunță că părțile contractante vor invita Rusia să adere la acest Tratat, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele.

Tratatul a fost ratificat de principalii semnatari: Anglia, Franța și România. Italia și Japonia nu au ratificat Tratatul. Rusia s-a menținut în atitudinea de nerecunoaștere a actului unirii. Nici tratativele directe cu Rusia de la acea vreme n-au dat vreun rezultat. În 1925, pentru întâia dată, o delegație română compusă din Langa-Rășcanu, Drăghicescu, M. Djuvara ș.a. s-a întâlnit la Viena cu delegația sovietică condusă de Krestinski. De la primul contact, rușii au pus chestiunea Basarabiei în așa fel încât delegația română s-a văzut nevoită să refuze discuția și conferința s-a dizolvat, fără nici un rezultat. (Kirițescu, 1989, op. cit.).

***Urmări**

În toamna anului 1919, au fost convocate alegeri parlamentare în Basarabia. Au fost aleși 90 de deputați și 35 de senatori.

Pe 20 decembrie 1919, aceștia au votat, alături de reprezentanții altor regiuni românești, ratificarea Actelor Unirii aprobate de Sfatul Țării, de Congresul Național din Transilvania și de Congresul Național din Bucovina. La 29 decembrie 1919, Parlamentul României întregite a votat legile de ratificare ale Unirii celei mari. Legile au fost depuse de bucovineanul Ion Nistor, de basarabeanul Ion Inculeț și de ardeleanul Ștefan Cicio Pop, miniștri în cabinetul României Mari.

Timp de 22 da ani, Unirea cu România a ferit Basarabia de războiul civil rus, de tragediile colectivizării, ale Holodomorului, ale « terorii roșii » dezlănțuită de Ceka-GPU-NKVD și ale deportărilor către Gulag. Acesta era întocmai scopul Sfatului Țării, inclusiv al delegaților ruși sau ucraineni care au votat Unirea. În acest răstimp Basarabia a primit, conform datelor « Oficiului internațional pentru refugiați al Societății Națiunilor » întemeiat de Fridtjof Nansen, zeci de mii de refugiați din Rusia și Ucraina, majoritatea simpli civili (printre care meșteșugari sau mici prăvălieri evrei, credincioși pravoslavnici, simpli țărani ucraineni) care-și riscau viața trecând Nistrul înot sau pe ghiață sub gloanțele grănicerilor ruși (uneori și români). Dintre acești refugiați, socotiți nediferențiat « reacționari » sau « contra-revoluționari » de autoritățile sovietice, toți cei care se mai aflau în Basarabia în vara anului 1940, când Armata Roșie a ocupat țara, au fost deportați în Siberia.

O minoritate dintre locuitorii Basarabiei, îndeosebi printre cei mai săraci și printre evreii de tendință radicală (desprinși din partidul socialist evreiesc « Bund » sau Всеобщий еврейский рабочий союз), era favorabilă regimului bolșevic și, prin urmare, ostilă Unirii, căreia i s-a opus și pe care Uniunea Sovietică s-a bazat pentru a lupta politic împotriva României. Dintre toate teritoriile pierdute de Imperiul Rus, Basarabia a fost singurul a cărui cedare nu a fost recunoscută de URSS, nefiind confirmată de nici-un tratat semnat de guvernul bolșevic.

Prin urmare, acesta a reacționat împotriva Unirii pe de-o parte suscitând în Basarabia însăși răscoala de la Tatarbunar, pe de altă parte înființând în Ucraina sovietică, pe malul stâng al Nistrului, Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, în care a dezvoltat «Moldovenismul». La procesul răsculaților de la Tatarbunar, au venit, ca apărători ai acuzaților, mulți intelectuali comuniști din Europa occidentală precum Henri Barbusse, care au contribuit, spre satisfacția Uniunii Sovietice, să popularizeze în străinătate imaginea unei Românii represive care ar fi «ocupat în mod nedrept un teritoriu profund doritor de a fi sovietic».

Sursa: https://ziarulunirea.ro/27-martie-1918-unirea-basarabiei-cu-romania-467480/

Remember Sava Henţia

Cu ocazia comemorării pictorului Sava Henția, născut la Sebeșel, elevii clasei a III-a de la Școala Duvlea-Zdrenghea, coordonați de profesor învățământ primar Urban Maria, au marcat acest eveniment prin activități diverse: picturi, referate, dezbateri, proiecții video.

Am participat cu toții cu entuziasm la acest eveniment!

Cu mult respect,

prof. Maria Urban

La statuia lui Paul Chinezul de la Şibot

Ample manifestări cu ocazia comemorării a 543 de ani de la Bătălia din 13 octombrie 1479, între armatele unite ale Transilvaniei şi otomani.

De 18 ani neîntrerupti la monumentul eroului Paul Chinezul, ridicat în gara CFR Şibot, în amintirea Bătăliei de la Câmpul Pâinii, dintre Transilvănieni şi otomani, ce a avut loc pe 13 octombrie 1479, bunii români din împrejurimile Şibotului, reprezentanţii primăriilor, a şcolilor, a ONG-urilor cultural - patriotice, preoţi şi alţi iubitori de neam şi istorie, vin şi comemorează eroii luptători (20.000 turci şi 8000 români) căzuţi pe câmpul de luptă ce aparţine comunei Şibot.

În data de 13 octombrie 2022, cei prezenţi la comemorare, n-au venit cu mâna goală, au adus frumoase coroane de flori, în culorile roşu-galben-albastru şi mulţime de buchete şi jerbe.

Festivitatea a început printr-un serviciu religios cu rugăciuni de pomenire a celor căzuţi în bătălie, oficiat de preoţii ortodocşi Cosmin Şandru de la parohia din Şibot şi pr. Daniel Avram, de la parohia comunei Aurel Vlaicu.

După slujba parastasului pe fondul muzical al Imnului Eroilor au fost depuse coroane din partea: Primăriilor şi consiliilor locale din Şibot -primar Marinela Oană, Cugir - viceprimar Călin Furdui, Geoagiu - primar Vasile Cărăguţ şi viceprimar Carmen Călugăr, din partea ONG-urilor cultural-patriotice Fundaţia „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea şi Integritatea României" şi Revista „ Dacoromania", preşedinte Vasile Todor şi primvicepreşedinte Dragomir Vlonga, Asociaţia „Pro" Cugir - preşedinte ing. Aurel Voicu, Centrul de Cultură Cugir- Diana Dobrean, Carolenii Templieri „Santa Cruce", Societatea Culturală „Vinereana", preşedinte Dorin David, Şcoala „Iosif Sârbu" din Şibot, director prof. Irina Boc, Societatea „Non Nobis", Despărţământul ASTRA „Eugen Huea" Alba Iulia - Jr. Claudiu Dărămuş şi teolog Rimo Vlonga membrii, Partidul Pralipe al Romilor Alba Iulia - preşedinte Călin Pădurean, şi un număr mare de buchete de flori din partea persoanelor fizice din localităţile megieşe participanţi la eveniment.

Despre importanţa istorică a evenimentului, în calitate de istoric a vorbit Prof. Dr. Mihai Căstăian, de la Muzeul din Orăştie, urmat de reprezentanţii primăriilor, instituţiilor culturale, şcoli, a ONG-urilor cultural-patriotice, precum şi a unor cetăţeni, printre care marele campion naţional şi internaţional la maraton, semimaraton şi cros pe diferite distanţe, cunoscutul Vasile Hârjoc din Cugir, un patriot model, Prof. Nicolae Florea din Cugir etc.

Un aspect care nu trebuie trecut cu vederea a fost prezenţa elevilor de la Şcoala „Iosif Sârbu" din Şibot însoţiţi de directoare, cadre didactice şi părinţi, reprezentând atât o lecţie de istorie cât şi paşi pentru a prelua ştafeta şi a duce mai departe perpetuarea memoriei eroilor şi a bunelor tradiţii în domeniu. Amploarea evenimentului este şi rezultatul unor bune colaborări între Asociaţia Cultul Eroilor din judeţul Alba cu a celor din jud. Hunedoara. Aceste evenimente fac parte din momentele şi procesele educative ale cetăţenilor şi şcolarilor, practici care trebuiesc duse mai departe din generaţie în generaţie.

Reprezentanţii celor două judeţe Alba şi Hunedoara, abolind sloganul „e mai uşor să nu faci nimic decât să faci" vor să-şi unească eforturile pentru realizarea unui muzeu de istorie comun. Să dea Bunul Dumnezeu ca acest gând bun să se împlinească spre îmbogăţirea cu noi dovezi şi date despre istoria reală a românilor.

Dragomir VLONGA

Omagierea poetului fără pereche Mihai Eminescu la 173 de ani de la naştere şi sărbătorirea Zilei Culturii Naţionale

La apelul Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, duminică 15 iunie 2023, când clepsidra timpului arăta 173 de ani de la nașterea celui mai mare poet român Mihai Eminescu, în jurul bustului de pe Aleea Scriitorilor s-au adunat o mare de oameni, care s-au încărcat de duhul lui Eminescu. Printre participanți s-au aflat, elevii de la Școala Gimnazială „Mihai Eminescu” însoțiți de învățătoarea Daciana Jimborean și elevii de la Școala Sportivă Alba Iulia, însoțiți de prof. Lucia Jimborean,

care au prezentat și un scurt spectacol ce a cuprins recitarea unor poezii eminesciene. Au mai fost prezenți, reprezentanții unor instituții publice locale ale statului, membrii ONG-urilor cultural-patriotice, membrii Clubului de Lectură a Centrului de Zi pentru Persoane Vârstnice Alba Iulia, cetățeni din Alba Iulia și din țară, membrii unor partide politice.

Evenimentul a început cu depuneri de coroane din partea: Primăriei și Consiliului Local Alba Iulia, Consiliul Județean Alba și Biblioteca Județeană „ Lucian Blaga” Alba Iulia, Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu” Alba Iulia, Casa de Cultură a Studenților Alba Iulia, Partidul „SOS” și o mulțime de buchete de flori din partea simpatizanților.

După intonarea Imnului Național, au luat cuvântul pentru a evoca viața, activitatea și opera poetului Mihai Eminescu și citind din opera acestuia, elevii de la școlile amintite și cadrele didactice însoțitoare, prof. Daniela Floroian, ing. Vasile Todor, Prof. Ioan Bâscă, prof. Viorica Medrea, Marius Filimon - viceprimar, coloneii în retragere Nicolae Panduru, Ioan Țuie, Ioan Jelea, prof. Aurel-Constantin Opincariu, preot Ioan Iuga, ec. Ioan Străjan, teolog Rimo Vlonga, iar la final Nicolae Voicu a interpretat cântece pe versurile poetului Mihai Eminescu.

Evenimentul, atât prin participare cât și prin discursuri și recitări a fost o reușită, pentru care organizatorii mulțumesc tuturor participanților.

Dragomir VLONGA

Grigore Vieru - omagiu al libertăţii

„Aleea Scriitorilor” din Alba Iulia a găzduit marți 14 februarie 2023 la orele 13,00 manifestările ocazionate de omagierea poetului Grigore Vieru la 88 de ani de la naștere.

Motto: *„Nu cunosc un dar mai frumos din partea unui musafir străin decât acela de a-mi elogia țara în limba casei mele.” ; „Patria este ca un copil: dacă uiți de ea, poate să plece de acasă.”* (Grigore Vieru).

Ca și în anii trecuți, de când bustul poetului pătimirii basarabene Grigore Vieru, se află printre busturile confraților români celebrii în ale scrisului, ce-și dau mâna ca într-o respirație a limbii române pe „Aleea Scriitorilor”, ONG-urile cultural patriotice din Alba Iulia, în frunte cu Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” - președinte ing. Vasile Todor și a revistei „Dacoromania” - director ec. Ioan Străjan, având ca parteneri instituțiile locale și județene ale statului, organizează în fiecare an ample manifestări culturale, la bustul poetului, pentru a omagia nașterea și a comemora moartea acestuia.

Poetul, scriitorul și omul politic Grigore Vieru, s-a născut într-o familie de țărani români în satul Pererița, jud. Hotin de pe malul Prutului din Republica Moldova (Basarabia), la 14 februarie 1935, din părinții Pavel și Eudochia Vieru și a decedat la 18 ianuarie 2009, la numai 73 de ani la Chișinău, unde se află și mormântul.

La 6 luni rămânând orfan de tată, are o copilărie grea, dar frumoasă ca orice copilărie deși din cauza lipsurilor uneori merge desculți la cursurile liceale. Buna educație de la mama și hărnicia l-a ajutat să răzbească în viață, absolvind cu mari sacrificii Facultatea de Filologie-Istorie din Chișinău. Debutează în timpul studenției, la absolvire lucrează la diferite reviste. Profesează ca publicist, profesor poet, iar ca om politic deputat în Parlamentul Republicii Moldova. Se căsătorește cu Nacu Raisa, având împreună doi fii, Călin și Tudor medici în România.

Bogata sa operă literară, în care sinceritatea este hotărâtoare, reflectată prin efecte estetice și morale, tratează cu precădere teme atât pentru copii cât și pentru adulți, care glorifică chipul mamei, a patriei, a limbii

române și a tot ce-i frumos în lumea în care a trăit. Opera sa este accesibilă tuturor vârstelor și a nivelelor de pregătire de la cei mai simpli la studenți și universitari. Este poetul care a iubit mult simplitatea, limba română, România (spunând că dacă unii își doreau să ajungă în cosmos, dorința lui cea mai mare a fost să ajungă la frații din România) și toate valorile românești și mai ales oamenii. A iubit mult Alba Iulia, unde poposea adeseori, fiind nelipsit de la Congresele Spiritualității Românești, colaborând cu poeții și scriitorii albaiulieni. Patria și mama erau iubite cu aceiași intensitate, afirmând că dacă-ți pierzi mama îți rămâne patria. Simplitatea care-l caracteriza este dovedită prin afirmația că este un fir de iarbă nimic mai mult.

Mai multe despre Grigore Vieru putem afla citindu-i opera care este un balsam, o mângâiere pentru inimă și suflet, mare parte din versurile lui fiind cântate de mari muzicieni dar și de copii începând de la grădiniță, cărora le-a lăsat și primele manuale școlare, abecedarul, terminând cu unele cursuri pentru universități.

Așteptăm marți la bust să fie prezenți o mare de oameni, care să-i recite, să-i cânte din versuri și să-i evocăm prin discursuri viața, activitatea și opera sa, aducându-i prinosul nostru de dragoste și recunoștință prin depuneri de coroane și flori și prin momente solemne de reculegere.

Dragomir VLONGA

Academicianul DAVID PRODAN

„Îmi rememorez în unii mari viaţa pentru mine. N-am avut o viaţă de suferinţe, de mizerii care să impresioneze, nici o viaţă de aventură care să stârnească vreun interes deosebit. Am avut o viaţă ca nenumărate altele, fără nimic excepţional, o viaţă care spune prea puţin altuia, îi poate trezi prea puţin interesul. Desigur am pornit de jos, dar am urcat scara destul de normal, treaptă de treaptă, potrivit dotaţiei fireşti şi împrejurărilor, mai mult favorabile decât defavorabile. N-am fost scutit nici de duşmani, de invidii în viaţa ştiinţifică, dar poate ele au fost şi omagiul calităţii.”

Aceasta este o scurtă autocaracterizare pe care marele istoric şi academician şi-o face în cartea de memorii apărută postum, în 1993.

Istoricul David Prodan s-a născut la 13 martie 1902 în satul Cioara, azi Săliştea, satul natal şi al călugărului Sofronie sf. Mărturisitor. Tatăl Ilie Prodan, mama Ana Prodan, născută Moţu, bunicul acesteia fiind chiar moţ de origine. Părinţii au fost ţărani mijlocaşi care au mai avut trei copii: Ana, Saveta şi Ion ce au murit la vârsta de un an şi ceva, cu vreo câteva luni înainte de moartea mamei.

Primii ani ai copilăriei i-a petrecut în satul natal împreună cu familia şi prietenii, unde de la masă nu lipseau: mămăliga caldă, laptele, zămurile, cartofii, fasolea, curechiul, cricala, papara şi multe fructe.

Din jocurile copilăriei nu lipseau umblatul după cuiburi, prinsul peştelui şi a racilor cu mâna, scăldatul sau jocurile de pe coastă (deal), iar iarna din casă nu lipseau sfârâitul fusului, vârtelniţa sau războiul de ţesut.

Şcoala primară de patru clase a urmat-o în sat la şcoala confesională unde erau doi învăţători care predau simultan la două clase, după care au urmat şcoala ungurească din Sebeş şi un an la Liceul Kun din

Vedere generală a localităţii Săliştea

Orăştie, după care a continuat cu clasa a VI-a la nou înfiinţatul Liceu Aurel Vlaicu tot din Orăştie, pe care l-a absolvit cu brio luând şi examenul de maturitate (bacalaureat).

Dorind continuarea studiilor şi având o mai slabă susţinere financiară, a plecat la Cluj, unde a intrat translator la Direcţia Generală a Cărţilor Funciare, timp în care urmează Facultatea de Litere, secţia română-istorie a Universităţii Dacia Superioară, absolvind în 1924 cu licenţa în istorie şi arheologie, cu teza de doctorat "Răscoala lui Horea în comitatul Cluj şi Turda". Această teză de doctorat a stat la baza lucrării sale de căpătâi cu acelaşi titlu, făcând pentru aceasta studii şi cercetări minuţioase despre viaţa iobagilor din Transilvania şi asupra evenimentelor din timpul răscoalei de la 1784.

În paralel cu studiile universitare şi-a îmbogăţit cunoştinţele în domeniile: heraldică, paleografie, cronologie, sigilografie, literatura istorică română şi maghiară. După absolvirea facultăţii a lucrat la Arhivele Statului din Cluj şi la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj. În perioada 1940-1944, Universitatea din Cluj a fost nevoită să se refugieze la Sibiu , în urma odiosului Dictat dela Viena, când ungurii au ocupat Ardealul de Nord.

A fost profesor universitar şi şef de secţie la Institutul de istorie şi arheologie din Cluj începând cu 1948, an din care a fost şi membru corespondent al Academiei Române, iar din 1955 a devenit titular. A fost ales membru al Asociaţiei Istoricilor Americani după moartea lui Ferdinand Brandel.

Academicianul şi istoricul David Prodan s-a stins din viaţă la 11 iunie 1992 la vârsta de 90 ani fiind înmormântat la Cluj Napoca, fără a avea urmaşi direcţi.

David Prodan şi-a dedicat mare parte din viaţă cercetării evenimentelor istorice legate de Transilvania, după o documentare solidă de arhivă, reconstituind faptele şi evenimentele aşa cum s-au petrecut, neocolind nimic din ceea ce a fost.

Fiind preocupat în mod special de problema iobăgiei din Transilvania, în perioada 1938-1992, a editat lucrările:

Răscoala lui Horea în comitatele Cluj şi Turda (1938), Teoria imigraţiei românilor din Principatele Române în Transilvania (1944), Iobăgia în domeniul Băii de Arieş la 1770 (1948), Suplex Libellus Valachorum (l948), Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea, 3 volume (1967-1968), încă un Suplex Libellus românesc-1804 (1970), Răscoala lui Horea, vol. l si 2 (1979 şi 1984), Urbariile Ţării Făgăraşului, vol. 1 si 2 (1986-1987), Problema iobăgiei în Transilvania (1989), Din istoria Transilvaniei (1989), Transilvania şi din nou Transilvania (1992).

În afară de lucrarea sa de referinţă despre Răscoala lui Horea, o altă lucrare deosebit de importantă a marelui istoric este şi Suplex Libellus Valachorum, începută sub formă de articole de presă, care avea să devină cea mai editată lucrare de istorie din România,

David Prodan cu tatăl său

David Prodan cu familia

în trei ediţii în limba română şi câte una în engleză şi germană. A fost cel mai de seamă document politic al românilor din Transilvania, cea mai importantă dovadă a guvernării istorice a austroungarilor sub impăratul Carol al VI-lea şi a împărătesei Măria Tereza.

În Supplex Libellus Valachorum, istoricul arată că deschizătorul luptei politice naţionale a românilor din Transilvania împotriva împăratului şi a Dietei de la Viena a fost Episcopul Inochentie Micu, continuată mai apoi de către poporul român din Transilvania. Un rol important în această luptă avându-l şi călugărul Sofronie de la Cioara prin mişcarea populară pentru ortodoxie începută de acesta.

Textele, cunoscute azi, ale actului din 1791 sunt mai multe. În circuitul oficial şi neoficial pe care el l-a prezentat s-au născut mai multe versiuni care, cu unele deosebiri de amănunt, sunt identice. Incursiunea aceasta în trecut coincide însăşi cu lupta naţională a poporului român din Transilvania, actul de la 1791 impunându-se doar ca o proeminentă piatră milenară pe drumul ei.

Postum, în anul 1993, i-au fost publicate memoriile într-un volum intitulat, Memorii, în care David Prodan îşi prezintă întreaga viaţă.

Ca semn de preţuire pentru opera lui şi valoarea sa ca istoric, cercetător şi om de ştiinţă, mai multe instituţii de învăţământ şi cultură din ţară au primit numele de David Prodan, între care Şcoala şi Biblioteca din satul său natal Săliştea. În Săliştea a fost înfiinţată Fundaţia Culturală „David Prodan”.

Pentru cinstirea acestei mari personalităţi a culturii, care a slujit România dezinteresat şi cu pasiune, pentru care Transilvania a fost o obsesie, la aniversarea a 110 ani de la naşterea sa au fost organizate o serie de manifestări omagiale de către Primăria Săliştea, Consiliul Local şi Şcoala „David Prodan” la care au luat parte peste 200 de persoane în frunte cu primarul Aurel Emil Stănilă.

Au ţinut să fie prezenţi domnii: profesor Ioan Bâscă, din partea Consiliului Judeţean Alba, economist Ioan Străjan, profesor doctor Gheorghe Anghel, profesor Nicolae Mărgineanu, profesor Ilie Furduiu, economist Ilie Dionisie, colonel în rezervă Ioan Galdea, toţi din partea Fundaţiei „Alba lulia 1918 Pentru Unitate şi Integritatea României”, doamna profesoară Rodica Florea - viceprimarul Oraşului Cugir, domnul inginer Emil Muntean -directorul Parcului Industrial Cugir, domnul inginer Cristian Simu - managerul Spitalului Orăşenesc Cugir, un grup de elevi de la Liceul „David Prodan” din Cugir conduşi de directorul acestui lăcaş de învăţamant - Miron Bur. La aceşti oaspeţi de seamă s-au alăturat părintele paroh Liviu Ilie - preşedintele Fundaţiei Culturale „David Prodan”, preotul Gheorghe Marin din Tărtăria, Bran Petru Mircea - referent cultural la Primăria Săliştea, şi învăţător Ionel Bozeşan.

Manifestarea s-a desfăşurat la statuia marelui istoric amplasată în incinta Şcolii „David Prodan” din Săliştea, acţiune la care un deosebit aport şi 1-au adus cadrele didactice şi elevii din şcoală conduşi cu multă dăruire şi competenţă de doamna profesoară Ionela Gabriela Suciu, directorul şcolii, care în final au prezentat un frumos moment artistic cu cântece şi recitări de poezii în coordonarea domnului învăţător Zaharie Petra. La aceste momente speciale a participat şi strănepotul marelui istoric, Sabin Molodet împreună cu soţia, dar şi locuitori ai satului Săliştea.

Festivitatea a fost deschisă şi coordonată de către doamna profesoara Gabriela Ionela Suciu, directoarea Şcolii David Prodan din Săliştea. Au rostit alocuţiuni: Aurel Emil Stănilă, primarul comunei Săliştea, profesor doctor Gheorghe Anghel şi Menu Claudiu Adrian, profesor de istorie la Şcoala „David Prodan” -Săliştea.

Televiziunea Română a dedicat marelui istoric la împlinirea a 110 ani de la naştere o emisiune de o oră la care au participat academicianul Dan Berindei şi profesor doctor Constantin Buchet.

Primăria Comunei Săliştea împreună cu Consiliul Local, Şcoala „David Prodan” Săliştea, Liceul „David Prodan” Cugir, Consiliul Judeţean Alba, Fundaţia „Alba Iulia 1918 Pentru Unitate şi Integritatea României”, Fundaţia „David Prodan” Săliştea şi Televiziunea Romană au omagiat cu deosebită preţuire şi respect cei 110 ani de la naşterea marelui istoric David Prodan cu care comuna Săliştea se mândreşte, fiind cea mai importantă personalitate născută în satul Săliştea alături de călugărul Sofronie, reputaţii profesori universitari Ioan Oana, Ioan Comănescu şi Mircea Miclea.

Preot paroh Liviu ILIE,
Preşedintele Fundaţiei Culturale „David Prodan”, Săliştea

Petru Mircea BRAN,
Referent Cultural la Primăria Săliştea

Articol reluat din revista DACOROMANIA, nr. 53

Istoricul David Prodan a fost omagiat la 121 de ani de la naştere

Luni 13 martie 2023, la bustul istoricului David Prodan, străjuit de drapele tricolore, aflat pe Aleea Scriitorilor din parcul Mihai Eminescu din Alba Iulia, la apelul și inițiativa Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României ” și a Revistei „Dacoromania” au fost prezenți membrii ONG-urilor cultural-patriotice, reprezentanți ai instituțiilor publice locale ale statului, la care s-au alăturat și alți iubitori de cultură și istorie, pentru a omagia 121 de ani de la naștere, una dintre cele mai recunoscute personalități născute în județul Alba, istoricul David Prodan.

Manifestările au debutat cu depunerea la bust a coroanelor de flori din partea Consiliului Județean și a Bibliotecii Județene Alba, a Primăriei și Consiliului Local Alba Iulia, a Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, a Revistei „Dacoromania” și a AFDPR-Filiala Alba.

Dintre cei prezenți la eveniment; ing. Vasile Todor - președintele fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, ec. Ioan Străjan - directorul revistei „Dacoromania”, av. Emil-Antoniu Popescu, viceprimarul Primăriei Alba Iulia, prof. Adrian Simion - istoric, teolog Rimo Vlonga, prof. Maria Cioica, ec. Ioan Bălgrădean, Victoria Barna și Nicolae Voicu, în discursul lor au vorbit despre viața, activitatea și opera lui David Prodan.

Din sinteza celor evocate de vorbitori, se poate consemna că: Istoricul, academicianul, bibliotecarul, profesorul universitar, specialistul în Istoria Transilvaniei DAVID PRODAN, s-a născut la 13 martie 1902 în comuna Cioara (azi Săliștea), din jud. Alba, fiul zidarului și plugarului David și Ana, rămânând orfan de mamă la vârsta de 7 ani. A învățat să scrie și să citească de la tatăl său, apoi a învățat la școala din sat, urmând liceul la Orăștie și Facultatea de Istorie-Geografie din Cluj, unde în 1938 devine doctor în istorie. În 194o se căsătorește cu Floarea Vlădescu, cu care a convețuit 60 de ani, fără a avea copii. După absolvire activează la Arhivele Statului din Cluj, la Biblioteca Centrală a Universității din Cluj, Profesor la Universitatea din Cluj, Institutul de Istorie și Arheologie. În anul 1955 devine membru titular al Academiei Române. Pentru activitatea prestigioasă din domeniul istoriei, ca semn de recunoștință este primit membru al Asociației Istoricilor Americani.

La vârsta de 90 de ani moare la Cluj, în data de 11 iunie 1992. A lăsat în patrimoniul istoric al României o bogată operă, lucrări de mare anvergură științifică din domeniul istoriei, în special al Istoriei Transilvaniei din perioada medievală, despre Răscoala lui Horea, despre iobăgie, migrație etc. Studiind și cunoscând adevărul istoric despre Transilvania, prezentate în aceste opere, noi trebuie să devenim patrioți reali, cu sentimente profunde pentru țară, pentru popor, respectând cu adevărat trecutul și înaintașii noștri.

Dragomir VLONGA

Memoria unui portret:
Mircea Zdrenghea

Au trecut 109 ani de la nașterea lingvistului și filologului român Mircea Zdrenghea născut la 30 ianuarie 1914 în Sebeșel comuna Săsciori jud. Alba

Lingvistul, filologul, cercetătorul și profesorul universitar Mircea Zdrenghea, născut la 30 ianuarie 1914 în satul Sebeșel, comuna Săsciori jud. Alba - decedat la 28 aprilie 2001 la Cluj, după 87 de ani de viață, a fost unul din cei trei copii (Mircea, Vasile și Maria), a familiei învățătorului Zdrenghea Vasile și Mărioara (născută Hința, nepoata pictorului Sava Henția). Datorită studiilor și a vastei activități academice se înscrie în rândul numeroaselor personalități cultural-științifice pe care le-a dat comuna Săsciori, în fruntea listei fiind marele pictor Sava Henția (n. 01. 02. 1848 - d. 21. 02. 1904).

Mircea Zdrenghea și-a petrecut copilăria și a urmat clasele primare în satul natal Sebeșel, cele gimnaziale la Sebeș și liceale la Orăștrie, continuând la Facultatea de Filologie a Universității „Regele Ferdinand" din Cluj în perioada 1932-1936, unde a studiat cu întemeitorii școlii de filologie clujene: Sextil Pușcariu, Theodor Capidan și Nicolae Drăganu. În 1937 a absolvit Seminarul Pedagogic al Universității din Cluj.

În decursul vieții a avut o carieră bogată, începându-și activitatea ca profesor de liceu în orașul Sfântul Gheorghe, de unde a fost mobilizat pe Frontul de Est în timpul celui de al Doilea Război Mondial. În 11 iulie 1942, la vârsta de 28 de ani se căsătorește cu Maria Modrigan (n. 1920-d. 2001).

În anul 1947 revine la Facultatea de Filologie din Cluj ca cercetător, asistent, conferențiar, profesor și șef al catedrei de limba română. A ținut la universitate cursuri de latină, linvistică, fonetică, literatură română veche, istoria limbii române, dialectologie și limba română contemporană.

A fost dascăl a zeci de generații de studenți, a publicat zeci de studii, articole și cursuri universitare, atât despre limba română contemporană, cât și despre premergători precum Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Ioan Budai-Deleanu și Ion Heliade-Rădulescu.

Opera sa cuprinde lucrări monumentale dintre care: 1. Studii lingvistice; 2. Elemente linguae dacoromanae sive valachicae, ediție bilingvă română-latină a lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai; 3. Probleme de analiză morfologică; 4. Limba română contemporană: Morfologia; 5. Analize gramaticale și stilistice etc.

Mircea Zdrenghea a fost un cercetător asidiuu cu multe și remarcabile rezultate științifice, recunoscute între specialiști. Dovedise prin tot ce a făcut, atât didactic cât și științific o formație profundă și cpmplexă. A fost profesor de reală vocație, admirat și iubit de studenți și de colegi, pentru tot ce făcea exemplar. Punea accent pe educația moral-cetățenească a studenților.

Pentru tot ce a făcut pentru dăinuirea și îmbogățirea limbii române, merită să ne gândim cu respect la el de ziua lui de naștere 30 ianuarie.

Dragomir VLONGA

Rătăcind prin vâltorile vieţii

Cel de al treilea roman al Eugeniei Costea „Rătăcind prin vâltorile vieții”, apărut la Editura Dokia, în condiții grafice remarcabile - Trebuie menționat că vâtorile vieții sunt pornite și întreținute, încă de la început, de învolburate vijelii ale sufletului cu origini în comportamentul și limbajul unor membri ai familiei restrânse, a unor rude, a unor cunoștințe.

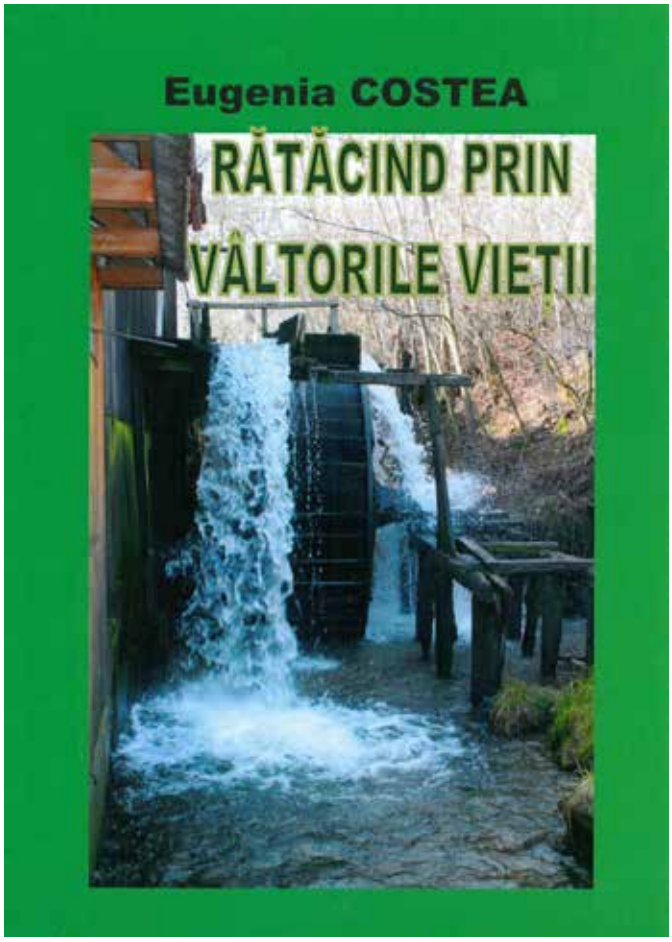

Din fericire cele mai multe dintre personajele surprinse de vâltorile vieții sunt luptătoare, tenace, în cele din urmă biruitoare. Cele mai multe din această categorie sunt. femei; purtate o vreme prin valurile, haine ale vieții care. prin proprie voință și călăuzite de Dumnezeu, izbutesc să-și modifice aspra ursită.

Protagonista romanului este foarte tânăra Magdalena/Magda -„fiica cea mai mare, din cei șapte copii pe care-i aveau Valeria și Iosif, căreia i se alătura mult mai vârstnica Oana, patroana unui mic circ, devenită pentru Oana, prin curgerea evenimentelor, „...universul ei, pacea interioară/.../ Lângă ea se simte în siguranță, puternică". Tânăra prietenă, Magda, a fugit de acasă nu pentru a vagabonda pe străzile orașelor, ci fiindcă era mereu certată și bătută de tatăl ei ” alcoolic. Până la un punct viața Magdei se aseamănă cu viața Oanei...

În paralel cu descrierea unor momente din viața celor două prietene. autoarea romanului prezintă cititorului strădania Oanei de a construi pe un teren primit în dar de la un om bogat - Bunu -, prin testament, o casă cu câteva nivele „pentru oamenii în vârstă, singuri/.. ./ Casă pentru seniori sau Căminul păcii", numită în final Casa Bunu. Construcția se înalță rapid, camerele sunt ocupate de femei vârstnice. Singurul bărbat este medicul Radu. Afirmă autoarea: „...fiecare persoană poartă în suflet împlinirile și decepțiile trăite".

Patroana Centrului, Oana, gândește deja ca în timpul iernii doamnele „să se adune într-o șezătoare", pentru a împleti și croșeta obiecte folositoare. Cu preocupări relaxante și înnobilate cu bună dispoziție. Locatarele să uite traumele sufletești și fizice provocate de părinți, de soți, de rude, de alți membri ai familie, de iubiți. Doamnele simt nevoia stresantă să-și motiveze cazarea gratuită la Casa Bunu, devenită Oaza lor de liniște sufletească. Rând pe rând își povestesc necazurile Emilia, Genoveva, Rica, Narcisa, Cornelia, Minodora, Marcela, doamna mai excentrică Rita Stănescu.

Talentul autoarei se manifestă cu prisosință în pregătirea și crearea momentelor de suspans, dar și în realizarea unor portrete, din păcate prea succinte. Pentru început transcriu portretul lui

Antonio, așa cum îl vede Rita: „Arunc o privire spre acest tânăr. Emană bunătate, elegantă. educație și este foarte atrăgător. Un brunet cu ochii albaștri ca cerul dună furtună. părul natural, negru ca murele în pârg, înalt…" Adaug îndată portretul unei femei urâcioase, stăpânită de sentimentul urii: „Ochii ei oblici, adânciți în orbite, cu pleoapele pleoștite, dădeau certitudinea unui vultur chior ... Gura striată pregnant lăsa să sară stropi de salivă /.../ Mersul și vorbele ei erau în concordanță cu mutra hidoasă".

Stilul prozatoarei este unduios și uneori tumultuos, în general îngrijit. Cititorul întâlnește deseori fraze care luminează pagina, uneori cu vigoarea unor cugetări. Iată două modele, întâiul fiind încărcat cu satiră și zeflemea: „Pentru o femeie singură și educată e dificil să trăiască lângă prostănaci și mârlani sau buhe împăiate, pline cu venin. Împotriva unei femei tinere, atrăgătoare și întreprinzătoare, își dau mâna cei fără Dumnezeu, cântând aceeași serenadă a calomniei..." Celălalt model: „Trăim într-o perpetuă luptă, în continuă căutare. fără a înțelege că doar renunțarea la tot ce înseamnă deșertăciune ne luminează să dăinuim în pace, amprentând pe chipul nostru, schilodit de vremelnicii ani, iubirea ancestrală și pacea Divină. Să nu ignorăm sensul vieții pământene". Încă un exemplu edificator: „Viața nu iartă, în hidoșenia ei te frământă ca pe aluat, te arde și te aruncă în Infernul sufletului tău. Când te regăsești ca cel mai împlinit pământean, atunci devii epavă, învinsul propriilor tale trăiri înșelătoare". În final, din meditațiile Olgăi: „Doar eu mine, doar eu cu Dumnezeu Hristos în gând, doar cu visele și speranțele inimii mele, doar eu în lupta cu meschinăria și fareseismul celor din jur".

Altă locatară a Casei Bunu afirmă convinsă: „Constat cu întristare că cele mai mule ați venit aici mânate de singurătate", ceea ce este doar în parte adevărat. Singurătatea celor mai multe femei-personaje este de fapt cortina lăsată după derularea unor evenimente dramatice, care au devorat sufletul și pacea interioară a acestor femei, care, aici, capătă darul renașterii Păsării Phoenix. Cele mai multe personaje din roman sunt femei, unele suferă urgia inexplicabilă până la un moment dat a altor femei degradate uman, mașteră sau mamă naturală, a propriilor soți ori tați alcoolici, dezumanizați. Bunăoară mama egoistă și rapace nu vrea ca băiatul ei, Vlad, să împartă dragostea lui de fiu cu dragostea lui pentru viitoarea soție, reușind astfel să zădărnicească pentru o vreme căsătoria fiului ei cu Magda. Totodată, accidentele rutiere devin în roman, prin curmare bruscă de vieți, o drastică stavilă în calea readucerii bucuriei de a trăi.

În roman prind viață și acționează multe personaje, de regulă feminine, cum afirm anterior, cu atât mai important este rolul prozatoarei în structurarea individualităților. Această individualizare este consfințită în primul rând prin povestea flecarul personaj, pe care îl aduce la cunoștința celorlalte personaje, implicit la cunoștința lectorului cărții. O altă calitate a prozatoarei constă tocmai în știința dozării unor diverse și deseori imprevizibile nedreptăți prin care fiecare personaj este forțat de destin să treacă

Scriitoarea Eugenia Costea — o evlavioasă enoriașă, așa cum sunt toate femeile cazate la „Casa Bunu", dar și alte personaje feminine, —, afirmă în Epilogul romanului: „Admiți în sufletul tău măreția și eternitatea credinței în Dumnezeu, chintesența existenței pe această pojghiță terestră." Iisus Hristos propovăduiește iubirea între semeni de peste două mii de ani, Autoarea romanului cugetă în consens cu acest veșnic adevăr: „Nu ne lăsăm înfrânți și neputincioși decât când nu mai primim sau nu mai dăruim Iubire, acest sfânt sentiment propovăduit de Hristos, ca fiind sensul, chintesența existentei umane".

Mircea Ioan CASIMCEA

[Schiță de portret –

Eugenia COSTEA s-a născut în comuna Albac, jud. Alba. A absolvit Liceul pedagogic „H.C.C.", din Abrud.
Cărți publicate:
Când amintirile dor
Singuri, dar împreună
Rătăcind prin vâltorile vieții
Monografia Școlii cu clasele I-VIII, din comuna Mihai Viteazul, jud. Cluj.]

Să ne prețuim oamenii valoroşi
Virgil Ioan Briciu

Început de februarie, 1953. Peste comuna Arada (Horea), jud. Alba, din fulgii de nea s-a desprins un suflet înălțător, puternic, ce dăinuiește mereuca vestitor al identității naționale, sub matricea marilor patrioți: Horea și Avram Iancu. Se născuse poetul, pictorul Virgil Ioan Briciu care s-a identificat cu dragostea de țară pe care a zugrăvit-o în versuri, fiind deținătorul mai multor premii I, acordate de Uniunea Artiștilor Plastici din România, S.U.A., Germania, dar și pledând pentru dreptate ca avocat.

Un firicel de ghiocel, de pe Lămășoaia, îi trimite în prag aniversar, miresme primăvăratice, într-o iarnă de toamnă târzie a amintirilor. La mulți ani, Virgil Ioan Briciu!

Eugenia COSTEA

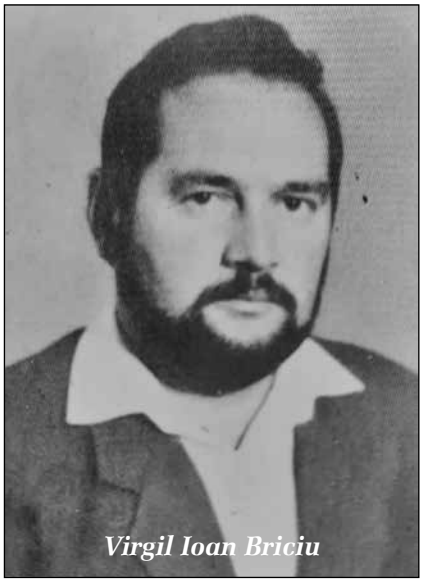

Virgil Ioan Briciu

Cântec vechi

de Virgil Ioan Briciu

La Arada niciodată, El părintele horeadei
Nu apune după soare, costobot e-n veșnicie;
Tot cutreieră și-ncruntă roata lumii și-a baladei
Purtând lancea să i-o deie Iancului ce va să vie!

Calcă drept, depănând anii, peste lespezi de cetate,
Baciul clăditor de case și de turle-mpungând cerul,
Peste Apulum în noapte, pasul lui un clopot bate,
Chip de bronz și trup de piatră ca să nu-l omoare fierul!

Împânzesc pe creste luna, moții Horii, toți călare,
Înjunghiați de vântul soartei fug mereu din veșnicie,
Se re-ntorc în Templul Țării, flăcări sunt nemuritoare;
Rană veche Apusenii, un izvor de apă vie.

Spulberat în patru vânturi, în morminte fără semn,
Horea, ultimul dac rege-n vechea Davă-nsângerată,
Os domnesc din "Miorița", răzvrătire și însemn,
Peste munți și peste ape, cruncea-n forma ei de roată.

Duminică 5 martie 2023
IOAN STRĂJAN
aniversează
90 de ani de viaţă

Motto:

„Un om este bătrân doar atunci când regretele au luat locul viselor.”

(John Barrymore)

Cetățeanul de Onoare al Municipiului Alba Iulia, colonelul în retragere, economistul și pensionarul Ioan Străjan, născut la 5 martie 1933 în orașul Alba Iulia, cartierul Lipoveni, duminică 5 martie 2023, sărbătorește aniversarea a 90 de ani de viață, frumoasă, rodnică și împlinită. Din această venerabilă vârstă, mai bine de o treime, după pensionare și-a dedicat-o obiectivelor cu caracter istoric, cultural și patriotic. În acest sens împreună cu o parte din elitele științifico-culturale și patriotice a municipiului Alba Iulia, au pus bazele Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” (la care a fost mulți ani președinte, iar în prezent este președinte de onoare). iar ca instrument de informare a activității acestei fundații, acești membrii fondatori au înființat Revista „Dacoromania”, a cărei director este sărbătoritul Ioan Străjan.

Pensionar fiind, cu acordul, înțelegerea și sprijinul frumoasei familii împlinite, copii și nepoți, toți realizați, s-a dedicat cu pasiune și devotament activității fundației și revistei, cu rezultate deosebit de bune, fiind model de hărnicie și seriozitate pentru ceilalți membrii a fundației și a colaboratorilor revistei, dar și pentru celelalte ONG-uri cultural-patriotice din Alba Iulia cu care a stabilit bune relații de colaborare privind obiectivele comune.

Este tobă de carte și în special din domeniul istoriei României și cu precădere a datelor și evenimentelor istorice de pe meleagurile județului Alba și mai concret din Alba Iulia.

Se remarcă ca om de cultură de excepție, înțelept, tenace, neobosit, cu o memorie și o gândire logică de invidiat.

Recunoașterea preocupărilor, efortului depus pentru răspândirea pe toate meridianele lumii, prin intermediul revistei de prestigiu „Dacoromania” care a ajuns în cei 23 de ani de existență neîntreruptă la nr. 106, a adevărului istoric despre actele și evenimentele petrecute nu numai în județul Alba, municipiul Alba Iulia sau România, dar și unele din cele de pe alte meleaguri ale lumii, în care au fost implicați români. Această trudă, a fost recunoscută și răsplătită prin acordarea de către Primăria și Consiliul Local al municipiului Alba Iulia, a titlului de „Cetățean de Onoare.

Făcând bilanțul celor 90 de ani frumoși de viață, frumusețea vieții materializată prin realizări și productivitate, a deveni pentru mulți din cei apropiați împreună cu care activează și se implică în problemele Albei Iulia, un simbol, un model de bun patriot gata să se sacrifice în lupta pentru dreptate și adevăr. Fiind întrebat dacă regretă ceva din parcurgerea celor 90 de ani, a răspuns cu un simț a vinovăției că printre regrete pe primul plan se numără acela că a neglijat familia, stând în ultimi ani prea puțin cu membrii familiei și în special cu soția, sacrificându-i în numele pasiunii pentru țară, la care se adaugă regretele că multe obiective de importanță majoră pentru istoria țării nu au fost îndeplinite din lipsă de înțelegere a forurilor instituțiilor statului de importanța și necesitatea acestora pentru țară. Dintre acestea sunt multe de enumerat, merită amintite doar câteva dintre ele: Biserica lui Ierotei, regândirea Stemei României, realizarea unui monument Horea, Cloșca și Crișan în locul numit Cornul Podeiului, realizarea unui Muzeu al Creștinismului, Intrarea lui Mihai Viteazul în Cetatea Alba Iulia, reînființarea, chiar onorifică a Mitropoliei lui Mihai Viteazul în Alba Iulia etc.

Noi, membrii fundației cultural-patriotice „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și colaboratorii revistei „Dacoromania”, la momentul sărbătoresc a trecerii pragului celor 90 de ani de viață a colegului și părintelui nostru Ioan Străjan, om și vârstnic cu care avem toate motivele să ne mândrim, îi dorim să aibă parte de sănătate, îndeplinirea și realizarea tuturor dorințelor și obiectivele pentru care se luptă de peste 30 de ani în folosul țării, a neamului românesc, ghemul vieții să fie cât mai mare, anii vieții să fie cât mai mulți, în folosul familiei, a fundației și a revistei!

LA MULȚI ANI FRUMOȘI!

În numele membrilor Fundației și a Revistei

Dragomir VLONGA; Prim-vicepreședinte al Fundației

COLABORĂRI PUBLICISTICE

ART EMIS,
director Ion Măldărescu,
Râmnicu Vâlcea

FOAIE DE CUCIULATA,
Gazetă de informare, cultură, și opinie
etică a fiilor satului Cuciulata,
Dir. onorific Acad. Ghe. Buzdugan,
Redactor col.(r) ing. Vasile Strâmbu

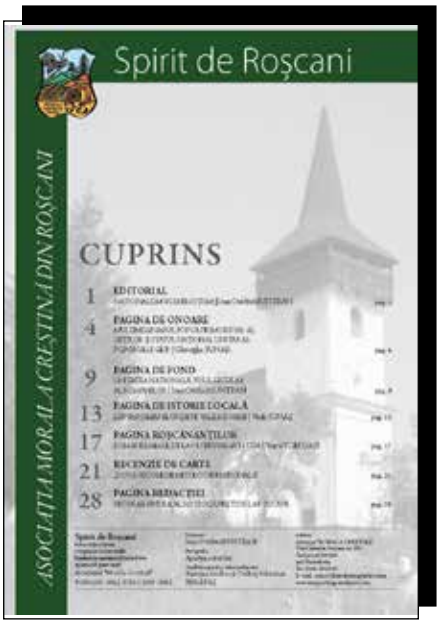

SPIRIT DE ROȘCANI,
Revistă de cultură patronată de
Asociația Morală Creștină.
Director: Ioan Ovidiu Muntean

ATENEU,
revistă editată de
Consiliul Județean Bacău

CREDINŢA STRĂBUNĂ, Revistă editată
de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a
Alba Iuliei

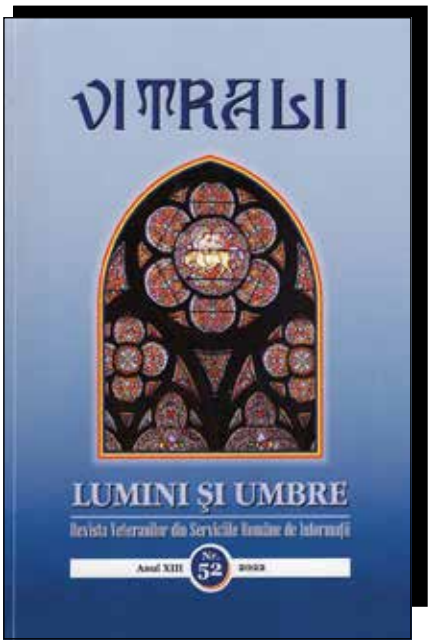

VITRALII. LUMINI ŞI UMBRE,
Revista veteranilor din Serviciile
Române de Informații,
București

Cuprins

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DUMINICA ORTODOXIEI DIN ANUL 2023 1
Maria CIOICA **-** Episcopul Ioan Teculescu – cel mai longeviv președinte al despărțământului ,,Astra" Alba Iulia 5
Dragomir VLONGA **-** Episcopul Policarp Moruşcă 12
Ion PACHIA-TATOMIRESCU **-** Religia, științele, artele, învățământul etc., între anul încheierii războaielor decebalo-traianice (106 d. H.) și anul independenței Daciei lui Regalian (258 d. H.) 13
George V. GRIGORE **-** Orașul Metsovo, al aromânilor din Pind: „Chini vini, oaspe!" 23
Dorin OAIDĂ; Diana MOGA **-** Un sfârșit de iarnă care stârnește simțăminte nefericite 28
Ioan Viorel SICOE **-** Horea, Cloșca și Crișan – eroi și martiri ai națiunii române 30
Ioan LĂCĂTUȘU **-** Implicarea românilor din Secuime în răscoala lui Horea 32
Comemorarea lui Avram Iancu la Carei la 150 de ani de la înveșnicirea sa 35
Testamentul lui Avram Iancu 38
Ionela Simona MIRCEA **-** Avram Iancu (1824-1872) 39
Ion MĂRGINEANU **-** Temă de casă – „Întoarcerea la Obârșii" 41
Marius PORUMB - Sculptor Gheza Vida – 110 ani de la naștere 43
Daniela CIUTĂ **-** Parastas de pomenire a lui Gheza Vida la Monumentul Ostașului Român de la Carei 45
Angela FAINA **-** Din Canada – rădăcini ale tradițiilor românești, Dragobetele 46
Ioan BRAD **-** O cronică 48
Anatol MUNTEANU **-** Războiul ruso-ucrainean și NATO 51
Maria VIERU-IȘAEV **-** Secvențe de la inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare Românesc de la Țiganca (O zi luminată și înălțătoare de Ispas – 1 iunie 2006) 54
Dragomir VLONGA **-** File de istorie - 82 de ani de la Masacrul de la „Fântâna Albă" 60
Ion MĂRGINEANU - Aduceți Moldova la țărmul iubirii 61
27 martie 1918, UNIREA Basarabiei cu România 63
Maria Urban **-** Remember Sava Henția 66
Dragomir VLONGA **-** La statuia lui Paul Chinezul de la Șibot 67
Omagierea poetului fără pereche Mihai Eminescu la 173 de ani de la naștere și sărbătorirea Zilei Culturii Naționale 68
Grigore Vieru - omagiu al libertății 69
Liviu ILIE; Petru Mircea BRAN **-** Academicianul DAVID PRODAN 70
Dragomir VLONGA - Istoricul David Prodan a fost omagiat la 121 de ani de la naștere 73
Memoria unui portret: Mircea Zdrenghea 74
Mircea Ioan CASIMCEA **-** Rătăcind prin vâltorile vieții 75
Eugenia COSTEA **-** Să ne prețuim oamenii valoroși Virgil Ioan Briciu 77
Dragomir VLONGA **-** Duminică 5 martie 2023 IOAN STRĂJAN aniversează 90 de ani de viață 78
Colaborări publicistice 79

ISSN 1222-8753